

Inntekt, skatt og overføringer 1999

Statistiske analyser

I denne serien publiseres analyser av statistikk om sosiale, demografiske og økonomiske forhold til en bredere leserkrets. Fremstillingsformen er slik at publikasjonene kan leses også av personer uten spesialkunnskaper om statistikk eller bearbeidingsmetoder.

© Statistisk sentralbyrå, juni 1999

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-4593-1

ISSN 0804-3321

Emnegruppe

05.01 Inntekt, formue, skatt

Design: Siri Boquist

Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller**Symbol**

Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentligjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	

Innhold

Figurregister

Tabellregister

Innledning

1. Inntekt og skatt for personer og husholdninger
2. Inntekt og skatt for næringsvirksomhet
3. Kronisk fattigdom i Norge, 1986-1995
4. Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga
5. Minstepensjon, særtillegg og regulering av grunnbeløpet
6. Betydningen av uregistrerte formuesinntekter for observert inntektsulikhet

Referanser

Tabellvedlegg

A. Offentlige inntekter og utgifter i OECD-Land

B. Gjennomsnittsskatt og marginalsatt for noen familietyper

C. Inntekt og skatt for næringsvirksomhet

Tidligere utgitt på emneområdet

De sist utgitte publikasjonene i serien Statistiske analyser

Forord

Statistisk sentralbyrå utarbeider statistikk over inntektsutviklingen og fordelingen av inntekt og skatter for ulike grupper i befolkningen. I forbindelse med dette er det også utviklet metoder og modeller for å analysere skattesystemets og overføringsordningenes virkning på inntektsfordelingen og bruk av samfunnets produktive ressurser. Publikasjonen *Inntekt, skatt og overføringer 1999* formidler statistikk og forskningsresultater fra dette området. Publikasjonen er utformet med tanke på bruk i undervisning på høyskole- og universitetsnivå, i offentlig forvaltning og organisasjoner, i statistikkformidling og media, og som oppslagsverk.

Inntekt, skatt og overføringer 1999 består av en systematisk oversikt over inntekt og skatt for personer og husholdninger og for næringsvirksomhet, samt analyser av en rekke ulike tema. I årets utgave omfatter disse temaene kronisk fattigdom, inntektsfordeling i landbruket, minstepensjon og uregistrerte formuesinntekter. En del supplerende tallmateriale er presentert i vedleggstabeller. Innledningskapitlet gir et innblikk i hovedtrekkene i de etterfølgende kapitlene, og presenterer en del oppsummerende materiale, bl.a. internasjonale sammenligninger av skattenivå, sammenligning av skattenivå for ulike familietyper i Norge og skatter og subsidier på konsum. På grunn av lang produksjonstid for statistikk som

bygger på selvangivelsesdata, er det i hovedsak innteks- og skatteforhold fram til og med 1996 som omtales i denne publikasjonen.

Publikasjonen er i hovedsak et samarbeidsprosjekt mellom Seksjon for innteks- og lønnsstatistikk i Avdeling for næringsstatistikk og Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller i Forskningsavdelingen. Redaksjonen har bestått av Lulie Aslaksen, Jon Epland, Erik Fjærli og Elsa Kirkpatrick. Pål Drevland og flere andre medarbeidere ved Seksjon for nasjonalregnskap har bidratt med materiale om bl.a. avgifter og subsidier. Thomas Olsen ved Seksjon for offentlige finanser og kredittmarkedsstatistikk har bidratt med materiale om påløpte skatter og stønader til husholdninger. Kirsten Aanerud og andre medarbeidere på Tekstbehandlingskontoret har stått for redigering og ferdigstilling av publikasjonen.

Statistisk sentralbyrå

Oslo/Kongsvinger, 5. april 1999

Svein Longva

Iulie Aslaksen, Erik Fjærli, Jon Epland og Elsa Kirkpatrick*

Innledning

Formålet med publikasjonen *Inntekt, skatt og overføringer* er å formidle statistikk og forskningsresultater som kan bidra til å kaste lys over sentrale problemstillinger i skattedebatten. Det er stor politisk interesse knyttet til vurderingen av inntektsutvikling og inntektsfordeling for ulike grupper, som f.eks. barnefamilier og enslige, eller lønnstakere, næringsdrivende og pensjonister. Skattesystemet, inntektsoverføringene og trygdesystemet henger nøye sammen og har blant annet som formål å jevne ut inntektene mellom individer og over livsløpet. Bedriftsbeskatningen påvirker kanaliseringen av produktive ressurser til næringsvirksomhet og påvirker inntektsfordelingen mellom ulike produksjonssektorer og mellom eiere og lønnstakere.

Publikasjonen er organisert som følger: Innledningskapitlet gir et innblikk i hovedtrekkene i de etterfølgende kapitlene, og presenterer en del oppsummerende materiale, bl.a. internasjonale sammenligninger av skattenivå, sammenligning av skattenivå for ulike familietyper i Norge og skatter og subsidier på konsum. Kapittel 1 gir en systematisk oversikt over inntekt og skatt for personer og husholdninger, mens kapittel 2 gir en tilsvarende

oversikt for næringsvirksomhet. De etterfølgende kapitlene omhandler en rekke ulike tema, som i årets utgave omfatter kronisk fattigdom, inntektsfordeling i landbruket, minstepensjon og uregistrerte formuesinntekter. En del supplerende tallmateriale er presentert i vedleggstabeller.

Skattenivå i Norge og andre OECD-land

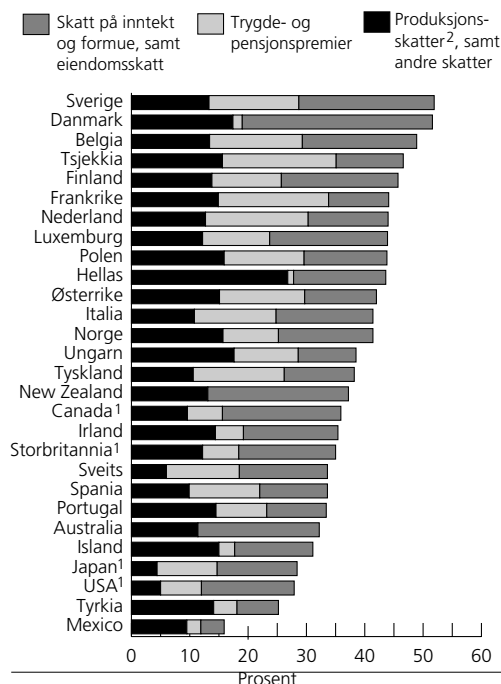
Innledningsvis kan det være nyttig å se på skattenivået i Norge i forhold til andre land. Internasjonale sammenligninger av offentlige inntekter og utgifter belyser omfanget av offentlig sektor, inntektsfordelingen mellom offentlig og privat sektor, og nivået på skattebyrden og overføringsbeløpene. Ved internasjonale sammenligninger er det hensiktsmessig å se offentlige inntekter og utgifter i forhold til bruttonasjonalproduktet (BNP). BNP måler verdien av alle varer og tjenester som produseres i et land i løpet av et år.

Internasjonale sammenligninger av skattenivået er basert på årlig rapportering fra de enkelte medlemslandene i OECD. Det tar lang tid å utarbeide pålitelig og sammenlignbar statistikk. For skattenivå og skattestruktur er OECDs Revenue Statistics

* Tabellene og figurene i dette innledningskapitlet er utarbeidet av Pål Drevland, Elsa Kirkpatrick, Bård Lian og Thomas Olsen.

Figur 1. Skatteinntekter i alt etter skatteform, i prosent av bruttonasjonalprodukt. 1996

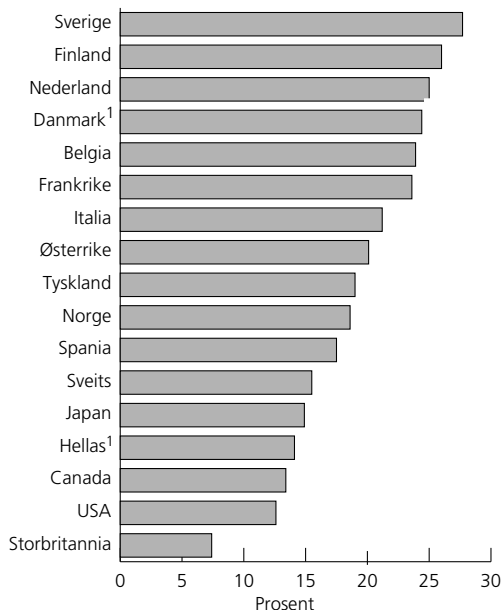
¹ Tallene for Canada, Storbritannia, Japan og USA er for 1995.

² Produksjonsskattene inneholder bl.a. mva. og avgift på investeringer.

Kilde: Revenue Statistics of OECD Member Countries 1996.

benyttet som kilde, og de ferskeste tallene er fra 1996 (se boks 1). I Norge var totale skatter som andel av BNP 41,4 prosent i 1996. Dette plasserte Norge omtrent midt på treet blant OECD-landene, noe høyere enn gjennomsnittet for OECD på 37,7 prosent. Norge lå nær gjennomsnittet for EU-landene, som var 42,4 prosent. Figur 1 viser at Danmark og Sverige hadde de klart høyeste skattene som andel av BNP, med 51,9 prosent i begge landene. De fleste EU-landene lå over Norge på rangeringen, mens Tyskland og Storbritannia hadde en lavere andel enn Norge med henholdsvis 38,2 og 35,3 prosent (se også vedleggstabell A1).

Figur 2. Subsidiær og stønader til private, i prosent av bruttonasjonalprodukt. Utvalgte land. 1996

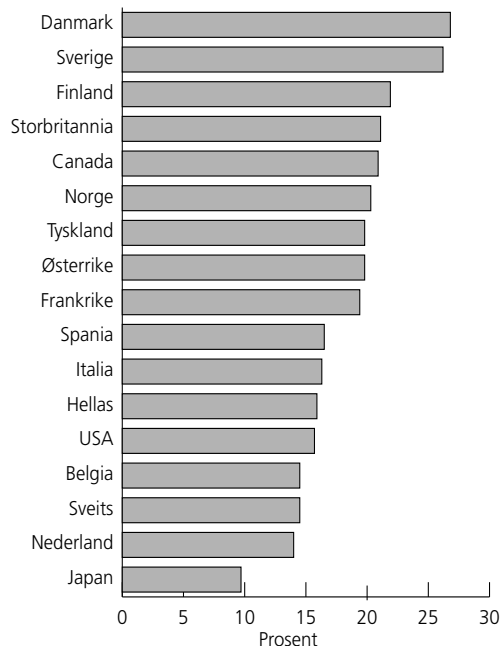

¹ Tallene for Danmark og Hellas er for 1995.

Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

Skatteinntektene kan grovt sett deles i tre hovedkategorier: Produksjonsskatter, skatt på inntekt og formue mv. og trygde- og pensjonspremier (se boks 1). I Norge utgjorde de to første gruppene om lag like store beløp i 1996. Produksjonsskatter som andel av BNP lå på 15,7 prosent, mens skatt på inntekt og formue samt eiendomsskatt hadde en andel av BNP på 15,0 prosent. Trygde- og pensjonspremier var noe lavere, med en andel av BNP på 9,5 prosent. Fordelingen av skatteinntektene på disse gruppene (skattestrukturen) kan variere mye fra land til land. Norges plassering i den internasjonale sammenligningen er noe påvirket av det store omfanget av petroleumssektoren (se boks 1). Petroleums-skattene utgjøres både av produksjonsskatter og skatt på inntekt og formue ved utvinning av petroleum (se boks 2).

Figur 3. Offentlige kjøp av varer og tjenester, i prosent av bruttonasjonalprodukt. Utvalgte land. 1996

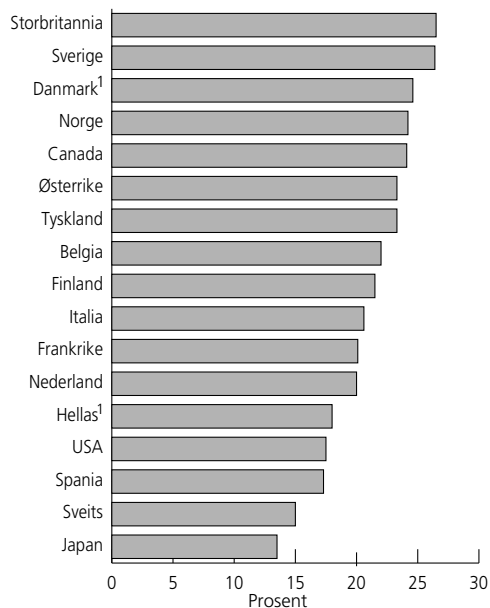
Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

Figur 1 viser at Norge og Sverige hadde omtrent lik sammensetning av skatteinntektene, mens Danmark hadde relativt sett lavere trygdepremier og tilsvarende høyere skatt på inntekt og formue. I Tyskland, Nederland og Frankrike var trygdepremiene den største posten blant skatteinntektene.

Skatteinntektene anvendes til å finansiere offentlige utgifter, bl.a. kjøp av varer og tjenester (inkl. lønnskostnader) og inntektsoverføringer i form av subsidier og stønader til private. Hovedkilden for data om offentlige utgifter og inntektsoverføringer er OECDs National Accounts, og de nyeste tallene er fra 1996.

Figur 2 viser at subsidier og stønader til private i Norge i 1996 utgjorde 18,6 pro-

Figur 4. Nettoskatter i alt, i prosent av bruttonasjonalprodukt. Utvalgte land. 1996

¹ Tallene for Danmark og Hellas er fra 1995.

Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

sent av BNP. Dette plasserte Norge omtrent midt på treet blant OECD-landene.

Figur 3 viser at offentlige kjøp av varer og tjenester (inkl. lønnskostnader) i Norge i 1996 var 20,3 prosent av BNP. Denne andelen var noe lavere enn i Sverige og Danmark og på nivå med Finland, Storbritannia, Canada og Tyskland (se også vedleggstabell A2).

For å sammenligne skattebyrden i ulike land er det relevant å se på nettoskatter, dvs. bruttoskatter fratrukket subsidier og stønader. I Norge lå nettoskattene i 1996 på 24,2 prosent av BNP. Figur 4 viser at Norge i 1996 lå forholdsvis høyt i sammenligningen av nettoskatter. Høyeste nettoskatter hadde Storbritannia og Sverige. Skatteinntektene tilfaller både stat

Boks 1. Internasjonale sammenligninger av skattenivå

Datakildene for internasjonale sammenligninger av skattenivå er publikasjonene "Revenue Statistics of OECD member countries" og "OECD National Accounts". Den sistnevnte er basert på nasjonalregnskapsdata fra de enkelte landene, og gir tall for påløpte skatter. Revenue Statistics bygger på regnskapstall fra det enkelte land, ført etter kontantprinsippet og gir tall for bokførte skatter. Mens Revenue Statistics bare inneholder inntektssiden for offentlig sektor, har National Accounts utfyllende opplysninger om bl.a. offentlige utgifter og subsidier og stønader til private.

Ved sammenligning av totale skatteinntekter fra de to kildene er det viktig å være oppmerksom på at skattebegrepet er noe mer omfattende i Revenue Statistics enn i National Accounts. Dette skyldes bl.a. behandlingen av kapitalskatter, f.eks. avgift på arv og gave. Denne inntektsposten regnes som en del av totale skatter i Revenue Statistics, mens den i National Accounts klassifiseres som kapitaloverføringer og dermed ikke framkommer i totale skatteinntekter.

Skatteinntekter i alt (figur 1) er bokførte bruttoskatter fra "Revenue Statistics". Terminologien for skattestrukturen i figur 1 følger navnetsettingen innført i SNA/ESA (System of National Accounts/European System of Integrated Economic Accounts). **Skatt på inntekt, formue mv.** erstatter tidligere betegnelse direkte skatter. **Produksjonsskatter** erstatter tidligere betegnelse indirekte skatter.

og kommune. I de fleste land utgjør skatt til statsforvaltningen et betydelig større beløp enn skatt til kommuneforvaltningen, men figur 5 viser at også dette forholdstallet varierer en god del. I Norge utgjorde skatt til kommuneforvaltningen om lag 19 prosent av de samlede bruttoskattene. Sverige, Danmark og Tyskland hadde en klart høyere andel skatt til kommuneforvaltningen enn Norge.

Subsidier og stønader til private (figur 2) og **offentlige kjøp av varer og tjenester (inkl. lønnskostnader)** (figur 3) er hentet fra "OECD National Accounts".

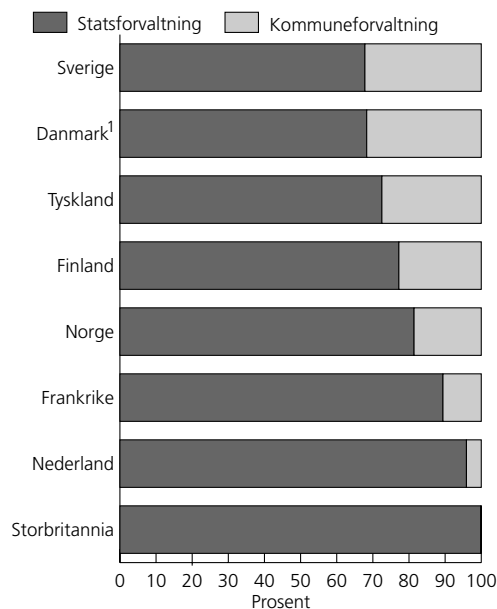
Nettoskatter i alt (figur 4) er definert som påløpte bruttoskatter i alt fra "National Accounts" minus subsidier og stønader til private i alt. Tallmaterialet til figurene samt for noen foregående år er gitt i vedlegg A.

Ved internasjonale sammenligninger er det hensiktsmessig å se offentlige inntekter og utgifter i forhold til bruttonasjonalproduktet (BNP). Landenes relative plassering kan imidlertid være påvirket av om en bruker nasjonale priser eller felles internasjonal valuta (gjeldende valutakurser eller beregnede kjøpkraftspariteter). Tallene i "OECD National Accounts" er gitt i nasjonale priser. Tallene Norges plassering i den internasjonale sammenligningen er noe påvirket av det store omfanget av petroleumssektoren. For å sammenligne skattenivået i Norge og andre OECD-land kan det være hensiktsmessig å beregne skattenivået for norsk økonomi utenom oljesektoren. Dette er beregnet som skatter i alt fratrukket petroleumsskatter i forhold til bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge. Skattenivået for Norge utenom oljevirkomheten utgjorde 38,6 prosent i BNP i 1996 (se boks 3). Dette var noe lavere enn totale skatter som andel av BNP, som var 41,4 prosent i 1996.

Sammensetningen av skatteinntektene og overføringene

En detaljert framstilling av fordelingen av påløpte skatter på ulike skattearter i Norge er gitt i boks 2. Denne oversikten viser at produksjonsskattene utgjorde 37,4 prosent av påløpte skatter i alt i 1997. Produksjonsskattene omfatter merverdiavgift og diverse særavgifter mv., og sto i 1997 for en nesten like stor andel av skatteinntektene som skatt på inntekt, formue mv.

Figur 5. **Bruttoskatter fordelt på statsforvaltning og kommuneforvaltning. Påløpte skatter. Utvalgte land. 1996**

¹ Tallene for Danmark er fra 1995.

Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

Petroleumsskattene består av både produksjonsskatter og skatt på inntekt og formue, og utgjør en betydelig del av skattene. I 1997 utgjorde de 8,5 prosent av påløpte skatter i alt. Av dette kom 6,4 prosentpoeng fra skatt på inntekt, formue mv. og 2,1 prosentpoeng fra produksjonsskatter.

Trygde- og pensjonspremier utgjør også en betydelig, men synkende andel av skatteinntektene, og har avtatt fra 24,6 prosent av påløpte skatter i alt i 1993 til 22,7 prosent i 1997. Nedgangen har blant annet sammenheng med at satsen for arbeidsgiveravgift til folketrygden er redusert flere ganger de senere år. Arbeidsgiveravgiften utgjorde i 1997 13,4 prosent av påløpte skatter i alt.

En oversikt over bruttoskatter og overføringer til private er gitt i boks 3. Denne oversikten viser at stønadene til husholdningene utgjorde 14,9 prosent av BNP i 1997, mens produksjonssubsidiene utgjorde 3,1 prosent.

En detaljert oversikt over stønader til husholdninger er gitt i boks 6. Alderspensjonene utgjorde 37,8 prosent av stønadene til husholdningene i 1996. Uførepensjonene utgjorde 15,0 prosent, og andre pensjonsstønader 4,3 prosent. Sykepenge, fødselspenge mv. sto for 12,4 prosent av stønadene, mens barnetrygden hadde en andel på 8,0 prosent av stønaden til husholdningene i 1996.

Skatt og forsørgelsesbyrde

Skattesystemet har mange oppgaver. I tillegg til at skatteinntektene finansierer offentlige utgifter, kan utformingen av skattesystemet ivareta hensynet til konjunkturregulering, sikre hensiktsmessig bruk av samfunnets produktive ressurser og bidra til jevnere inntektsfordeling. Skattleggingen av personer er bl.a. utformet for å ta hensyn til forsørgelsesbyrde, slik at familier der flere personer skal leve av én inntekt beskattes mer lempelig enn enslige på samme inntektsnivå.

Noen hovedtrekk ved familiebeskatningen er illustrert i et eksempel vist i boks 4. Eksemplet viser gjennomsnittsskatt og marginalsatt for en enslig, et ektepar med én inntekt uten barn og et ektepar med én inntekt og to barn, som alle har samme lønnsinntekt før skatt. Den enslige har høyere gjennomsnittsskatt enn ekteparet uten barn, som igjen har høyere gjennomsnittsskatt enn ekteparet med barn. Forskjellen mellom den enslige og ekteparet skyldes at den enslige lignedes i skatteklasse 1, mens ekteparet med én inntekt lignedes i skatteklasse 2. Forskjellen mellom ekteparet med og uten barn

Boks 2. Offentlig forvaltning. Påløpte skatter etter art. Utvalgte år. Mill. kroner og prosent

	1993	1994	1995	1996*	1997*
	Mill. kroner				
PÅLØPTE SKATTER I ALT	338 613 365 859	394 891	436 556	464 026	
Produksjonsskatter	130 332 141 231	152 012	165 002	173 689	
Mva. og avgift på investeringer	74 547	80 698	89 309	96 474	102 460
Toll	1 724	1 975	2 718	2 987	3 149
Avgifter på utvinning av petroleum	10 676	9 292	8 995	10 248	9 881
Avgifter på alkohol mv.	5 830	6 226	6 357	6 848	7 379
Avgifter på tobakksvarer	4 768	5 030	5 301	5 598	5 988
Avgifter på bensin	9 126	9 581	9 935	10 042	10 903
Avgifter tilknyttet motorvogner	6 952	11 371	12 327	14 963	15 401
Avgifter på elektrisk kraft	3 738	4 110	4 443	4 420	4 765
Eiendomsskatt	2 685	2 792	2 898	3 034	2 842
Andre produksjonsskatter	10 286	10 156	9 729	10 388	10 921
Trygde- og pensjonspremier	83 134	87 235	91 456	97 703	105 521
Fra arbeidstakere	34 080	35 682	37 601	40 017	43 250
Fra arbeidsgivere	49 054	51 553	53 855	57 686	62 271
Skatt på inntekt, formue mv.	125 148 137 393	151 423	173 851	184 816	
Skatt på inntekt og formue unntatt ved utvinning av petroleum	106 779	116 310	128 260	138 384	151 504
Skatt på inntekt og formue ved utvinning av petroleum	15 479	18 051	20 056	32 207	29 800
Årsavgift på motorvogner betalt av husholdninger	2 460	2 588	2 664	2 811	3 046
Annen skatt på inntekt, formue mv.	430	444	444	449	466
	Prosent				
PÅLØPTE SKATTER I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Produksjonsskatter	38,5	38,6	38,5	37,8	37,4
Mva. og avgift på investeringer	22,0	22,1	22,6	22,1	22,1
Toll	0,5	0,5	0,7	0,7	0,7
Avgifter på utvinning av petroleum	3,2	2,5	2,3	2,2	2,1
Avgifter på alkohol mv.	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6
Avgifter på tobakksvarer	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3
Avgifter på bensin	2,7	2,6	2,5	2,3	2,3
Avgifter tilknyttet motorvogner	2,1	3,1	3,1	3,4	3,3
Avgifter på elektrisk kraft	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0
Eiendomsskatt	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6
Andre produksjonsskatter	3,0	2,8	2,5	2,8	2,4
Trygde- og pensjonspremier	24,6	23,8	23,2	22,4	22,7
Fra arbeidstakere	10,1	9,8	9,5	9,2	9,3
Fra arbeidsgivere	14,5	14,1	13,6	13,2	13,4
Skatt på inntekt, formue mv.	37,0	37,6	38,3	39,8	39,8
Skatt på inntekt og formue unntatt ved utvinning av petroleum	31,5	31,8	32,5	31,7	32,6
Skatt på inntekt og formue ved utvinning av petroleum	4,6	4,9	5,1	7,4	6,4
Årsavgift på motorvogner betalt av husholdninger	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7
Annen skatt på inntekt, formue mv.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå (1997a, 1997b, 1998b).

Boks 3. Offentlig forvaltning. Påløpte bruttoskatter, overføringer til private og nettoskatter. Utvalgte år. Mill. kroner og prosent

	1993	1994	1995	1996*	1997*
	Mill. kroner				
Skatter i alt, brutto	338 613	365 859	394 891	436 556	464 026
Skatter i alt unntatt petroleumsskatter	312 459	338 516	365 840	394 101	424 345
Petroleumsskatter	26 155	27 343	29 051	42 455	39 681
Overføringer til private i alt	187 329	189 959	192 262	203 256	209 879
Produksjonssubsidier	36 322	36 202	33 916	34 841	33 641
Stønader til husholdninger	139 453	141 954	146 615	154 408	161 263
Overføringer til ideelle organisasjoner	11 387	11 544	11 652	13 667	14 559
Andre innenlandske løpende overføringer	167	260	80	340	41
Nettoskatter	151 284	175 900	202 629	233 300	254 147
	Prosent av BNP				
Skatter i alt, brutto	41,1	42,2	42,5	42,8	42,8
Skatter i alt unntatt petroleumsskatter	37,9	39,0	39,4	38,6	39,1
Petroleumsskatter	3,2	3,2	3,1	4,2	3,7
Overføringer til private i alt¹	22,7	21,9	20,7	19,9	19,3
Produksjonssubsidier	4,4	4,2	3,7	3,4	3,1
Stønader til husholdninger	16,9	16,4	15,8	15,1	14,9
Overføringer til ideelle organisasjoner	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3
Andre innenlandske løpende overføringer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nettoskatter²	18,4	20,3	21,8	22,9	23,4
	Prosent av BNP Fastlands-Norge				
Skatter unntatt petroleumsskatter, brutto	37,9	39,0	39,4	38,6	39,1

¹ Tallene avviker fra tallene for subsidier og stønader til private i figur 2 fordi tallene fra OECD-publikasjonen ikke omfatter overføringer til ideelle organisasjoner. Feks. utgjorde overføringer til private i alt i 1996, fratrukket overføringer til ideelle organisasjoner, 18,6 prosent av BNP, som tilsvarer tallet omtalt i teksten i forbindelse med figur 2.

² Jf. note 1. Feks. var nettoskatter i 1996, tillagt overføringer til ideelle organisasjoner, 24,2 prosent av BNP, som tilsvarer tallet omtalt i teksten i forbindelse med figur 4.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (1997a, 1997b, 1998b).

skyldes at barnefamilien mottar barne-trygd og har krav på forsørgerfradrag. Den enslige har høyere marginalsatt enn ekteparet, noe som skyldes forskjellen mellom skatteklasser 1 og 2, mens de to ekteparene har lik marginalsatt siden de i dette eksemplet bare har én inntekt og derfor lignes i skatteklasser 2. Eksemplet viser altså forskjellen mellom skattefordel

som følge av forsørgelse av ektefelle, og skattefordel som følge av forsørgelse av barn.

Det er viktig å være oppmerksom på at dette eksemplet bare illustrerer konsekvenser av regelverket; i praksis blir de fleste gifte personer lignet i skatteklasser 1 og blir dermed skattlagt som enslige.

Boks 4. Eksempler på skattenivå for utvalgte familietyper

For å sammenligne skattenivået for utvalgte familietyper er det benyttet en såkalt regelverksberegning innen skattemodellen LOTTE (se boks 5), som beregner skatter og overføringer for gitte inntektsnivåer. Eksemplet i denne tabellen viser gjennomsnittsskatt og marginalsatt i 1995 og 1998 for en enslig, et ektepar med én inntekt uten barn og et ektepar med én inntekt og to barn, som alle hadde en lønnsinntekt på 250 000 kroner i 1998. Dette inntektsnivået er noe høyere enn gjennomsnittlig lønnsinntekt for lønnstakere i 1998, som i påvente av inntektsstatistikk for 1998, er anslått til om lag 247 000 kroner. I dette eksemplet er det ingen andre inntekter og ingen fradrag utover standardfradragene, dvs. barnefamilien mottar forsørgerfradrag i skatt og barne-trygd for to barn. Gjennomsnittsskatt og marginalsatt for andre inntektsnivåer og mellomliggende år er gitt i vedlegg B.

Gjennomsnittsskatt og marginalsatt i 1995 og 1998 for lønnsinntekt tilsvarende 250 000 kroner i 1998, for enslige, ektefeller uten barn og ektefeller med barn. Inntekt følger lønnsvekst pr. normalårsverk. Bare standardfradrag

	Gjennomsnittsskatt		Marginalsatt	
	1995	1998	1995	1998
Enslige	29,4	29,4	45,3	45,3
Ektefeller uten barn	26,2	26,5	35,8	35,8
Ektefeller med barn	14,5	16,0	35,8	35,8

Kilde: Skatteberegningsmodellen LOTTE-TYPEHUS, Statistisk sentralbyrå.

Ved sammenligning av gjennomsnittsskatt og marginalsskatt over en lengre periode må det vurderes om inntekten bør deflateres med lønnsvekst pr. normalårsverk eller med konsumprisindeksen. I vedleggstabellene B1 og B2 er inntekten deflatert med lønnsvekst pr. normalårsverk, mens vedleggstabellene B3 og B4 viser inntekten deflatert med konsumprisindeksen. Dette har ingen praktisk betydning for sammenligning av skattenivået over en kort periode som 1995 til 1998, men kan slå sterkere ut over et langt tidsrom, jf. utviklingen fra 1980 til 1996 som er omtalt i *Inntekt, skatt og overføringer 1997*.

Fordelen ved å lignedes i skatteklasse 2 har blitt noe mindre over tid. Redusert skattefordel for ektefeller med én inntektstaker i familien har sammenheng med at behovet ikke lenger vurderes å være like stort som tidligere på grunn av framveksten av toinntektsfamilier. Over tid har skattesystemet blitt tilpasset denne utviklingen.

Eksemplet i boks 4 viser at det har vært ubetydelig endring i gjennomsnittsskatt og marginalsatt i perioden 1995 til 1998 for husholdningene i dette eksemplet. I den stiliserte beregningen er andre inn-

tekter enn lønnsinntekt, samt fradrag utover standardfradragene holdt utenom, dvs. denne beregningen tar ikke hensyn til bl.a. rentefradrag. En vurdering av utviklingen i det generelle skattenivået krever derfor en analyse av den faktiske inntektsfordelingen, noe som vil bli utførlig omtalt i kapitlene 1 og 2.

Inntekt, skatt og inntektsfordeling

For å få mer inngående kunnskap om den faktiske utviklingen i skattenivået, må skattereglene som ble illustrert i boks 4, kombineres med opplysninger om alle

inntekter og fradragposter som har betydning for skattleggingen. Slike opplysninger er også nødvendige for å kunne gi et godt bilde av inntektsfordelingen. Inntekts- og formuesundersøkelsene fra Statistisk sentralbyrå gir et slikt helhetlig bilde. En presentasjon av opplysningene fra denne statistikken er tema for kapittel 1 *Inntekt og skatt for personer og husholdninger*. Dette kapitlet gir en oversikt over personers og husholdningers inntekter, fordelt på lønnsinntekt, ytelser fra folketrygden, næringsinntekt og kapitalinntekt. Det gis tall for hvordan inntekten varierer med kjønn, alder og sosioøkonomisk status. Hovedoppmerksomheten i kapittel 1 er rettet mot å presentere inntekts- og skattetallene for 1996, men i enkelte tilfeller kommenteres også utviklingen over tid. Det blir også gitt en oversikt over innteksdefinisjoner og sentrale begreper i analyse av inntektsfordelingen.

Inntekts- og formuesundersøkelsene bygger på et utvalg av selvangivelser. Både selve ligningen og den påfølgende utarbeidelsen av statistikken tar lang tid. F.eks. vil tall for inntektsåret 1998 først foreligge våren 2000. For øyeblikket er de ferskeste tallene for inntektsåret 1996. Gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle skatteyttere i det året var 178 900 kroner. Til sammenligning var gjennomsnittlig samlet husholdningsinntekt for alle husholdninger 311 800 kroner. Denne store forskjellen illustrerer at det er viktig å se på den samlede inntekten til alle personer som inngår i en husholdning når inntekts-tall skal benyttes til å beskrive velferd og levekår. Kapittel 1 gir også et bilde av den faktiske utviklingen i gjennomsnittsskattene fra 1984 til 1996. Videre gis det tall for hvor mye skatt som blir utlignet, og hvordan disse skattene er sammensatt. Brutto-skatter for personer utgjorde 163 milliarder kroner i 1996. Noe under halvparten av dette, dvs. 72 milliarder kroner, var

inntektsskatt til kommuner og fylker. Medlemsavgift til folketrygden var 39 milliarder kroner og utgjorde 24 prosent av bruttoskattene. Toppskatt til staten var i underkant av 10 milliarder kroner, og formuesskatt til stat og kommune var nær 6 milliarder kroner. En mer detaljert oversikt over skatt for personer for 1996 er gitt i tabell 1.3 i kapittel 1.

Skatter fra næringsvirksomhet utgjør en ikke ubetydelig del av det offentlige skatteinntekter. Kapittel 2 gir en nærmere oversikt over skatte- og inntektsforhold for næringsdrivende og etterskuddspliktige. Totale skatter fra landbasert næringsvirksomhet utgjorde i 1996 i underkant av 49 milliarder kroner, hvorav om lag 27 milliarder kroner kom fra personlig næringsdrivende og om lag 22 milliarder kom fra etterskuddspliktige (aksjeselskaper m.m.). Alminnelig inntekt i foretak som omfattes av delingsmodellen utgjorde om lag 30 prosent av samlet alminnelig inntekt i aksjeselskaper.

Kapittel 3 omhandler kronisk fattigdom. Tradisjonelle fattigdomsstudier bruker disponibel årsinntekt som grunnlag for å vurdere om personer er fattige. Valg av ett år som innteksperiode er både styrt av tradisjoner og datatilgjengelighet, men gir naturligvis ingen holdepunkter for om fattigdommen er kronisk. For å belyse dette spørsmålet har vi i dette arbeidet benyttet data for individuelle inntektshistorier basert på gjentatte inntektsobservasjoner for de samme personene (husholdene) for årene 1986 til 1995. Resultatene viser blant annet at det er lite variasjon i de årlige inntektene til de kronisk fattige. Dette står i sterk kontrast til inntektsforløpet til majoriteten blant de som klassifiseres som fattige etter de tradisjonelle årlige fattigdomsindikatorerne. Disse personene har bare forbigående lave inntekter. Dette kan være personer som er under

utdanning, eller personer som er knyttet til hushold der hovedpersonen er personlig næringsdrivende med lav netto næringsinntekt i et enkeltstående år. Følgelig er de årlige indikatorene utilstrekkelige som grunnlag for å identifisere de personene som har vedvarende lave inntekter.

Inntektsstatistikken som presenteres i kapittel 1, danner grunnlaget for en rekke av analysene i de følgende kapitlene. Anvendt skatteforskning er rettet mot å analysere hva som skjer ved foreslåtte endringer i skattesystemet, f.eks. økte satser for toppskatt, utvidet grunnlag for boligbeskatning eller beskatning av barnetrygd. Dette krever et beregningsverktøy der foreslåtte endringer i skattesystemet sees i sammenheng med den faktiske inntektsfordelingen som er beskrevet i inntektsstatistikken. For å beregne virkninger på skatteproveny og inntektsfordeling av endringer i skatter og overføringer har Statistisk sentralbyrå utviklet skattemodellen LOTTE (se boks 5). Modellen er benyttet i forbindelse med flere av analysene som er presentert i de følgende kapitlene.

Kapittel 4 omhandler inntektsfordelingen i landbruket. Gårdbrukere hadde i 1994 om lag like store inntekter som lønnsinntakere, som følge av at mange gårdbrukere hadde inntekt fra andre kilder enn gårdsbruket. Men landbrukshusholdninger hadde gjennomgående høyere disponible inntekter enn husholdninger der hovedinntektstakeren var lønnsinntaker, og i gjennomsnitt lavere disponible inntekter enn selvstendige i andre næringer. På den annen side var landbrukshusholdningene typisk større enn husholdningene i de andre gruppene. Ved sammenligning av inntekt pr. forbruksenhet kom derfor ikke landbruksbefolkningen inntektsmessig bedre ut enn andre grupper. Den interne inntektsulikheten blant landbruks-

Boks 5. Skattemodellen LOTTE

Modellsystemet i LOTTE brukes til analyse av virkningen på skatteproveny og inntektsfordeling av forslag til endringer i skatter og overføringer. LOTTE omfatter delmodeller for skatt på personer og foretak, indirekte skatter og forbrukeratferd, samt trygdeberegninger. Personskattemodellen i LOTTE bygger på inntektsdata fra selvangivelser kombinert med personopplysninger, bl.a. om utdanning og sosioøkonomisk status, og opplysninger om husholdnings sammensetningen. Dette data-materialet er nærmere beskrevet i kapittel 1. Datagrunnlaget for analysen av skattlegging av personlig næringsdrivende og aksjeselskap er beskrevet i kapittel 2.

LOTTE brukes i stor grad ved beregninger for Finansdepartementet og Stortinget av konsekvenser av endringer i skattereglene. Modellen brukes ved utarbeiding og behandling av nasjonalbudsjettet og ved offentlige utredninger, stortingsmeldinger og odelstingsproposisjoner om skattespørsmål. LOTTE brukes også til forskning i Statistisk sentralbyrå. LOTTE ble brukt i forbindelse med barnefamilieutvalget som la fram utredningen NOU 1996:13 "Offentlige overføringer til barnefamilier" og i forbindelse med utredningen om "Flatere skatt", NOU 1999:7. Modellen er nærmere omtalt i Arneberg et al. (1995).

husholdninger var på nivå med inntektsulikheten blant lønnsinntakere. Mellom 1992 og 1994 hadde likevel landbrukshusholdningene en dårligere inntektsutvikling enn andre grupper.

Endringer i folketrygden og andre pensjonsordninger med henblikk på å sikre det framtidige grunnlaget for velferdsstaten, er gjenstand for stor politisk interesse. Kapittel 5 *Minstepensjon, særtillegg og regulering av grunnbeløpet*, gir først en kortfattet oversikt over folketrygdens regelverk. Utviklingen av folketrygdens grunnbeløp (G) er et sentralt element i

**Boks 6. Offentlig forvaltning. Stønader til husholdninger, etter art. Utvalgte år.
Mill. kroner og prosent**

	1990	1993	1994	1995	1996
	Mill. kroner				
STØNADER TIL HUSHOLDNINGER I ALT	115 259	139 455	141 953	146 614	154 407
Pensjonsstønader	66 977	78 373	80 308	83 797	88 171
Alderspensjoner	43 406	51 136	52 850	55 309	58 322
Uførepensjoner	17 827	20 807	21 100	22 168	23 214
Andre pensjonsstønader	5 744	6 430	6 358	6 320	6 635
Sykepenger, fødselspenger mv.	13 772	15 063	15 736	17 120	19 193
Sykepenger	11 335	10 981	10 421	11 384	13 074
Fødsels- og adopsjonspenger	2 437	4 082	5 315	5 736	6 119
Barnetrygd	8 800	11 489	11 604	11 679	12 393
Arbeidsløshetsstønader	7 811	11 852	10 916	10 000	8 950
Attføringsstønader	5 664	8 234	8 260	8 071	8 348
Utdanningsstønader	3 673	5 616	6 280	6 527	6 877
Sosialhjelpsstønader	3 570	4 118	4 436	4 590	4 509
Andre stønader til husholdninger	4 992	4 710	4 413	4 830	5 966
	Prosent				
STØNADER TIL HUSHOLDNINGER I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pensjonsstønader	58,1	56,2	56,6	57,2	57,1
Alderspensjoner	37,7	36,7	37,2	37,7	37,8
Uførepensjoner	15,5	14,9	14,7	15,1	15,0
Andre pensjonsstønader	5,0	4,6	4,5	4,3	4,3
Sykepenger, fødselspenger mv.	11,9	10,8	11,1	11,7	12,4
Sykepenger	9,8	7,9	7,3	7,8	8,5
Fødsels- og adopsjonspenger	2,1	2,9	3,7	3,9	4,0
Barnetrygd	7,6	8,2	8,2	8,0	8,0
Arbeidsløshetsstønader	6,8	8,5	7,7	6,8	5,8
Attføringsstønader	4,9	5,9	5,8	5,5	5,4
Utdanningsstønader	3,2	4,0	4,4	4,5	4,5
Sosialhjelpsstønader	3,1	3,0	3,1	3,1	2,9
Andre stønader til husholdninger	4,3	3,4	3,1	3,3	3,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå (1997a, 1997b, 1998b).

vurderingen av pensjonisters økonomiske situasjon, og utviklingen av alderspensjonen i neste århundre blir diskutert i lys av ulike antakelser om veksten i grunnbeløpet. Ytelsen til minstepensjonister har økt med 1 000 kroner per måned fra 1. mai 1998, eller med 12 000 kroner på årsbasis. Reformen innebærer en ytterligere svekkelse av sammenhengen mellom tidligere lønnsinntekt og pensjonsytelse fra folketrygden, etter at vi gjennom hele 1990-tallet har beveget oss i retning av et system som gir en lik pensjon for alle. Økningen i minstepensjonen vil bringe oss nærmere en situasjon hvor også pensjonister som har full opptjening og har jobbet heltid, men i et lavtlønnsyrke, tilnærmet vil ende opp som minstepensjonister. Hvis reguleringen av grunnbeløpet framover følger praksis fra de siste 15 årene, vil trolig 35 prosent av kvinnene bli minstepensjonister selv når folketrygden er fullt utbygd.

Kapittel 6 gjengir resultatene fra en analyse av betydningen av uregistrerte formuessinntekter for observert inntektsulikhet. De to uregistrerte formuessinntektene som vies spesiell oppmerksomhet er husholdningens andel av ikke utdelt selskapsoverskudd og leieverdien av bolig. Vi finner en klar økning i ulikheten målt ved Ginikoeffisienten, fra 1992 til 1995, når vi legger til grunn en innteksdefinisjon som omfatter anslag på husholdningenes andel av selskapsoverskudd som ikke deles ut som aksjeutbytte, men som holdes tilbake i selskapssektoren og tilflyter aksjonærene som verdistigning. Leieverdien av egen bolig og annen konsumkapital bidrar også til inntektsulikheten. Det har begrenset betydning for nivået på ulikheten hvorvidt man tar hensyn til bolig m.m. direkte, med ekspli-

sitte anslag på leieverdien og fradrag for renteutgifter, eller om man som en tilnærming i stedet lar være å trekke fra renteutgifter i inntektsbegrepet.

Skatter på konsum¹

Skattene på konsum omfatter merverdiavgift og særavgifter på konsumvarer som tobakk, øl, vin og brennevin, alkoholfrie drikkevarer, bensin, biler, sukker og sjokoladevarer, elektrisitet, radio og fjernsynsmateriell. Skatt på konsum omfatter også overskuddet i Norsk Tipping (fotballtipping, Lotto og andre tallspill) totalisatoravgift og andre lotteravgifter. En mer detaljert omtale av skatter og subsidier på konsum er gitt i *Inntekt, skatt og overføringer 1997*, og her refereres kun noen hovedtrekk.

Merverdiavgift

Merverdiavgiften er i prinsippet en generell skatt på forbruk av varer og tjenester, men tjenestene er avgiftsbelagt bare i den grad de uttrykkelig er nevnt i loven. Tjenester som det er knyttet moms til, og som er viktige for husholdningene, er frisørtjenester, telefontjenester, servering fra hoteller og bevertningssteder, rengjøring, kloakk- og renovasjonstjenester, reparasjonstjenester og utleie av biler og andre varer. Selv om merverdiavgiften på varer er generell, finnes det unntak. Dette gjelder blant annet aviser som utkommer regelmessig, bøker og tidsskrifter.

Boks 7 viser merverdiavgiften regnet i prosent av forbruket i ulike konsumgrupper iht. nasjonalregnskapet. De nyeste tallene er fra 1995. For konsumet totalt økte merverdiavgiftsandelen fra 10,6 prosent i 1990 til 11,9 prosent i 1995. Økningen har sammenheng med økningen i merverdiavgiftssatsen over perioden

¹ Materialet om skatter og subsidier på konsum er utarbeidet av Seksjon for nasjonalregnskap.

Boks 7. Merverdiavgift og særavgifter til staten fratrukket forbrukersubsidier, etter arten av konsumet, og regnet som prosent av konsumet

	Merverdiavgift			Særavgifter, netto		
	1990	1993	1995	1990	1993	1995
Konsum i husholdninger i alt	10,6	11,3	11,9	5,8	5,8	6,1
Matvarer, drikkevarer og tobakk	16,4	17,7	18,4	11,7	11,6	11,8
Klær og skotøy	16,7	18,0	18,7	-	-	-
Bolig, lys og brensel	3,9	3,9	4,1	1,6	2,2	2,7
Møbler og husholdningsartikler	15,6	16,9	17,6	-	-	-
Helsepleie	6,5	7,2	7,1	0,1	0,1	0,1
Transport	9,9	10,6	11,5	14,8	15,7	16,7
Fritidssysler og underholdning	10,1	11,0	11,7	7,0	5,9	5,2
Utdanning	1,9	1,9	1,8	-17,5	-24,7	-27,5
Hotell- og restauranttjenester	12,7	13,3	14,1	-	-	-
Andre varer og tjenester	8,9	9,6	9,9	1,1	0,1	0,1

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

fra 20 prosent fram til 1.1.1993, deretter 22 prosent fram til 1.1.1995 hvor satsen ble ytterligere hevet til 23 prosent. Denne satsen betyr at merverdiavgiften utgjør 18,7 prosent av kjøperverdien på varer og tjenester med full avgiftssats. Dette er tilfellet for gruppen "Klær og skotøy", mens "Matvarer, drikkevarer og tobakk" samt "Møbler og husholdningsartikler", har tilnærmet full sats. Grunnen til at det ikke er maksimal momsandel på matvarer, er at det ikke regnes merverdiavgift på varer som husholdningene produserer til eget bruk (som frukt og grønnsaker). Grupper med høyt innslag av tjenester som faller utenfor merverdiavgiftsloven, som helsetjenester, persontransport, utdanning, overnattingstjenester, underholdning og bank- og forsikringstjenester, har lav momsandel. Det er også i liten grad merverdiavgift på gruppen "Bolig, lys og brensel". Det skyldes hovedsakelig at gruppen inneholder "tjenester" fra egen bolig. Dette er en beregnet størrelse og er følgelig ikke omfattet av merverdiavgift.

Særavgifter og forbrukersubsidier

Boks 7 viser også særavgiftene fratrukket subsidiene for hver hovedgruppe av konsumet, regnet andelsmessig. De fleste særavgiftene under statens bevilgningsregnskap er lagt på typiske konsumvarer. Gruppen "Transport" har høyest netto avgiftsandel. I tillegg til bensinavgiften er det avgiftene knyttet til kjøp av nye motorkjøretøyer som drar andelen opp til nærmere 17 prosent. Den avgiften som isolert sett har størst betydning for husholdningenes konsum, er bensinavgiften. I 1995 utgjorde bensinavgiften 1,8 prosent av det totale konsumet og nærmere 44 prosent av bensinkonsumet. Også avgiftene på tobakk og alkoholholdige drikkevarer utgjør en stor andel av konsumet, samlet sett om lag 2,5 prosent av totalt husholdningskonsum og 50 prosent av alkohol- og tobakkskonsumet. I nasjonalregnskapet føres *overskuddet i Norsk Tipping* – etter fradrag for driftsutgifter mv. og nærmere bestemte fondsavsetninger – og *overskuddet i andre statlige spill* som avgift på konsumet av fotballtipping,

LOTTO mv. Dette er grunnen til at gruppen "Fritidssysler og underholdning" i boks 7 har en relativt høy avgiftsandel. Avgifter knyttet til "Bolig, lys og brensel" er elektrisitetsavgiften og avgift på fyringsoljer mv. (mineraloljeavgift).

Subsidier gitt til husholdningskonsumet består hovedsakelig av pristilskudd til regulering av forbrukerprisene på melk og ost, samt fraktutjevningstilskudd for bensin. Over tid har forbrukersubsidiene gradvis blitt redusert. Forbrukersubsidiene på ost og melk falt bort fra 1.7.1993 i forbindelse med at det ble innført merverdiavgiftskompensasjon på melk, ost og kjøtt. Merverdiavgiftskompensasjonen ble avviklet fra 1.7.1996.

Andre subsidier knyttet til husholdningenes konsum, er overføringer fra staten til private utdanningsinstitusjoner som opererer på forretningsmessig grunnlag. I boks 7 framkommer subsidienes andel av konsum av undervisningstjenester (egenbetalinger) som et negativt tall.

Jon Epland og Mads Ivar Kirkeberg

1. Inntekt og skatt for personer og husholdninger

Hovedformålet med dette kapittelet er å gi en oversikt over personers og husholdningers inntekter. For personer gis det en oversikt over inntekter og fradragposter fra selvangivelsen som har betydning ved beskatningen. I tillegg gis det tall for hvor mye skatt som blir utlignet, og hvordan disse skattene er sammensatt.

For husholdningene vil en i tillegg til de skattepliktige inntektene også inkludere flere skattefrie inntekter som har betydning for husholdningene. Siktemålet her er å benytte inntekt som en indikator på økonomisk velferd.

1.1. Personer

1.1.1. Inntekt og fradrag

Inntekt

Bruttoinntekt er summen av alle skattepliktige inntekter på selvangivelsen. For inntektsåret 1996 utgjorde summen av bruttoinntekten for alle bosatte personer 17 år og eldre 612 milliarder kroner. Nærmere 3,3 millioner personer, eller vel 98 prosent av alle voksne, hadde en eller annen form for skattepliktig inntekt i 1996.

Den klart største inntektsposten på selvangivelsen er lønnsinntekt. I 1996 utgjorde summen av all lønnsinntekt 418 milliarder kroner, eller 68 prosent av all bruttoinntekt. I lønnsposten på selvangivelsen inngår også sykepenger og dagpenger ved arbeidsløse. Vel 70 prosent av alle voksne hadde lønnsinntekt i 1996.

En annen stor inntektspost er ytelser fra folketrygden. I 1996 var dette beløpet på 79 milliarder kroner, noe som tilsvarte 13 prosent av bruttoinntekten. Vel én million personer, eller om lag 29 prosent av alle voksne personer, mottok en eller annen skattepliktig folketrygdytelse i 1996.

Det ble registrert skattepliktige næringsinntekter på til sammen 44 milliarder kroner i 1996. Den største summen kommer fra næringsvirksomhet i andre næringer enn jordbruk, skogbruk og fiske (30 milliarder kroner), mens næringsinntekt av jordbruk, skogbruk og fiske beløp seg til 14 milliarder kroner. I 1996 var det knapt 127 000 personer som ble registrert med positiv næringsinntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske, mens 184 000 personer hadde en positiv næringsinntekt fra andre næringer.

Tabell 1.1. **Inntektsposter i selvangivelsen.**
Total beløp og antall personer med beløp.
Bosatte personer 17 år og over. 1996

	Beløp (Mrd. kr)	Antall personer med beløp
Bruttoinntekt	612,3	3 340 000
Lønn	418,4	2 390 000
Næringsinntekt jordbruk, skogbruk og fiske	13,7	127 000
Næringsinntekt annen næring	30,2	184 000
Tjenestepensjon	20,9	516 000
Ytelser fra folketrygden	78,7	1 007 000
Renter av bankinnskudd	11,6	3 059 000
Aksjeutbytte	11,3	261 000
Inntekt av egen bolig	5,2	1 443 000
Andre inntekter	22,2	403 000

Kilde: Selvangivelsesstatistikk 1996, Statistisk sentralbyrå.

Blant kapitalinntektene er det renter av bankinnskudd og aksjeutbytte som er de største enkeltpostene på selvangivelsen. I 1996 beløp renteinntektene seg til 11,6 milliarder kroner, mens det ble utbetalt 11,3 milliarder kroner i utbytte ifølge selvangivelsen. Det er imidlertid stor forskjell i antallet personer som har hhv. renteinntekter og aksjeutbytte. "Renter av bankinnskudd" er den enkeltposten på selvangivelsen som flest personer har beløp på. I 1996 hadde vel 3,1 millioner personer, eller 89 prosent av alle voksne, renteinntekter. Til sammenligning var det kun 260 000 personer som mottok aksjeutbytte.

Inntekt av prosentlignet bolig var på 5,2 milliarder kroner i 1996. Til sammen 1,4 millioner personer var registrert med boliginntekt i 1996.

Inntektsfradrag

Før skatten beregnes har skattyterne mulighet til å redusere den skattbare inntekten ved gjøre ulike fradrag i bruttoinntekten, først og fremst for utgifter en har pådratt seg i forbindelse med "inn-

Tabell 1.2. **Fradragsposter i selvangivelsen.**
Total beløp og antall personer med beløp.
Bosatte personer 17 år og over. 1996

	Beløp (Mrd. kr)	Antall personer med beløp
Frdrag i alt	142,3	3 289 000
Minstefradrag	73,1	3 183 000
Reiseutgifter	6,3	604 000
Pensjonspremie	2,7	804 000
Fagforeningskontingent	1,8	1 135 000
Foreldrefradrag	3,8	386 000
Underskudd i næring	5,5	79 000
Underholdsbidrag mv.	3,0	131 000
Egen pensjonsforsikring	1,2	167 000
Gjeldsrentefradrag	37,1	2 071 000
Andre fradrag	7,6	672 000

Kilde: Selvangivelsesstatistikk 1996, Statistisk sentralbyrå.

tektens ervervelse". I 1996 beløp summen av alle inntektsfradragene på selvangivelsen seg til 142 milliarder kroner. Den største fradragsposten var minstefradraget som tilsvarte et beløp på 73 milliarder kroner. Minstefradraget er et standardfradrag som kan benyttes som et alternativ til fradrag for faktiske utgifter til inntekts ervervelse. Minstefradraget ble økt betydelig i forbindelse med skattereformen i 1992, og nærmere 93 prosent av alle voksne personer benyttet minstefradraget i 1996.

Den nest største fradragsposten på selvangivelsen er fradrag for gjeldsrenter. Vel 37 milliarder kroner gikk til fradrag for renter av gjeld i 1996, og 61 prosent av alle voksne benyttet seg av dette fradraget i 1996.

Andre inntektsfradrag som blir hyppig benyttet, er fradrag for fagforeningskontingent, fradrag for reiseutgifter og fradrag for betalt pensjonspremie. Beløpsmessig er imidlertid disse fradragene små.

1.1.2. Skatt

Skatter defineres normalt som de pengeytelser det offentlige krever av fysiske og juridiske personer uten at det gis spesielt vederlag for ytelsen. Dette avsnittet vil omhandle ytelser i form av skatter for personer: inntektsskatt til kommune, fylke og stat, formuesskatt til kommune og stat, fellesskatt til Skattefordelingsfondet og medlemsavgiften til folketrygden. For medlemsavgiften til folketrygden gis det vederlag i form av pensjoner og ytelser under sykdom, og skulle etter definisjonen over falle utenfor skatteområdet. Medlemsavgiften regnes likevel naturlig med som en skatt fordi avgiften ikke står i et bestemt forhold til motytelsene.

Det er fra og med 1992 to beregningsgrunnlag for inntektsskatt: samlet personinntekt og alminnelig inntekt. Samlet personinntekt (toppskattegrunnlag) er et "bruttoinntektsbegrep" som omfatter arbeidsinntekt (personinntekt lønn samt beregnet personinntekt fra næring) og skattepliktige pensjoner. Kapitalinntekter inngår ikke i dette begrepet. Av dette personinntektsgrunnlaget beregnes progressiv toppskatt til staten. For personer som mottar ytelser fra folketrygden beregnes medlemsavgiften til folketrygden også av dette inntektsgrunnlaget. For hoveddelen av de som får utlignet medlemsavgift vil imidlertid personinntekt før pensjonsytelser i selvangivelsen være grunnlaget.

Alminnelig inntekt er en skattepliktig nettoinntekt som beskattes med en progressjonal (flat) sats på 28 prosent (etter at et eventuelt særfradrag er fratrukket). Denne satsen ble i inntektsåret 1996 fordelt mellom kommune, fylkeskommune og Skattefordelingsfondet etter skattesatser på henholdsvis 11,75 prosent, 7 prosent og 9,25 prosent. I Nord-Troms og Finnmark er skattesatsen til Skattefor-

delingsfondet 5,75 prosent. Grunnlaget for beregninger av formuesskatt til kommune og stat er netto skattepliktig ligningsformue.

Skattestørrelsene som beskrives under, er hentet fra skattestatistikken for personer 17 år og over, og bygger på opplysninger fra den ordinære skatteligningen for inntektsåret 1996.

Sammensetning av sum skatter og fradrag i skatt

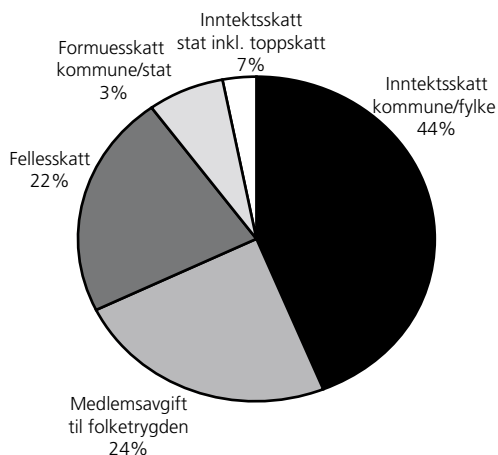
De totale utlignede skatter for personer 17 år og over utgjorde om lag 154,9 milliarder kroner i 1996. Utlignet skatt er et nettobeløp som er fremkommet etter at ulike skattefradrag er trukket fra bruttoskattene. Skattestatistikken viser at om lag 3,2 millioner personer fikk utlignet skatt i 1996.

De beregnede bruttoskattene var på om lag 163,3 milliarder kroner dette året (her er ikke forsinkelsesavgift, tilleggs-skatt og skatt på etterbetalt pensjon inkludert). Bruttoskattene er sammensatt av flere ulike skattearter. Inntektsskatt til kommune og fylke var den største av enkeltkomponentene som inngår i sum bruttoskatter, med 72 milliarder kroner. Kommune- og fylkesskatt står med andre ord for 44 prosent av de totale beregnede bruttoskatter. Inntektsskatten til kommunen var alene på 45 milliarder kroner, og utgjorde 28 prosent av bruttoskattene. Inntektsskatten til fylkeskommunen var i underkant av 27 milliarder, mens fellesskatten til Skattefordelingsfondet utgjorde om lag 35,5 milliarder kroner. Det er alminnelig inntekt som er beregningsgrunnlag for samtlige av de delskattene som er nevnt over, og 3,1 millioner personer var gjenstand for slik beskatning.

En annen stor delskatt er medlemsavgift til folketrygden. I 1996 var dette beløpet

Figur 1.1. Ulike skatters andel av totale bruttoskatter for personer 17 år og over. 1996

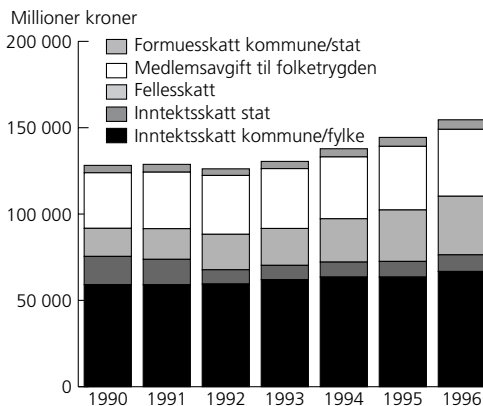

Kilde: Skattestatistikk 1996, Statistisk sentralbyrå.

39,4 milliarder kroner, noe som tilsvarte 24 prosent av sum bruttoskatter. Om lag 3,7 millioner personer fikk beregnet en eller annen form for trygdeavgift dette året. Mest trygdeavgift ble beregnet på lønnsinntekt (32,7 milliarder kroner), mens trygdeavgift på pensjoner var 3,1 milliarder kroner. Vel 2,3 millioner personer fikk beregnet trygdeavgift fra lønnsinntekt, mens 1,1 millioner personer fikk beregnet trygdeavgift fra pensjonsinntekt. Beregnet trygdeavgift fra næring var totalt 3,6 milliarder kroner, hvor annen næring enn jordbruk, skogbruk og fiske stod for 81 prosent.

Toppskatt til staten var registrert med 10,7 milliarder kroner i 1996, og utgjorde 7 prosent av totale bruttoskatter. Formuesskatt til stat og kommune var samlet i underkant av 5,7 milliarder kroner i 1996, og utgjorde drøye 3 prosent av totale bruttoskatter dette året. Det var om lag 1,1 millioner personer som fikk beregnet formuesskatt til stat og 1,2 millioner personer som fikk beregnet formuesskatt til kommune.

Figur 1.2. Utlignede skatter for personlige skattytere. Hele landet. Inkl. kontinental-sokkelen. 1990-1996. Mill. 1996-kroner

Kilde: Skattestatistikk 1990-1996, Statistisk sentralbyrå.

Utlignet skatt fremkommer ved at ulike skattefradrag trekkes fra de beregnede bruttoskattene. I 1996 var sum fradrag i skatt 8,8 milliarder kroner. Det er godtgjørelsesfradraget som er det klart størst av fradragene med 3,1 milliarder kroner. Fradraget utgjorde om lag 35 prosent av totale skattefradrag. Fra og med innteksåret 1993 ble beskatningen av aksjeutbytte for norske aksjonærer foretatt etter den såkalte godtgjørelsesmetoden. Denne metoden går i hovedsak ut på at aksjonæren får fradrag i sin skatt for skatt betalt av selskapet på utdelt utbytte. Det var 249 000 personer som fikk en "godtgjørelse" i utlignet skatt på alminnelig inntekt i 1996 – som en følge av aksjeutbytte fra norske selskaper.

Forsørgerfradraget er det skattefradraget som flest personer har nytte av (997 000 personer), men fradraget utgjør ikke mer enn 23 prosent av det totale skattefradraget. Skattefradrag som gjelder fradrag for utenlandsskatt, fradrag for etterbetalt pensjon og begrensning etter 65-prosentregelen blir benyttet av få personer.

Tabell 1.3. **Sum utlignet skatt, brutto del-skatter og skattefradrag samt antall personer 17 år og over med beløp i de enkelte postene. 1996**

	Sum (Mill. kr)	Antall personer 17 år og over med beløp på posten
Sum utlignet skatt	154 859	3 155 599
Bruttoskatter		
Skatt inntekt kommune/fylke	71 962	3 121 601
Fellesskatt	35 501	3 121 459
Skatt inntekt stat	156	9 867
Topp-skatt	10 652	900 785
Skatt formue kommune	4 202	1 187 866
Skatt formue stat	1 464	1 104 336
Trygdeavgift på pensjon	3 075	1 084 522
Trygdeavgift lønn	32 559	2 285 046
Trygdeavgift lønn - deling	122	5 914
Trygdeavgift liberale næringer < 12G	712	35 044
Trygdeavgift liberale næringer > 12G	128	4 815
Trygdeavgift annen næring < 12G	2 004	145 460
Trygdeavgift annen næring > 12G	65	3 811
Trygdeavgift jord/skog/fiske	702	86 965
Forsinkelsesavgift	33	24 003
Tilleggs-skatt	269	24 704
Skatt på etterbetalt pensjon	76	7 055
Skattefradrag		
Forsørgerfradrag	1 978	997 193
Finnmarksfradrag	495	64 435
Frdrag for BSU	218	135 274
Frdrag for AMS	334	368 570
65-prosentregelen	134	5 190
Paragraf 78	2 456	493 106
Frdrag for utenlandsskatt	29	1 694
Frdrag for etterbetalt pensjon	51	5 450
Godtgjørelsesfradrag	3 129	248 562

Kilde: Skattestatistikk 1996, Statistisk sentralbyrå.

Endringer i sammensetningen av skattene
For forskuddspliktige skattytere totalt er det fellesskatten til Skattefordelingsfon-

det som har økt mest. I perioden 1992 til 1996 økte utlignet fellesskatt med hele 65 prosent i faste priser. Den sterke økningen skyldes i stor grad endrede skattesatser, fra 7 prosent i 1992 til 9,25 prosent i 1996. Fellesskattens andel av de totale utlignede skatter var 16 prosent i 1992, men utgjorde 22 prosent i 1996.

Inntektsskatt til kommune og fylke hadde en vekst på drøye 12 prosent (1996-kroner) i samme periode, men andelen av totalt utlignede skatter har gått noe ned i disse årene.

Inntektsskatten til staten er redusert siden 1990 for forskuddspliktige skattytere. Det skyldes at ordinær inntektsskatt til staten falt bort i forbindelse med skattereformen i 1992. Fra og med inntektsåret 1992 omfatter inntektsskatten til staten hovedsakelig toppskatt. Den resterende delen er beregnet ordinær inntektsskatt til staten for visse grupper personlige skattytere, hovedsakelig personer bosatt i utlandet. Total inntektsskatt til staten har økt med 17 prosent (1996-kroner) fra 1992 til 1996.

Utvikling i toppskatt

I de siste årene har det vært en sterk økning i antall personer som får beregnet toppskatt. Mens det i 1990 var 519 800 personer som hadde en så høy personinntekt at de fikk beregnet toppskatt, var antallet økt til 782 500 personer i 1994. I 1996 hadde 860 000 personer en så høy personinntekt at de ble ilagt toppskatt. Dette utgjør nærmere en fjerdedel av den voksne befolkningen. I 1996 var fribeløpet på 220 500 kroner i klassene 0 og 1, og 267 500 kroner i klasse 2.

Skattestatistikken viser at utlignet toppskatt til staten økte med 61 prosent fra 1991 til 1992. Utlignet toppskatt utgjorde 5,1 milliarder kroner i 1991 og

Boks 1.1. Om produksjonen av inntektsstatistikk

Tallene som er benyttet i dette kapittelet er for inntektsåret 1996. Når det ikke foreligger nyere analyseklare tall skyldes dette at produksjonen av inntektsstatistikk er tidkrevende. En viktig årsak til dette, er at viktige grunnlagsdata som blir benyttet i statistikkproduksjonen ikke foreligger før nesten et år etter inntektsåret. Dette gjelder først og fremst ulike registre fra ligningsmyndighetene (f.eks. selvangivelsesregisteret og ligningsregisteret). Som kjent foreligger resultatet av det ferdige ligningsoppgjøret for alle skatteyttere i landet, så sent som 10 måneder etter inntektsåret.

For utvalgsundersøkelsene må det i tillegg hentes inn ulike næringsoppgaver for personlig næringsdrivende. Slike oppgaver en ennå bare tilgjengelige som (papir)skjemaer, og må siden manuelt registreres før de kan inngå i innteksundersøkelsene. I sum fører dette til at innteks- og formuesundersøkelsen først kan publiseres 15-16 måneder etter inntektsåret.

8,2 milliarder kroner året etter (i 1996-kroner). En av årsakene til den sterke veksten er at det under skattereformen i 1992 ble innført en progressiv beskatning på samlet personinntekt. De senere årene viser en mindre økning i utlignet toppskatt. Inntektsåret 1996 ga en utlignet toppskatt på i alt 10,7 milliarder kroner.

Ved innføringen av den progressive beskatningen på samlet personinntekt i 1992 ble fribeløpet redusert betraktelig for samtlige skatteklasser. Reduksjonen var fra 207 000 kroner i klassene 0 og 1 i 1991 til 200 000 kroner i 1992. I klasse 2 ble fribeløpet satt ned fra 249 000 kroner til 242 000 kroner. Det førte til en sterk økning i antall personer som fikk beregnet toppskatt i 1992. Fra 1991 til 1992 var det en økning på 138 600 personer som hadde personinntekt som oversteg fribeløpet. I 1996 var det 131 700 flere

Boks 1.2. Selvangivelsen som datakilde

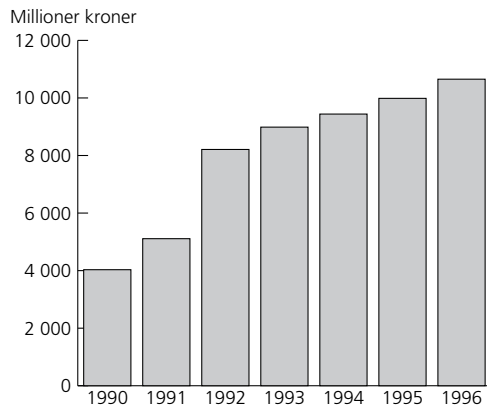
Selvangivelsen inneholder alle inntekter som gir grunnlag for beskatning. Dette betyr også at de opplysningene som selvangivelsen gir vil være påvirket av gjeldende skatteregler. Inntekter som ikke er gjenstand for beskatning registreres derfor ikke i selvangivelsen. Det samme gjelder selvsagt inntekt som er unndratt beskatning (såkalte "svarte" inntekter).

De siste årene har det skjedd endringer i skattereglene som også har påvirket de registrerte beløpene på selvangivelsen. Endringene har blant annet bestått i at skattegrunnlaget gradvis har blitt utvidet for eksempel ved at flere naturalytelser nå inngår i lønnsbegrepet. De viktigste endringene fant her sted mellom 1987 og 1988. Skattereformen i 1992 endret også på de skattemessige inntektsbegrepene, særlig for næringsdrivende. Blant annet ble avskrivningssatsene redusert, og muligheter for fondsavsetninger ble opphevet. Dette betyr igjen at endel av de endringene i inntektsnivå over tid, for eksempel i gjennomsnittlig bruttoinntekt, også skyldes rent tekniske endringer som de som er nevnt over.

Selvangivelsesdata er fra og med inntektsåret 1993 tilgjengelig både som et administrativt register fra Skattedirektoratet, og som utvalgsdata for de personer som inngår i husholdningsutvalget til de årlige innteks- og formuesundersøkelsene. I det store og hele så er de to kildene sammenlignbare. For utvalget har en imidlertid hatt muligheter til å foreta en grundigere kontroll av enkeltbeløp enn det som er mulig på registeret. På den annen side kan utvalget gi usikre tall på noen poster der det er få observasjoner. Det kan derfor være noen avvik mellom kildene på noen mindre poster.

I kapittel 1 er registerdata benyttet for å gi tall fra selvangivelsesstatistikken for personer for årene 1993 til 1996, mens utvalgsdata er benyttet for årene før 1993. I tillegg er kun utvalgsundersøkelsen benyttet for å beskrive husholdningenes inntekter.

Figur 1.3. Utlignet toppskatt for personer 17 år og over. 1990-1996. Millioner 1996-kroner

Kilde: Skattestatistikk 1990-1996, Statistisk sentralbyrå.

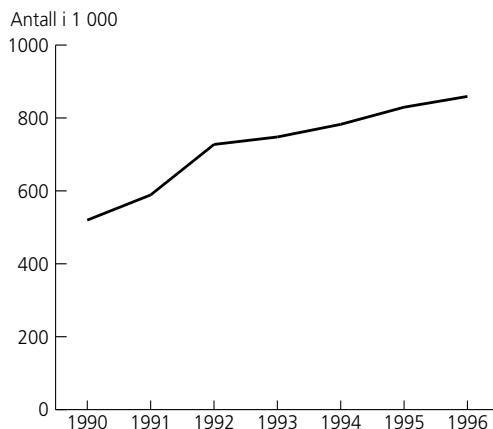
personer som fikk beregnet toppskatt enn i 1992.

1.1.3. Utviklingen i gjennomsnittsbeløp

Gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne personer var 178 900 kroner i 1996. Summen av alle fradrag utgjorde 41 600 kroner, mens utlignet skatt var på 44 700 kroner. Gjennomsnittlig bruttoinntekt målt i faste priser vokste kraftig fra 1984 og til 1988, for deretter å falle i 1989. Reduksjonen i 1989 må sees på bakgrunn av tilbakeslaget i norsk økonomi på slutten av 1980-tallet, noe som bl.a. førte til reallønnsnedgang i 1989 (nasjonalregnskapet). Siden 1989 har bruttoinntekten igjen økt hvert år. Særlig sterk var veksten fra 1995 til 1996, da økningen var på vel 8 000 kroner.

Det er imidlertid viktig å være klar over at økningen i bruttoinntekt ikke bare skyldes at inntektene økte, også inntektsbegrepet ble utvidet til å omfatte flere inntektskomponenter som tidligere ikke ble beskattet. På slutten av 1980-tallet ble f.eks.

Figur 1.4. Antall personer 17 år og over med personinntekt som overstiger fribeløpet for toppskatt. 1990-1996

Kilde: Skattestatistikk 1990-1996, Statistisk sentralbyrå.

lønnsinntektsbegrepet utvidet ved at visse frynsegoder som f.eks. billige lån i arbeidsforhold og bruk av firmabil ble beskattet som lønn. Også skattereformen i 1992 endret på bruttoinntektsbegrepet, først og fremst for næringsdrivende.

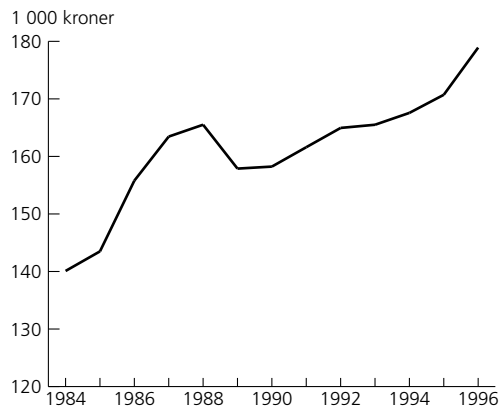
Frdragene økte også betydelig frem til 1988 for deretter å flate ut. I 1992 økte igjen frdragene betydelig, først og fremst som følge av at minstefradraget ble hevet i forbindelse med skattereformen. Etter 1992 har imidlertid frdragene blitt redusert noe. Dette skyldes først og fremst redusert gjeldsrentefradrag som følge av lavere rentenivå.

Gjennomsnittlig utlignet skatt økte også frem til 1988. Etter dette har gjennomsnittlig skatt endret seg lite, selv om gjennomsnittsskatten var noe lavere i 1992 enn for påfølgende år.

Stabil gjennomsnittsskatt

Alle personer 17 år og over hadde i 1996 en gjennomsnittsskatt tilsvarende 25 prosent av bruttoinntekten.

Figur 1.5. **Utviklingen i gjennomsnittlig bruttoinntekt for personer 17 år og over. 1996-kroner**

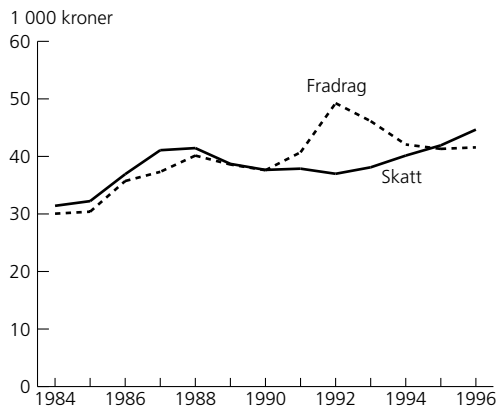

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene og selvangivelsesstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Gjennomsnittsskatten for alle personer har endret seg lite i perioden 1984-1996. Gjennomsnittsskatten økte svakt fra 1984 og fram til 1987-1988, for deretter å bli redusert fram til 1992. Etter 1992 har gjennomsnittsskatten igjen økt noe, blant annet som følge av redusert rentefradrag.

Det har også vært en stor grad av stabilitet i gjennomsnittsskatten for personer på ulike inntektsnivåer. Den firedelen av personene med lavest bruttoinntekt (kvartil 1) hadde f.eks. en gjennomsnittsskatt på 8 prosent i 1986, som var like

Figur 1.6. **Utviklingen i fradrag og skatt for personer 17 år og over. Gjennomsnitt. 1996-kroner**

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene og selvangivelsesstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

mye som i 1996. For firedelen med høyest bruttoinntekt var gjennomsnittsskatten 28 prosent i 1986, mot 30 prosent i 1996. For de 5 prosent av personene med aller høyest bruttoinntekt økte gjennomsnittsskatten fra 31 prosent i 1986 til 33 prosent i 1996.

1.1.4. Utvikling i bruttoinntekt for ulike grupper

Kvinner og menn

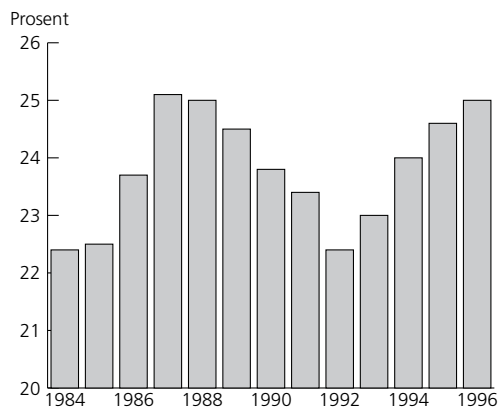
Gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne kvinner og menn var hhv. 132 000

Tabell 1.4. **Gjennomsnittlig utlignet inntektsskatt i prosent av bruttoinntekten for ulike inntektsgrupper**

	Alle	1. kvartil	2. kvartil	3. kvartil	4. kvartil	Topp 5
1986	24	8	15	23	28	31
1988	25	8	18	24	30	32
1990	24	7	16	23	28	32
1992	22	7	14	21	27	30
1994	24	8	16	23	29	31
1996	25	8	17	24	30	33

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene og selvangivelsesstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 1.7. Utlignet skatt i prosent av bruttoinntekt. 1984-1996

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene og selvangivelsesstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

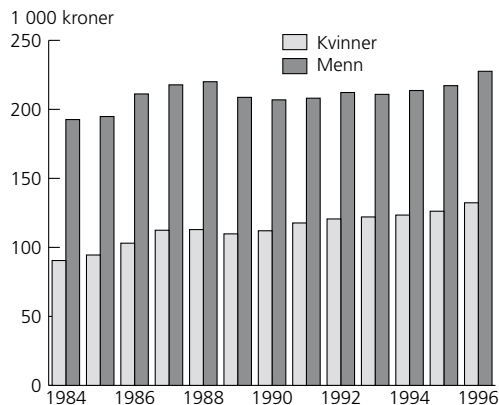
kroner og 228 000 kroner i 1996. Den store forskjellen mellom kjønnene skyldes først og fremst at det er flere kvinner enn menn som er hjemmearbeidende eller som arbeider deltid. I perioden 1984-1996 har det likevel funnet sted en utjevning i bruttoinntekt mellom kvinner og

menn. Mens kvinnenes gjennomsnittlige bruttoinntekt kun var 47 prosent av mannens inntekt i 1984, var tilsvarende forholdstall 58 prosent i 1996. Figuren viser også at gjennomsnittsinntekten for menn så sent som i 1994 fremdeles lå under nivået for årene 1987 og 1988. For kvinner derimot oversteg gjennomsnittlig bruttoinntekt 1988-nivået alt i 1991, og har fortsatt å øke etter dette.

Alder

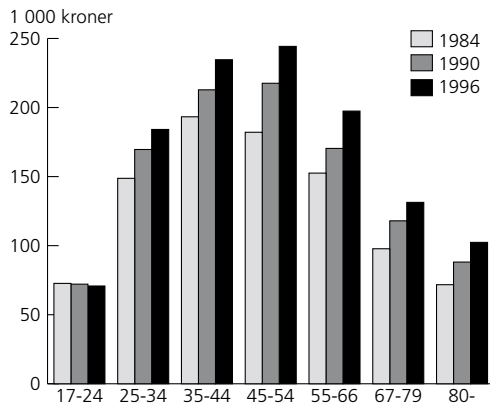
Gjennomsnittlig bruttoinntekt var i 1996 høyest for personer i aldersgruppen 45-54 år og var da 244 300 kroner. Den laveste bruttoinntekten hadde de aller eldste (80 år og over) og de aller yngste (17-24 år) med en gjennomsnittlig inntekt på hhv. 102 400 kroner og 70 800 kroner. Mellom 1984 og 1996 fikk de fleste en realvekst i bruttoinntekten. Dette gjelder imidlertid ikke for de aller yngste. Når vi regner om til 1996-kroner, hadde personer i alderen 17-24 år nesten 2 000 kroner mindre i bruttoinntekt i 1996, sammenlignet med det tilsvarende aldersgruppe hadde i 1984. Det er også

Figur 1.8. Gjennomsnittlig bruttoinntekt. 1996-kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene og selvangivelsesstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 1.9. Gjennomsnittlig bruttoinntekt for ulike aldersgrupper. 1996-kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene og selvangivelsesstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

interessant å merke seg at mens det var personer i alderen 35-44 år som hadde høyest bruttoinntekt i 1984, er det de mellom 45 og 54 år som hadde høyest inntekt i 1996. Dette kan tyde på at personer født på 1940-tallet hadde høyest inntekt både i 1984 og i 1996.

Sosioøkonomisk status

Det er personer som er selvstendig næringsdrivende i andre næringer enn jord-

bruk, skogbruk og fiske som har høyest bruttoinntekt. Gjennomsnittlig bruttoinntekt for denne gruppen var 353 400 kroner i 1996. Personer som var ansatte hadde tilsvarende en bruttoinntekt på 240 000 kroner, mens selvstendige i primærnæringene hadde en inntekt på 246 100 kroner. De laveste bruttoinntektene hadde pensjonister og trygdemottakere (118 300 kroner). Det er selvstendige i andre næringer enn jordbruk, skogbruk og

Boks 1.3. Inntektsbegreper i inntektsstatistikken

I innteks- og formuesundersøkelsene omfattes inntekt lønnsinntekt, næringsinntekt, kapitalinntekt og overføringer.

Lønnsinntekt omfatter lønn, honorarer mv., naturalytelser som fri bil og sykepenger (både fra arbeidsgiver og fra folketrygden). Lønnsinntektene omfatter altså naturalytelser, men omfanget og registreringen av disse på selvangivelsene har variert over tid (jf. omtalen av selvangivelsen som statistikkilde over). Trolig er det særlig høytlønte som har hatt fordel av slike naturalytelser. Når slike ytelser har blitt skattepliktige, kan det i statistikken framkomme som inntektsvekst for høytlønte, selv om det reelt sett bare reflekterer en regelendring og den faktiske inntekten kan ha vært den samme.

Næringsinntekt omfatter, slik den er definert i inntektsstatistikken, inntekt av næringsvirksomhet før fondsavsetninger (til og med 1991) men etter av- og nedskrivninger og fradrag for driftsutgifter og skattemessige underskudd i næring. I tillegg inngår skattepliktige sykepenger i næringsvirksomhet.

Kapitalinntekt omfatter renteinntekter, aksjeutbytte, netto realisasjonsgevinst og andre kapitalinntekter (f.eks. leieinntekter og inntekter fra utlandet).

Overføringer omfatter skattepliktige pensjoner fra folketrygden (alders-, uføre- og etterlattepensjon, overgangsstønad, barnepensjon og attføringspenger), arbeidsledighetstrygd, underholdsbidrag, legater o.l. og tjenestepensjon, og skattefrie ytelser som

grunn- og hjelpetønad ved uførhet (f.o.m. 1991), barnetrygd, bostøtte, stipend fra Statens lånekasse for utdanning, forsørgerfradrag, sosialhjelp, fødselsengangstønad (f.o.m. 1994) og andre overføringer (LTO-kode 916).

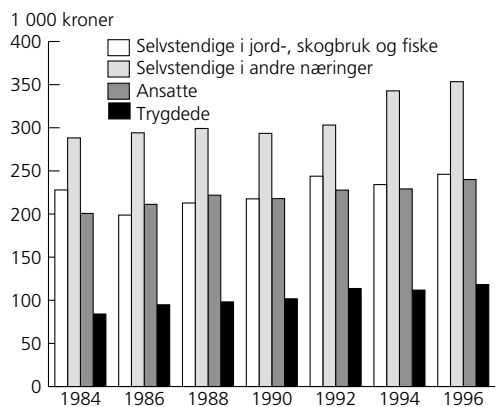
Negative overføringer er betalt underholdsbidrag og tvungen pensjonspremie i arbeidsforhold.

Kapitalgevinster og -tap er delvis inkludert i inntektsstatistikken. Gevinster som påvirker næringsinntektene er i prinsippet med når de realiseres. Liberale avskrivingsregler, fondsordninger og betingede skattefritak bidrar til at ordinære inntekter har latt seg omforme til mer eller mindre skattefrie gevinster. Kapitalgevinster og -tap som følge av inflasjon eller tap på gjeld og fordringer fanges ikke opp av inntektsstatistikken. Realprisendringer på konsumkapital blir i varierende grad registrert.

De inntektsbegrepene som blir benyttet her er:

Samlet inntekt	=	Lønnsinntekt
(Inntekt før skatt)	+	Næringsinntekt før fondsavsetninger (til og med 1991) men etter av- og nedskrivninger og fradrag for underskudd
	+	Kapitalinntekt
	+	Overføringer
Inntekt etter skatt	=	Samlet inntekt ÷ skatt og negative overføringer.

Figur 1.10. Gjennomsnittlig bruttoinntekt, etter sosioøkonomisk status. 1996-kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene og selvangivelsesstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

fiske, som har hatt den klart beste inntektsutviklingen fra 1984 til 1996 når en måler veksten i kroner, med en realvekst i

bruttoinntekten på vel 65 000 kroner. En del av denne økningen kan imidlertid tilskrives at bruttoinntektsbegrepet ble utvidet for selvstendige i forbindelse med skattereformen i 1992. Målt i prosent er det likevel pensjonister og trygdede som har økt inntekten mest, med en realvekst på 41 prosent mellom 1984 og 1996. Tilsvarende økning for ansatte og næringsdrivende i andre næringer enn primærnæringen var hhv. 20 og 23 prosent. Den dårligste inntektsutviklingen hadde selvstendige i primærnæringen med en realvekst i bruttoinntekt på kun 8 prosent.

1.2. Husholdninger

Så langt har vi kun sett på skattepliktige inntekter og kun for personer. Når vi skal benytte inntekt som et mål på levestandard eller økonomiske ressurser, er det imidlertid ikke tilstrekkelig å bare se på inntektene som er registrert på

Boks 1.4. Ekvivalent inntekt og forbruksvekter

En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor mye inntekt en husholdning med for eksempel to voksne og to barn må ha for at deres levestandard skal være like høy som levestandarden til en enslig med for eksempel 100 000 kroner i inntekt.

Det er utledet en hel rekke typer av ekvivalensskalaer, basert på forskjellige tilnærminger. I våre beregninger inngår en parameter θ som gir uttrykk for antakelser om graden av stordriftsfordeler i husholdningene. Den varierer mellom 0 og 1. Jo større θ er, desto mindre er stordriftsfordelene i husholdningene. $\theta=0$ tilsvarer ukorrigert husholdningsinntekt, mens $\theta=1$ tilsvarer husholdningsinntekt pr. person. Den såkalte "OECD-skalaen" har vært mye brukt innenfor analyser av inntektsulikhet i Norge. Den tilordner den første voksne person i husholdningen vekten 1,0, de neste voksne personene i husholdningen har vekten 0,7, mens barn har vekten 0,5. OECD-skalaen brukt på norske data vil gi en θ

på mellom 0,75 og 0,8 og stordriftsfordelene er relativt små ved denne skalaen.

Tabellen viser at resultatet av inntektssammenlikninger av husholdninger av ulik størrelse vil være sterkt påvirket av hvilke antakelser om stordriftsfordelene som legges til grunn. Dersom vi antar at den enslige har 100 000 kroner i inntekt, så vil tilsvarende ekvivalente inntekt for en familie på fem være 138 000 kroner ved $\theta=0,2$ og 362 000 kroner ved $\theta=0,8$.

Ekvivalensskalaer ved ulike forutsetninger om stordriftsfordeler

Antall personer	$\theta=0,2$	$\theta=0,5$	$\theta=0,8$
1	1	1	1
2	1,15	1,41	1,74
3	1,25	1,73	2,41
4	1,32	2	3,03
5	1,38	2,23	3,62

selvangivelsen. For flere personer har inntekter som ikke blir beskattet, også stor betydning. Eksempler på slike inntekter er barnetrygd, bostøtte og sosialhjelp. Det er i tillegg ikke nok å se på de individuelle inntektene når en skal måle økonomiske ressurser. Personer med lav eller ingen personlig inntekt kan for eksempel likevel ha en høy levestandard fordi de kan nyte godt av inntekter som andre husholdningsmedlemmer bidrar med. Dette gjelder for eksempel for de fleste barn og ungdommer. Skal en benytte inntekt som en levestandardindikator, må en derfor se på den samlede inntekten til alle personene som inngår i husholdet.

En husholdning er i inntektsstatistikken definert som alle personer som bor og spiser sammen, uansett slektsforhold (kosthusholdning).

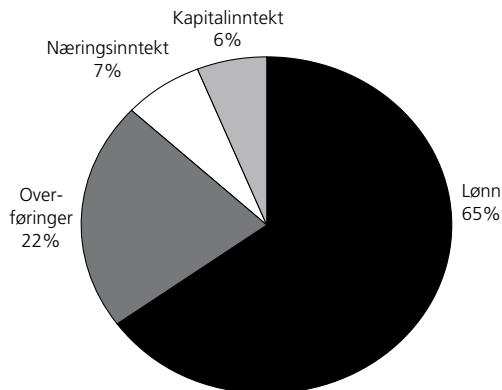
1.2.1. Husholdningenes inntekter

De fleste husholdninger mottar inntekter fra flere ulike kilder. I inntektsregnskapet er det vanlig å dele de ulike inntektskomponentene inn i lønns- og næringsinntekter, kapitalinntekter (for eksempel renteinntekter og avkastning på verdipapir),

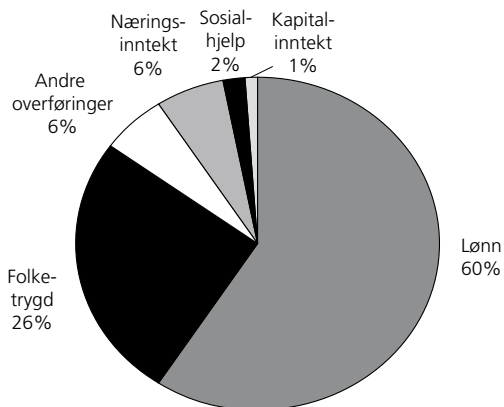
og overføringer (for eksempel trygder og stønader). I tillegg betaler de fleste husholdninger skatt, slik at den inntekten som er disponibel til sparing og forbruk vanligvis er lavere enn den samlede husholdningsinntekten.

Gjennomsnittlig samlet husholdningsinntekt for alle husholdninger var på 311 800 kroner i 1996. Den største inntektskilden for husholdningene er lønnsinntekt (inkl. sykepenger). I 1996 utgjorde lønn 65 prosent av den samlede inntekten, og for nærmere 60 prosent av husholdningene var lønnsinntekt den viktigste inntektskilden. Den nest største inntektskilden var overføringer som utgjorde 22 prosent av samlet inntekt. For 26 prosent av husholdningene var ytelser fra folketrygden den største inntektskilden, men 8 prosent av husholdningene hadde andre typer overføringer som viktigste inntektskilde (f.eks. sosialhjelp, dagpenger ved arbeidsløse og tjenestepensjon). Næringsinntekt og kapitalinntekt utgjorde hhv. 7 og 6 prosent av samlet inntekt. Knapt 6 prosent av husholdningene hadde næringsinntekt som største inntektskilde, mens kun 1 prosent av

Figur 1.11. Inntektssammensetning for husholdninger. 1996

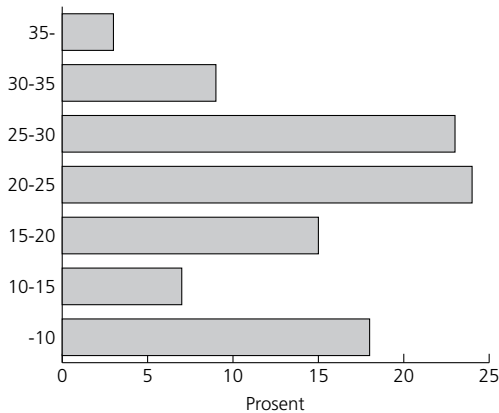
Figur 1.12. Andel husholdninger, etter største inntektskilde

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

Figur 1.13. **Andelen husholdninger etter hvor mye skatt de betaler som prosent av samlet husholdningsinntekt (gjennomsnittsskatt)**

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

husholdningene var "rentenister", dvs. at hovedinntektskilden var kapitalinntekter.

Gjennomsnittlig utlignet skatt for husholdningene var på 76 900 kroner i 1996.

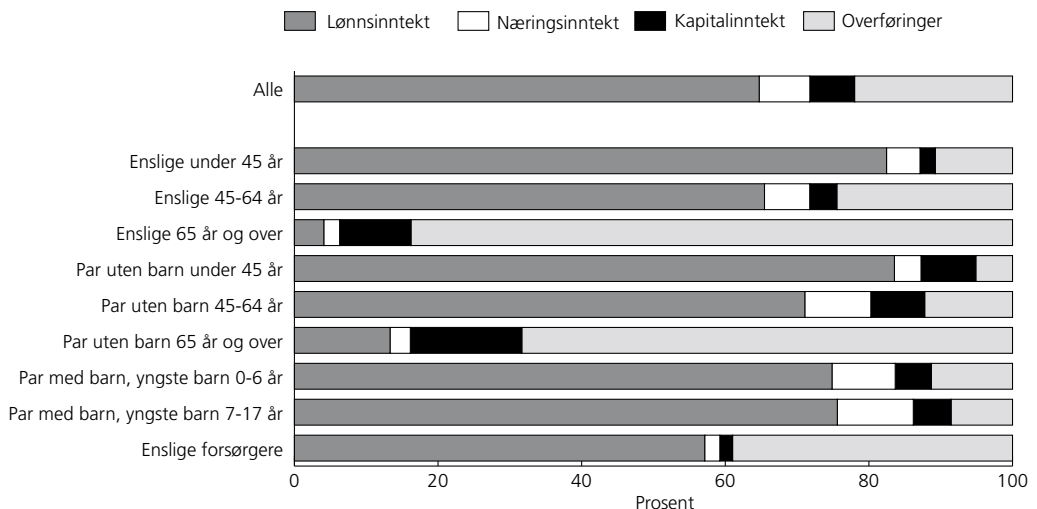
Dette tilsvarte 25 prosent av samlet husholdningsinntekt. Vel 18 prosent av husholdningene hadde en gjennomsnittsskatt som var mindre enn 10 prosent av den samlede husholdningsinntekten, mens det kun var 3 prosent som hadde en utlignet skatt som utgjorde mer enn 35 prosent av inntekten (figur 1.13).

Gjennomsnittlig inntekt etter skatt for alle husholdninger var på 232 100 kroner i 1996, og den gjennomsnittlige husholdningsstørrelsen var på 2,2 personer.

1.2.2. Inntektssammensetningen til ulike typer husholdninger

Sammensetningen av husholdningsinntekten varierer i stor grad med hvilken livsfase en befinner seg i. For yngre husholdninger er det yrkesinntekt som er den viktigste inntektskilden, mens overføringer og kapitalinntekter spiller en beskjeden rolle. For de eldste husholdningene er forholdet omvendt. Her er det trygder og pensjoner som er viktigste

Figur 1.14. **Inntektssammensetning for ulike typer husholdninger. 1996**

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

kilde til livsopphold og en viktig tilleggssinntekt er kapitalinntekter.

Lønnsandelen er høyest for unge enslige og unge par uten barn, med hhv. 82 og 84 prosent av samlet inntekt. Også blant par med barn er lønnsandelen relativt høy.

Andelen som næringsinntekten utgjør av samlet inntekt er størst for husholdninger som befinner seg "midtveis" i livet. For par uten barn der eldste person er mellom 45 og 64 år og par med store barn (7-17 år) utgjorde for eksempel næringsinntekten hhv. 9 og 11 prosent av samlet inntekt i 1996.

Kapitalinntektene utgjør en større del av inntekten for enslige pensjonister og pensjonistektepar, enn for andre typer husholdninger.

Overføringsandelen er klart størst for enslige pensjonister. I 1996 utgjorde overføringene 84 prosent av samlet inntekt for denne gruppen. Også pensjonistektepar mottok en stor del av sin samlede inntekt i form av overføringer (68 prosent). En annen gruppe der overføringer betyr mye er enslige forsørgere (39 prosent av samlet inntekt). Overføringene betyr minst for unge par uten barn og for par med store barn.

1.2.3. Skatt, overføringer og økonomisk utjevning

Et av formålet med trygdene og skattene er å utjevne inntektsforskjeller som oppstår i markedet. I tabell 1.5 skal vi derfor se på i hvor stor grad inntektsfordelingen faktisk endrer seg når en lar offentlige

overføringer inngå i inntektsbegrepet, og når en sammenligner inntektsfordelingen før og etter skatt. Tabellen viser fordelingen av (a) markedsinntekter pr. forbruksenhet, som her er definert som summen av yrkesinntekter, kapitalinntekter og private overføringer som tjenestepensjon og bidrag¹, (b) samlet husholdningsinntekt før skatt pr. forbruksenhet, dvs. en har også inkludert offentlige overføringer i inntektsbegrepet, og (c) husholdningens inntekt etter skatt pr. forbruksenhet.

For å kunne sammenligne husholdninger på tvers av ulike husholdningstyper, har inntektene blitt "justert" ved hjelp av såkalte forbruksvekter (jf. boks om ekvivalent inntekt og forbruksvekter). De vektene som er benyttet her tilordner forbruksvekter tilsvarende kvadratrotten av antall personer i husholdningen ($\theta = 0,5$).

En har videre delt personene inn i ti ulike inntektsklasser sortert etter husholdningsinntekten (desiler). Desil 1 er den tidelen av personene med lavest husholdningsinntekt, mens desil 10 er den tidelen med høyest inntekt. I tillegg presenteres Gini-koeffisienten (se boks 1.5).

Tabell 1.5 viser at både offentlige overføringer og skatt har en utjevningseffekt på inntektsfordelingen, og at overføringene har større utjevningseffekt enn skatten. Tabell 1.5 viser at fordelingen av markedsinntekt er svært skjev. Den tidelen av personene med størst husholdningsinntekt fra markedet disponerer for eksempel 27,3 prosent av all markedsinntekt, mens den "fattigste" tidelen kun

¹ Det kan selvsagt diskuteres i hvor stor grad bidrag er å betrakte som en privat overføring. Barnebidraget skal være en privatrettslig og privatøkonomisk ordning mellom foreldre som ikke bor sammen, og der den av foreldrene som har omsorg for barn har krav på bidrag fra den andre av foreldrene. I de tilfeller der den bidragspliktige ikke kan eller vil betale bidrag, eller der barnefaren er ukjent, blir imidlertid bidragsforskuddet utbetalt fra det offentlige.

Boks 1.5. Ulikhetsmål

Gini-koeffisienten (G) er et mål på ulikheten i fordelingen av inntekten innen populasjonen. G varierer mellom 0 og 1, hvor ulikheten er større jo større G er. Dersom $G=0$ er all inntekt likt fordelt, mens $G=1$ betyr at det er en person eller husholdning som mottar all inntekt og de andre ikke mottar noe. Dersom G er høyere i tilfellet uten et bestemt skattepolitisk virkemiddel enn med, fører dette virkemidlet til lavere ulikhet. For en nærmere drøfting av ulikhetskurver og ulikhetsmål, se Aaberge (1986).

disponerer 0,2 prosent. Dette betyr at mange personer ikke har husholdningsinntekter fra markedet i hele tatt. Gjennomsnittlig inntekt pr. forbruksenhet for desilgruppe 1 var f.eks. kun 3 600 kroner i 1996. Når offentlige overføringer inngår i inntektsbegrepet blir fordelingen mye jevnere. Den rikeste tidelen får redusert sin andel av totalinntekten til 23,6 prosent, mens den "fattigste" tidelen får økt sin andel til 3 prosent. Gjennomsnittsinntekten for desil 1 øker til 68 000 kroner.

Dette gir seg utslag i at ulikhetsmålet viser betydelig mindre ulikhet for samlet inntekt, enn for markedsinntekt.

Skattesystemet har også en utjevne effekt på inntektsfordelingen, men i mindre grad enn overføringene. Tabell 1.5 viser at den tidelen av personene med høyest husholdningsinntekt disponerte 23,6 prosent av totalinntekten før skatt, men at denne ble redusert til 21,7 prosent etter skatt. For den fattigste tidelen er tilsvarende tall 3,0 prosent og 3,7 prosent. Merk likevel at det er snakk om tre ulike desilfordelinger. Dette er altså ikke de samme personene som befinner seg i de samme desilgruppene i de tre desilfordelingene.

1.2.4. Livsfase og levestandard

I figur 1.15 ser vi på det relative inntektsnivået for husholdningsinntekt for personer som befinner seg i ulike aldersgrupper. Figuren viser gjennomsnittlig husholdningsinntekt etter skatt pr. forbruksenhet for personer i ulike aldersgrupper i

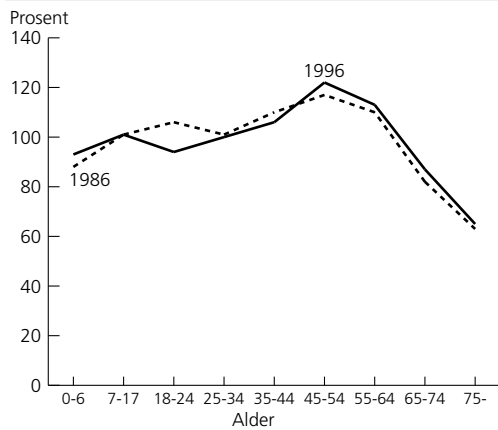
Tabell 1.5. **Desilfordelt markedsinntekt, samlet inntekt og inntekt etter skatt. Husholdningsinntekt pr. forbruksenhet for personer ($\theta=0,5$). Standardavvik i parentes**

Desil	Markedsinntekt		Samlet inntekt		Inntekt etter skatt	
	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent	Kroner	Prosent
1	3 619	0,2	68 044	3,0	62 752	3,7
2	32 133	1,7	111 150	4,9	95 766	5,6
3	84 237	4,4	142 737	6,2	116 164	6,9
4	130 311	6,8	169 722	7,4	133 100	7,9
5	164 010	8,5	194 734	8,5	149 047	8,8
6	193 942	10,1	218 699	9,6	163 849	9,7
7	223 186	11,6	243 889	10,7	179 747	10,6
8	257 834	13,4	275 214	12,0	199 101	11,7
9	308 269	16,0	322 773	14,1	227 958	13,4
10	525 587	27,3	539 018	23,6	367 601	21,7
Alle	192 313	100,0	228 598	100,0	169 509	100,0
GINI	0,415 (0,004)		0,298 (0,004)		0,257 (0,004)	

(Negativ husholdningsinntekt er satt lik 0)

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

Figur 1.15. Gjennomsnittlig husholdningsinntekt etter skatt pr. forbruksenhet for personer i ulike aldersgrupper. Prosent av husholdningsinntekt pr. forbruksenhet for alle personer. 1986 og 1996 ($\theta=0,5$)

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

prosent av gjennomsnittlig inntekt for alle personer. Figuren viser f.eks. at barn i alderen 0-6 år hadde en husholdningsinntekt pr. forbruksenhet i 1996, som var 93 prosent av gjennomsnittlig husholdningsinntekt pr. forbruksenhet for alle personer. Merk likevel at når det er person som er analyseenhet så kan personer som tilhører samme husholdning, for eksempel foreldre og barn i en barnefamilie, bli gruppert i hver sin aldersgruppe.

Figur 1.15 viser at inntektsnivået i stor grad varierer med hvilken livsfase en befinner seg i. Vi ser f.eks. at det relative inntektsnivået er høyere for store barn (7-17 år) enn for små barn (under 7 år). Dette skyldes nok først og fremst at det i gjennomsnitt er færre yrkestilknyttede (dvs. flere hjemmearbeidende) og flere som arbeider deltid i småbarnsfamiliene, sammenlignet med familier der barna er større. Figuren viser også at inntektsnivået blir redusert for personer i aldersgruppene 18-24 år og i noen grad for de mellom 25 og 34 år. En forklaring på dette

kan være at mange i denne aldersgruppen nylig har flyttet hjemmefra og har dannet egne husholdninger. Etablering av egen husholdning medfører ofte en reduksjon i husholdningsinntekten. Inntektsnivået er klart høyest for personer i alderen 45-54 år. Denne gruppen har en gjennomsnittlig inntekt som er 22 prosent høyere enn gjennomsnittet for alle. Inntektsnivået faller raskt for personer som har nådd pensjonsalderen. Det aller laveste inntektsnivået har personer som er 75 år eller eldre. Det relative inntektsnivået for disse var i 1996 kun 65 prosent av gjennomsnittet for alle, eller litt over halvparten av det som aldersgruppen 45-54 år hadde. Her kan det imidlertid diskuteres om forbruksvektene også burde ta i betraktning at forbruksbehovet trolig er større for personer rundt 45-årsalderen, enn for personer som hhv. er yngre og eldre (Rainwater 1988).

Figur 1.15 viser hvordan den tilsvarende fordelingen var ti år tidligere, dvs. i 1986. Vi ser at fordelingen mellom de ulike aldersgruppene hovedsakelig var den samme i 1986 som det den var i 1996. Noen endringer har likevel funnet sted. Vi ser for eksempel at både de aller yngste (0-6 år) og de aller eldste (75 år og over) har hatt en relativ inntektsforbedring i perioden, ved at avstanden til gjennomsnittsinntekten for alle har blitt redusert. Vi ser også at alle personer som er eldre enn 44 år har hatt en inntektsforbedring i perioden, mens de som var mellom 18 og 44 år i 1996 hadde et lavere inntektsnivå i forhold til gjennomsnittet, enn det personer i samme aldersgruppe hadde ti år tidligere.

1.2.5. Inntektsfordeling

Det knytter seg alltid stor interesse til spørsmål som berører inntektsfordeling og ulikhet, og om forskjellene har økt de siste årene.

Tabell 1.6. **Utviklingen i inntektsfordelingen. Husholdningens inntekt etter skatt pr. forbruksenhet for personer ($\theta=0,5$). Gini-koeffisienter. Standardavvik i parentes**

År	G
1986	0,222 (0,002)
1988	0,219 (0,002)
1990	0,228 (0,002)
1992	0,237 (0,003)
1994	0,254 (0,003)
1996	0,257 (0,004)

(Negativ husholdningsinntekt er satt lik 0)

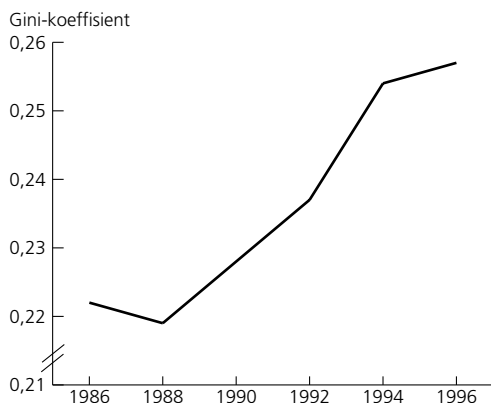
Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Vi skal derfor se på endringer i ulikhet målt ved utviklingen i Gini-koeffisienten for husholdningsinntekt for (a) alle personer, og etter å ha justert for ulik husholdningsstørrelse ved hjelp av forbruksvekter, og (b) for ulike husholdningstyper, og uten å benytte forbruksvekter. Dess høyere Gini-koeffisienten er, dess større er inntektsulikheten. I tillegg viser tabellen standardavviket til Gini-koeffisienten.²

Personer

Tabell 1.6 viser fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt pr. forbruksenhet for personer, for perioden 1986 til 1996. Tabellen viser at inntektsfordelingen har blitt noe mer ujevn i denne perioden. Vi ser at ulikheten, målt ved Gini-koeffisienten økte både mellom 1988 og 1990 og etter 1992. Selv om vi tar hensyn til den statistiske usikkerheten, målt ved standardavviket, så kan vi slå fast at ulikheten var større i 1996, enn i 1986. Vi kan også slå fast at ulikheten i 1996 var større enn det den var i 1992.

Figur 1.16. **Utviklingen i inntektsfordelingen. Husholdningens inntekt etter skatt pr. forbruksenhet for personer ($\theta=0,5$)**

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Utviklingen i G er framstilt grafisk i figur 1.16.

I tabell 1.7 ser vi nærmere på endringene i fordelingen. Ett summarisk mål som G kan ikke si noe om hvor i fordelingen endringene skjer. En måte å belyse dette på er å dele personene inn i desilgrupper, dvs. ti like store grupper sortert etter ekvivalentinntekten. Dersom fordelingen var helt lik, dvs. at alle personene fikk like mye av totalinntekten vil alle desilgruppene disponere 10 prosent hver.

Tabell 1.7 viser at det først og fremst er i toppen av fordelingen at det har skjedd endringer. Den tidelen personene med høyest ekvivalentinntekt disponerte i 1996 en klart større del av totalinntekten sammenlignet med ti år tidligere. Mens desil 10 disponerte 18,6 prosent av

² Standardavviket vil vise om de observerte endringene i Gini-koeffisienten er statistisk utsagnskraftige, eller ikke. Som en "tommelfingerregel" er det vanlig å beregne et intervall på ± 2 ganger standardavviket til Gini-koeffisienten for å få et 95-prosents konfidensintervall. Først når disse intervallene ikke overlapper hverandre kan en si at forskjellene er statistisk utsagnskraftige.

Tabell 1.7. **Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt pr. forbruksenhet for personer (0=0,5). Andel av totalinntekten og kumulativ fordeling. 1986-1996. Prosent**

	Desil									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1986	4,1	6,1	7,2	8,2	9,1	9,9	10,9	12,1	13,8	18,6
1988	4,2	6,1	7,3	8,2	9,1	9,9	10,8	12,0	13,6	18,7
1990	4,0	6,0	7,2	8,2	9,1	9,9	10,9	12,0	13,7	19,0
1992	3,8	5,9	7,0	8,1	9,0	9,9	10,9	12,1	13,8	19,6
1994	3,5	5,6	6,9	7,9	8,9	9,8	10,8	12,0	13,7	20,8
1996	3,7	5,6	6,9	7,9	8,8	9,7	10,6	11,7	13,4	21,7

	Kumulativ fordeling									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1986	4,1	10,2	17,4	25,6	34,7	44,6	55,5	67,6	81,4	100
1988	4,2	10,3	17,6	25,9	35,0	44,9	55,7	67,7	81,3	100
1990	4,0	10,0	17,1	25,3	34,4	44,3	55,3	67,3	81,0	100
1992	3,8	9,7	16,7	24,8	33,8	43,7	54,6	66,7	80,4	100
1994	3,5	9,2	16,0	24,0	32,8	42,6	53,5	65,5	79,2	100
1996	3,7	9,4	16,2	24,1	32,8	42,5	53,1	64,9	78,3	100

(Negative beløp er satt lik 0)

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

totalinntekten i 1986 var denne andelen økt til 21,7 prosent i 1996. Den sterkere inntektskonsentrasjonen i toppen av fordelingen har ført til at alle andre inntektsklasser har fått redusert sin andel av totalinntekten. Vi ser for eksempel at personene i den laveste desilen har fått redusert sin andel av all inntekt fra 4,1 prosent i 1986 til 3,7 prosent i 1996. Den kumulative fordelingen viser tilsvarende at mens den fattigste 50 prosent av alle personer disponerte 34,7 prosent av all ekvivalentinntekt i 1986, var denne andelen redusert til 32,8 i 1996.

Tidligere analyser har vist at det først og fremst er den sterke økningen i aksjeutbytte som er årsak til at ulikheten økte på 1990-tallet (Epland 1997, Aarbu og Thoresen 1997). Ifølge tall fra selvangivelsen så økte utbetalt utbytte fra om lag 2 milliarder kroner i 1992 til over 11 milliarder kroner i 1996 (Statistisk sentralbyrå 1998c). Utbytte er imidlertid en inntektskilde som er svært ulikt fordelt

blant husholdningene. I 1996 mottok for eksempel de 10 prosent av personene med høyest inntekt etter skatt pr. forbruksenhet nærmere 89 prosent av alt utbytte (Epland 1998).

Husholdningstyper

I tillegg til å se på utviklingen i ulikhet for alle personer under ett, skal vi også se på utviklingen i ulikhet innen ulike husholdningstyper. Tabell 1.8 viser utviklingen i Gini-koeffisienten for inntekt etter skatt for hhv. enslige, par uten barn og for ulike barnefamilier.

Tabellen bekrefter at forskjellene har økt de siste årene, men at det likevel er store variasjoner i utviklingen innen de ulike husholdningstypene. Vi ser at for alle husholdningstyper, med unntak for enslige forsørgere, så var Gini-koeffisienten høyere i 1996 enn i 1986. Det er likevel særlig blant husholdninger uten barn at forskjellene har økt. Inntektsforskjellene har økt mest blant par uten barn – særlig

for gruppen der eldste person er i aldersgruppen 45-64 år. Den økte ulikheten blant par uten barn kan blant annet tilskrives den sterke økningen i aksjeutbytte etter 1992.

For barnefamiliene har det bare skjedd mindre endringer i fordelingen, selv om tallene indikerer en noe større ulikhet også blant disse. Sammen med enslige pensjonister framstår barnefamiliene som de husholdningstypene der de økonomiske forskjellene er minst.

Enslige forsørgere har hatt en utvikling som er forskjellig fra alle andre husholdningstyper. Her ser vi at ulikheten var noe mindre i 1996, enn det den var blant enslige forsørgere ti år tidligere. Den statistiske usikkerheten er likevel for stor til at vi helt sikkert kan påstå at det har skjedd en utjevning i denne gruppen.

Tabell 1.8. **Inntektsulikhet innen ulike husholdningstyper. 1986-1996. Gini-koeffisienter. Standardavvik i parentes**

	1986	1988	1990	1992	1994	1996
Enslige						
Under 45 år	0,290 (0,014)	0,243 (0,014)	0,301 (0,011)	0,317 (0,015)	0,315 (0,009)	0,304 (0,008)
45-64 år	0,249 (0,016)	0,265 (0,025)	0,249 (0,012)	0,235 (0,015)	0,273 (0,015)	0,268 (0,013)
65 år og over	0,201 (0,010)	0,192 (0,008)	0,202 (0,012)	0,195 (0,013)	0,213 (0,013)	0,218 (0,016)
Par uten barn						
Under 45 år	0,203 (0,010)	0,177 (0,021)	0,211 (0,011)	0,249 (0,020)	0,247 (0,011)	0,286 (0,035)
45-64 år	0,173 (0,009)	0,194 (0,014)	0,192 (0,010)	0,204 (0,014)	0,233 (0,015)	0,235 (0,022)
65 år og over	0,195 (0,008)	0,198 (0,007)	0,195 (0,007)	0,223 (0,013)	0,250 (0,019)	0,258 (0,038)
Par med barn						
Yngste barn						
0-6 år	0,171 (0,006)	0,196 (0,010)	0,181 (0,013)	0,178 (0,010)	0,189 (0,006)	0,211 (0,018)
Yngste barn						
7-17 år	0,190 (0,007)	0,180 (0,007)	0,189 (0,007)	0,194 (0,009)	0,210 (0,012)	0,206 (0,011)
Mor/far med barn						
Yngste barn						
0-17år	0,250 (0,017)	0,243 (0,018)	0,224 (0,012)	0,215 (0,014)	0,225 (0,011)	0,206 (0,010)

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Sigrun Kristoffersen

2. Inntekt og skatt for næringsvirksomhet

Skattereformen i 1992 medførte store endringer i beskatningen av personer og foretak. Hovedformålet med skattereformen var å bidra til et mer nøytralt skattesystem. De generelle endringer som ble gjennomført, var å senke skattesatsene og samtidig utvide skattegrunnlaget. Skattesatsstrukturen ble endret ved at kapitalinntekter blir beskattet med en flat skattesats, mens arbeidsinntekt blir beskattet progressivt. Skattesatsen på kapitalinntekt er den samme både på person- og foretaksnivå. Ett sentralt element i skattereformen var innføring av delingsmodellen, som er en sjablonmetode for å dele næringsinntekten i kapitalinntekt og arbeidsinntekt. (Se 2.3 Beregnet personinntekt.)

2.1. Totale inntekter og skatter for næringsvirksomhet

Innledning

I dette kapitlet vil vi ta for oss utviklingen i totale inntekter og skatter for personlig næringsdrivende og etterskuddspliktige. Datagrunnlaget er Skattedirektoratets registre over utlignet skatt og grunnlag for skattene (Etterskuddsregisteret og Ligningsregisteret) og Skattedirektoratets datastøttede selvangivelsesbehandling for forskuddspliktige skattytere (DSB-systemet). Inntektsbegrepene og hovedtrekkene i skattereglene er omtalt i boks 2.1 og 2.2.

Personlig næringsdrivende

Skattedirektoratets DSB-system gir oss f.o.m inntektsåret 1993 totaltall (selvangivelsesdata) for alle personlig næringsdri-

vende i tillegg til ligningsdata (ansettelser og skatter).

Gjennomsnittlig alminnelig inntekt for personlig næringsdrivende økte med omlag 26 prosent i perioden 1993 til 1996. Personlig næringsdrivende med næring som hovedinntekt hadde den største inntektsøkningen i perioden med om lag 30 prosent, mens de næringsdrivende som hadde lønn og pensjon som hovedinntekt, hadde en inntektsøkning på om lag 21 prosent.

Denne største årlige økningen i alminnelig inntekt for personlig næringsdrivende finner vi fra 1993 til 1994 med om lag 10 prosent. Se figur 2.1. og vedleggstabell C1.

Gjennomsnittlig sum skatt for personlig næringsdrivende økte med om lag

Boks 2.1. Personlig næringsdrivende - definisjoner og begreper

Personlig næringsdrivende er en person som driver næringsvirksomhet for egen risiko og regning. Dette innebærer at en personlig næringsdrivende iflg. selvangivelsen er liknet for alminnelig næringsinntekt og/eller har fått beregnet personinntekt fra slik næringsvirksomhet.

Alminnelig inntekt (nettoinntekt) kan defineres som summen av lønnsinntekter, kapitalinntekter og næringsinntekter fratrukket gjeldsrenter, avskrivninger og utgifter til inntekts ervervelse.

Personinntekt (bruttoinntekt) er en betegnelse på inntekt av personlig utført arbeid i eller utenfor ansettelsesforhold. Personinntekt i ansettelsesforhold er skattepliktige lønnsinntekter og pensjoner, mens personinntekt utenfor ansettelsesforhold er en beregnet personinntekt for personer som driver næringsvirksomhet. Personinntekt utgjør grunnlag for utregning av trygdeavgift og toppskatt.

Inntektsskatt (nettoskatt) består av kommune- og fylkesskatt samt fellesskatt til skattefordelingsfondet, og beregnes flatt med 28 prosent av alminnelig inntekt.

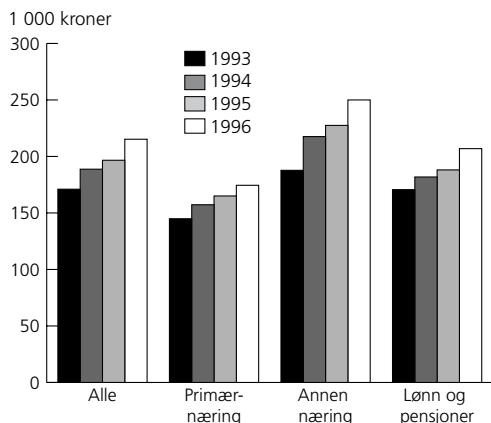
Skatt på personinntekt (bruttoskatt) består av trygdeavgift og toppskatt.

Trygdeavgift utgjør 7,8 prosent (mellomsats) av lønnsinntekt og personinntekt fra primærnæring mens den utgjør 10,7 prosent (høy sats) av personinntekt innen annen næring.

Toppskatten er en to-trinnskatt hvor satsen er 9,5 prosent av personinntekt for første inntektsintervall (kr 220 500 - 248 500 i skatteklasse 1 i 1996), deretter 13,7 prosent (13 prosent i 1992) av høyere personinntekt.

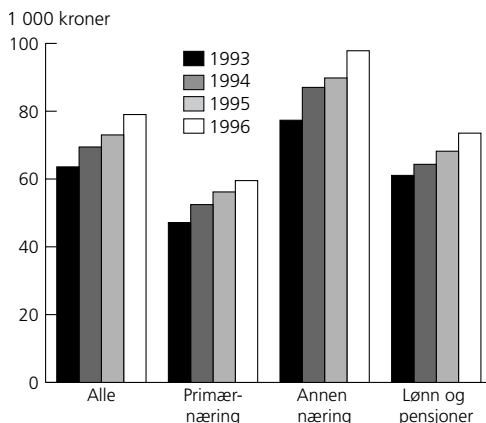
Trygdeavgift og toppskatt ble for inntektsårene 1992-1996 ikke beregnet av personinntekt fra næring over 34G (G=folketrygdens grunnbeløp).

Figur 2.1. Gjennomsnittlig alminnelig inntekt for personlig næringsdrivende, etter hovedinntektens art. 1 000 kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2. Gjennomsnittlig sum skatt for personlig næringsdrivende, etter hovedinntektens art. 1 000 kroner

Kilde: Skattestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Boks 2.2. Etterskuddspliktige - definisjoner og begreper

For å bli regnet som *etterskuddspliktig skattyter* må eierne av selskapet ha begrenset ansvar for gjelden til selskapet. Et selskap kan bestå av en eller flere skattytere på grunn av bestemmelsene om stedbundet beskatning i skatteloven § 18.1.

Sokkelselskaper er skattemessig hjemmehørende i Norge eller utlandet, og skattlegges etter petroleumsskatteloven. De som er hjemmehørende i Norge driver oljeutvinning og rørledningstransport, mens de utenlandske selskapene driver ulike former for støttevirksomhet for petroleumsutvinning.

Alminnelig inntekt består av næringsinntekter og kapitalinntekter fratrukket gjeldsrenter og andre kapitalutgifter samt anvendt fremførbart underskudd.

Beregnet personinntekt som tilordnes de aktive eierne beregnes ut fra næringsinntekten i selskapet korrigert for kapitalposter, fratrukket beregnet kapitalavkastning og eventuelt lønnsfradrag, samt benyttet fremførbart negativ personinntekt.

Inntektsskatt består vesentlig av kommune-/fylkesskatt og fellesskatt og beregnes med 28 prosent av alminnelig inntekt. Sokkelselskaper skattlegges med 28 prosent inntektsskatt til staten. Norske oljeutvinningsselskaper ilignes i tillegg en særskatt på 50 prosent.

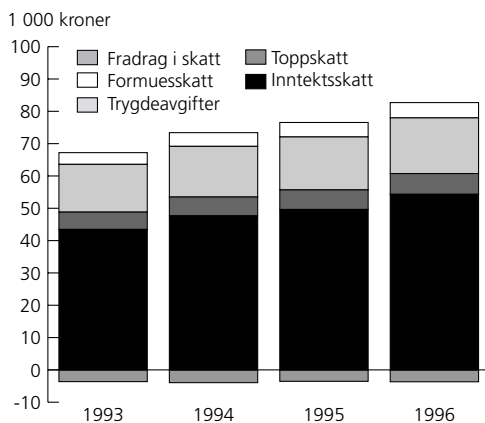
Formuesskatt ilignes bare noen enkelte typer etterskuddspliktige (ikke vanlige aksjeselskaper) og utgjør fra 0,3 til 1 prosent av netto formue.

24 prosent i perioden 1993 til 1996. Personlig næringsdrivende med næring som hovedinntekt hadde størst skatteøkning i perioden med om lag 28 prosent, mens de næringsdrivende som hadde

lønn og pensjon som hovedinntekt, hadde en skatteøkning på om lag 20 prosent.

Den største årlige økningen i sum skatt for personlig næringsdrivende finner vi fra 1993 til 1994 med om lag 9 prosent. Se figur 2.2. og vedleggstabell C1.

Figur 2.3. Gjennomsnittlig sum skatt for personlig næringsdrivende. 1 000 kroner

Inntektsskatt utgjorde om lag 68 prosent av sum skatt, mens toppskatten utgjorde om lag 8 prosent. Trygdeavgiftens andel av sum skatt sank i perioden, fra drøyt 23 prosent i 1993 til snaut 22 prosent i 1996. Se figur 2.3 og vedleggstabell C2.

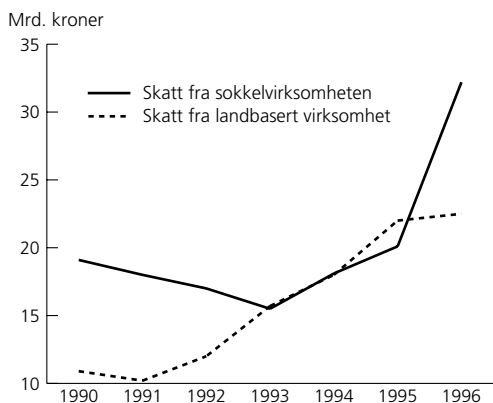
Etterskuddspliktige

Sum skatt for alle etterskuddspliktige (inkl. sokkelselskaper) økte med 82 prosent i perioden 1990 til 1996. Den største økningen finner vi det siste året da skatten økte med 30 prosent.

Landbasert virksomhet hadde en jevn økning hele perioden fra 1991, mens tall

Kilde: Skattestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Sum skatt for etterskuddspliktige. Mrd. kroner

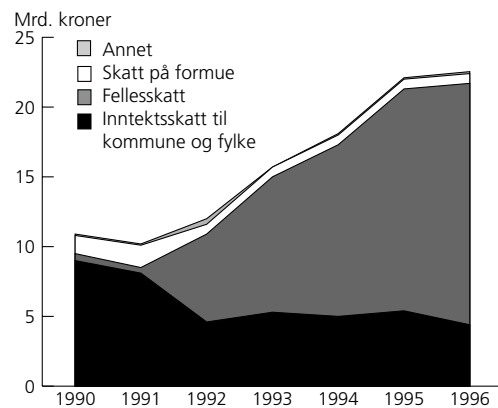

Kilde: Skattestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

for sokkelvirksomheten viser en tilsvarende jevn nedgang i skatt fram til 1993. Fra 1993 til 1996 økte sum skatt fra sokkelvirksomheten med drøyt 100 prosent. Den største økningen finner vi det siste året da skatten fra sokkelvirksomhet økte med hele 60 prosent. Se figur 2.4 og vedleggstabell C3.

Sum skatt for landbasert virksomhet økte med hele 107 prosent fra 1990 til 1996.

Figur 2.5. Sum skatt for landbasert virksomhet. Mrd. kroner

Kilde: Skattestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Størst årlig økning finner vi fra 1992 til 1993. Da økte sum skatt med hele 31 prosent. Se figur 2.5 og vedleggstabell C4.

2.2. Selvangivelsesregnskap for næringsvirksomhet

Innledning

I dette kapitlet vil vi ta for oss et detaljert selvangivelsesregnskap for personlig næringsdrivende og etterskuddspliktige. Datagrunnlaget er selvangivelsesdata som ble innhentet til inntekts- og formuesundersøkelsene for personlig næringsdrivende (IFN) i aksjeselskaper (IFS) og inntektsundersøkelsen for sokkelselskaper (IFO).

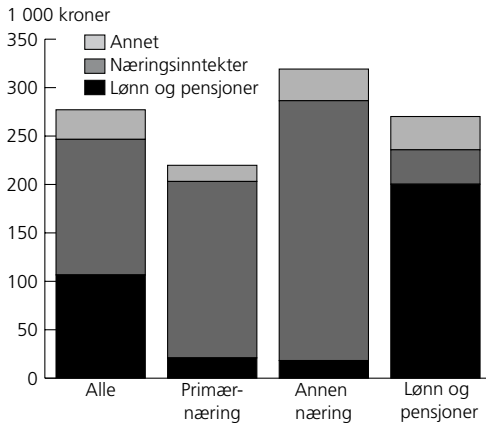
IFN er basert på et landsomfattende utvalg på ca. 4000 personlig næringsdrivende og deres ektefeller, mens IFS er basert på et utvalg på ca. 6200 skattepliktige aksjeselskaper. For begge undersøkelsene er grunnlaget hentet fra skatteligningsmaterialet. Det betyr at beløpenes størrelse er bestemt av skatteregler og ligningspraksis. Alle undersøkelser er beheftet med en viss usikkerhet. Generelt blir resultatene mer usikre jo færre observasjoner de er basert på.

IFO viser tall for samtlige sokkelselskaper, og bygger på inntektstall som er innhentet fra oljeskattekontoret i Oslo og sentralskattekontoret for utenlandssaker i Sandnes. Alle skattetall er basert på Skattedirektoratets register over utlignede skatter.

Personlig næringsdrivende

For alle personlig næringsdrivende sett under ett utgjorde inntekter fra næringsvirksomhet om lag halvparten av bruttoinntekten, mens lønn og pensjoner utgjorde snaut 40 prosent. For næringsdrivende med næringsvirksomhet som hovedinn-

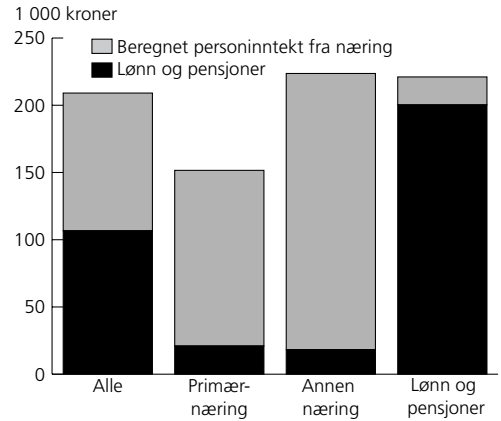
Figur 2.6. Gjennomsnittlig bruttoinntekt for personlig næringsdrivende. 1996. 1 000 kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

tekt utgjorde næringsinntekten drøyt 80 prosent av bruttoinntekten. Til sammenligning var tilsvarende andel 13 prosent for næringsdrivende med lønn og pensjoner som hovedinntekt. Se figur 2.6 og vedleggstabell C6.

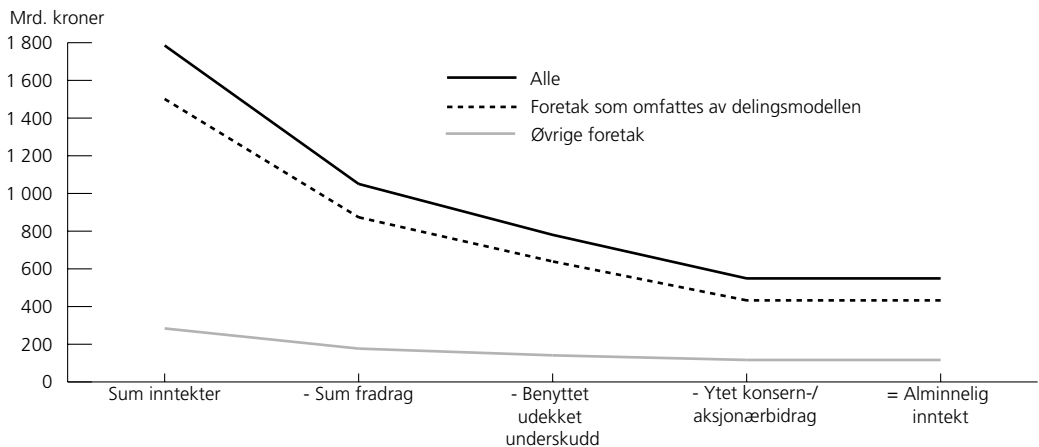
Figur 2.7. Gjennomsnittlig personinntekt for personlig næringsdrivende. 1996. 1 000 kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

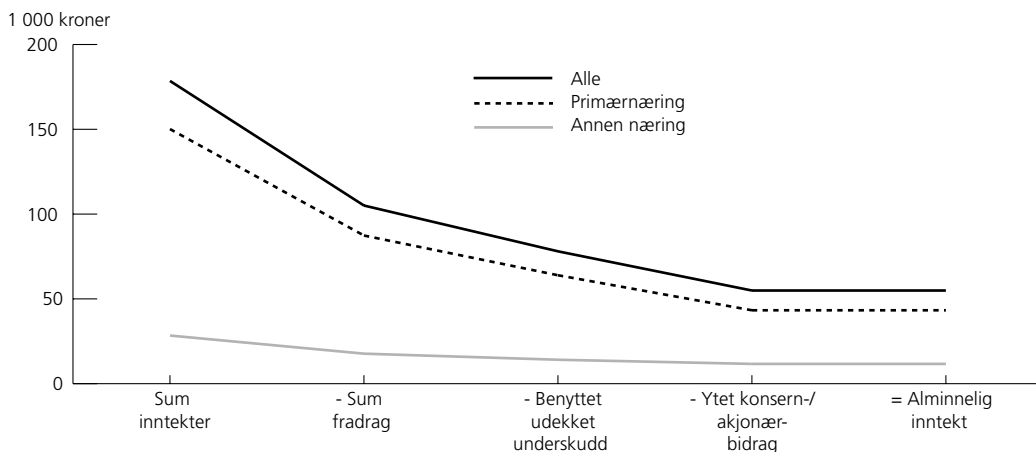
Snaut halvparten av samlet personinntekt var beregnet personinntekt fra næring. For næringsdrivende med primærnæring som hovedinntekt utgjorde personinntekt fra næring 86 prosent av samlet personinntekt, og innen andre næringer var andelen 92 prosent. Se figur 2.7 og vedleggstabell C6.

Figur 2.8. Selvangivelsesregnskap for aksjeselskaper. 1996. Mrd. kroner

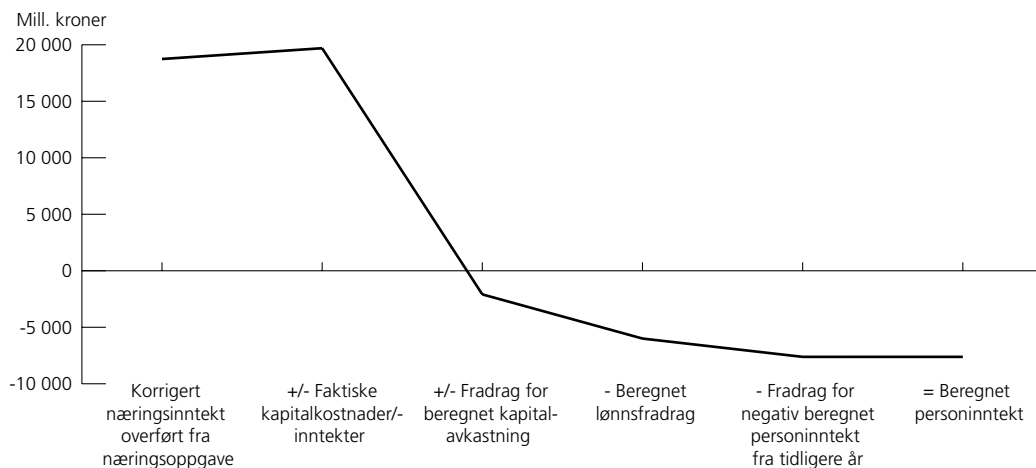
Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.9. Beregning av personinntekt for personlig næringsdrivende, etter virksomhetens næring. 1996. Gjennomsnitt. 1 000 kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.10. Beregning av personinntekt for aktive eiere i aksjeselskap. 1996. Mill. kroner

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 1996, Statistisk sentralbyrå.

Aksjeselskaper

Den totale alminnelige inntekten for alle aksjeselskaper var 55 milliarder kroner i 1996. Den negative alminnelige inntekten utgjorde totalt 19 milliarder kroner, mens den samlede positive og skattbare alminnelige inntekten var 74 milliarder kroner. Aksjeselskapene fremførte totalt 27 milliarder kroner i udekket underskudd fra tidligere år. Se figur 2.8 og vedleggstabell C8.

2.3. Beregnet personinntekt

Innledning

I dette kapitlet vil vi ta for oss beregnet personinntekt for aktive eiere i aksjeselskap og for virksomheter drevet av personlig næringsdrivende. Datagrunnlaget er skjema for beregning av personinntekt som ble innhentet til Inntekts- og formuesundersøkelsene for personlig næringsdrivende (IFN) og aksjeselskaper (IFS).

Personlig næringsdrivende

For alle virksomheter sett under ett utgjorde fradrag for beregnet kapitalavkastning om lag 25 prosent av næringsinntekt etter korreksjon for faktiske kapitalkostnader/-inntekter. Tilsvarende andel for virksomheter innen primærnæringsvar om lag 37 prosent og innen andre næringer 20 prosent.

Fradrag for fremførbar negativ beregnet personinntekt fra tidligere år utgjorde totalt 22 prosent av næringsinntekten. Innen primærnæringsvar utgjorde dette fradraget 33 prosent, og innen andre næringer om lag 17 prosent. Se figur 2.9 og vedleggstabell C10.

Aktive eiere i aksjeselskap

Samlet personinntekt beregnet for aktive eiere i aksjeselskap var negativ i 1996, og utgjorde 7,6 milliarder kroner. Om lag 1 av 4 aktive eiere fikk beregnet positiv personinntekt. Denne var totalt på 4,1 milliarder kroner, etter fradrag for negativ personinntekt fra tidligere år. Ved beregning av personinntekten har fradragene i næringsinntekt ulik betydning for nivået på endelig personinntekt. Fradrag for beregnet kapitalavkastning utgjorde 111 prosent av næringsinntekt etter korreksjon for faktiske kapitalkostnader/inntekter. Beregnet lønnsfradrag utgjorde 20 prosent, og negativ fremført personinntekt fra tidligere år utgjorde 8 prosent av næringsinntekten. Se figur 2.10 og vedleggstabell C11.

Rolf Aaberge, Arne S. Andersen og Tom Wennemo*

3. Kronisk fattigdom i Norge, 1986-1995

Tradisjonelle fattigdomsstudier bruker disponibel årsinntekt som grunnlag for å vurdere om personer er fattige. Valg av ett år som inntektsperiode er både styrt av tradisjoner og datatilgjengelighet, men gir naturligvis ingen holdepunkter for om fattigdommen er kronisk. For å belyse dette spørsmålet har vi i dette arbeidet benyttet data for individuelle inntekts historier basert på gjentatte inntektsobservasjoner for de samme personene (husholdene) for årene 1986 til 1995.

Resultatene viser blant annet at det er lite variasjon i de årlige inntektene til de kronisk fattige. Dette står i sterk kontrast til inntektsforløpet til majoriteten blant de som klassifiseres som fattige etter de tradisjonelle årlige fattigdomsindikatorene. Disse personene har bare forbigående lave inntekter. Dette kan være personer som er under utdanning eller personer som er knyttet til hushold der hovedpersonen er personlig næringsdrivende med lav netto næringsinntekt i et enkeltstående år. Følgelig egner de årlige indikatorene seg dårlig som grunnlag for å identifisere de personene som har vedvarende lave inntekter.

3.1. Innledning

Den sterke vekstperioden på midten av 1980-tallet, med store og tilsynelatende lettjente gevinster, bidro til å rette oppmerksomheten mot økonomisk ulikhet. Dette ble forsterket av sterkt økende arbeidsledighet, og av den såkalte gjeldskrisen fra 1989. Til sammen skapte dette et klima som førte til at ikke bare økonomisk ulikhet, men også fattigdom stadig oftere ble nevnt som et samfunnsproblem. Gjeldskrisen var et resultat av flere sammenfallende forhold. Perioden 1984-

1987 var preget av risikovillige aktører med store låneopptak, først og fremst til finansiering av boliger i et marked med stigende priser og høyt rentenivå. Vendepunktet kom i 1988 med sterkt fall i boligprisene og samtidig økte vansker på arbeidsmarkedet.

Også økningen i tallet på mottakere av økonomisk sosialhjelp bidro antakelig til at fattigdomsproblemer fikk økt oppmerksomhet. Det var imidlertid neppe en avgjørende faktor. Økningen i antallet

* Vi vil takke Iulie Aslaksen for mange nyttige kommentarer.

sosialhjelpsklienter hadde vært betydelig også under høykonjunkturen fra 1983 til 1987. Det var antakelig økende arbeidsledighet og gjeldskrise som ga "legitimitet" til på ny å introdusere fattigdom som et mulig samfunnsproblem.

Fattigdomsbegrepet oppfattes og brukes idag vanligvis som et relativt begrep; dvs. fattigdomsgrensen avhenger av den generelle levestandarden i samfunnet. Denne betydningen står i sterk kontrast til den opprinnelige absolutte definisjonen av fattigdom. Etter denne definisjonen ble folk klassifisert som fattige hvis deres samlede økonomiske ressurser ikke strakk til å dekke kostnadene til et minstekvantum av basisgoder som mat, klær og bolig. Overgangen fra absolutt til relativt begrep gjør fattigdomsbegrepet mer diffust og gir rom for tolkninger som varierer fra absolutt nød til uakseptabel lav levestandard. Forståelsen av hva som er uakseptabel lav levestandard vil naturligvis avhenge av det generelle nivået på levestandarden i samfunnet. Dette ble allerede påpekt av Platon, som argumenterte for at den høyeste inntekten i samfunnet ikke burde være mer enn fire ganger så stor som den laveste inntekten. For å kunne delta i samfunnslivet, eller som Adam Smith (1776) uttrykte det, "appearing in public without shame", trengs det mer inntekt i et rikt land enn i et fattig land. Slik sett gir betegnelsen lavinntekt en mer relevant assosiasjon til hva som menes med relativ "fattigdom" enn hva som følger av det tradisjonelle fattigdomsbegrepet. Betegnelsen fattigdom er imidlertid så innarbeidet i den internasjonale litteraturen at vi likevel har valgt å benytte denne betegnelsen i stedet for lavinntekt. Vi viser til Aaberge et al. (1996, 1998) for drøfting av definisjon, operasjonalisering og måling av fattigdom.

Dette arbeidet er en videreføring av en studie av Aaberge et al. (1996) som bygde på data for perioden 1979-1993. Analysen av kronisk fattigdom dekker nå en periode på 10 år, mens den tidligere studien var basert på data for 8 år.

3.2. Kronisk fattigdom

Empiriske analyser av fattigdom er vanligvis basert på årlige tverrsnittsdata; dvs. inntektsdata for separate år. Valg av ett år som innteks- eller regnskapsperiode er styrt både av tradisjoner og datatilgjengelighet, men gir naturligvis begrenset informasjon om varigheten av fattigdom. Hvis de fleste personer bare unntaksvis opplever lavere årsinntekter gjennom livsløpet, vil varigheten av fattigdom være kort. I så fall vil det være stor inn- og utstrømming fra tilstanden som fattig (målt ved årsinntekt) og dermed ubetydelig forekomst av kronisk fattigdom. Hvis mobiliteten derimot er liten, dvs. det er stort sett de samme personene som har de laveste årsinntektene hvert år, vil vi ha en sterk tendens til kronisk fattigdom og dermed et mer alvorlig fattigdomsproblem.

Utviklingen i fattigdom basert på de tradisjonelle fattigdomsindikatorer (basert på årsinntekt) er drøftet av Aaberge et al. (1996, 1998): Resultater for disse indikatorer gir oss imidlertid ingen holdepunkter for om fattigdommen er kronisk eller ikke. For å belyse dette spørsmålet skal vi studere individuelle inntekts historier basert på gjentatte inntektsobservasjoner for de samme personene (husholdene) for perioden 1986-1995. Inntektene til personene blir bestemt av husholdsinntektene til de husholdene som personene tilhører i hvert av de aktuelle årene korrigert for husholdenes størrelse ved OECD-skalaen. Med inntekt menes altså inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (ekvivalentinntekt); altså før fradrag for

Tabell 3.1. **Andelen av de fattige i 1986, 1989 og 1992 som også var fattige året etter. Prosent**

År	Andelen som også var fattige året etter
1986	52,7
1989	40,8
1992	51,0

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

gjeldsrenter. Data stammer fra panelutvalget til Levekårsundersøkelsen. Denne studien er basert på gjentatte observasjoner for et utvalg av 3 750 personer fra 1986-populasjonen av norske statsborgere som fortsatt var i live i 1995. Resultatene må altså fortolkes i forhold til denne populasjonen. Barn som er født etter 1986 og personer som døde i løpet av perioden 1986-1995, inngår altså ikke i populasjonen. Vi klassifiserer en person som kronisk fattig hvis han/hun har lavere 10-årsinntekt i perioden 1986-1995 enn 50 prosent av medianinntekten i fordelingen av 10-årsinntektene målt i 1995-kroner.

Epland og Korbøl (1992) har tidligere vist at det er stor mobilitet i den forstand at bare mellom 40 og 60 prosent av husholdene som ble registrert som fattige et bestemt år fortsatt var registrert som fattige året etter. Selv om vi benytter person og ikke hushold som analyseenhet, viser resultatene i tabell 1 samme grad av inn og utstrømming fra fattigdom som Epland og Korbøl påviste.

Ved første øyekast kan resultatene i tabell 3.1 tyde på at fattigdom bare er en forbigående tilstand for omtrent halvparten av de som registreres som fattige ved de tradisjonelle årlige indikatorene. Men denne indikatoren for fattigdom er svært følsom overfor marginale inntektsøkninger, i den forstand at ved en liten inntektsøkning kan en person skifte fra tilstanden fattig til tilstanden ikke-fattig. Hvis skiftene som er rapportert i tabell 3.1 er resultat av slike marginale endringer i inntekt, har fattigdommen likevel en kronisk karakter.

For å kaste lys over dette spørsmålet skal vi ta utgangspunkt i fordelingen av summen av årsinntektene for perioden 1986-1995. Som alternativ til de årsspesifikke fattigdomsgrensene skal vi benytte 50 prosent av medianen i 10-årsfordelingen som fattigdomsgrense og vi betegner denne med w . Vi finner da at bare 1,5 prosent av populasjonen har inntekt lavere enn denne grensen, mens 6,4 prosent har inntekt som er lavere enn 125 prosent av denne grensen. Merk at årsgjennomsnittet av fattigdomsgrensen (w) i 10-årsfordelingen var 58 976 kroner (1995), dvs. på samme nivå som den tilsvarende årsspesifikke fattigdomsgrensen i 1995.

Tabell 3.2 viser hvor mange ganger de fattige i fordelingen av 10-årsinntekten (kronisk fattige) også ble registrert som fattige i hvert av årene basert på årlige fattigdomsindikatorene. Denne

Tabell 3.2. **Fordelingen av de kronisk fattige, etter antall ganger som fattig definert ved de årlige fattigdomsindikatorene for 1986-1995. Prosent**

Fattigdomsgrense	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
w	0,0	0,0	7,5	8,1	6,0	11,3	13,2	16,7	7,5	23,8	5,8
1,25 w	31,8	13,7	16,3	9,9	8,6	4,1	3,0	3,9	1,7	5,4	1,3

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.3. **Andelen av de kronisk fattige som er fattige i de enkelte årsspesifikke fordelingene. Prosent**

Fattigdoms- grense	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
w	45,1	58,2	76,4	66,1	60,1	64,5	77,4	75,2	65,8	59,7
1,25w	22,5	31,6	33,7	23,7	24,5	26,3	26,3	24,8	22,8	16,8

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

informasjonen er supplert med tilsvarende informasjon for de som hadde lavere 10-årsinntekt enn 125 prosent av fattigdomsgrensen, dvs. de som hadde en gjennomsnittlig årlig inntekt i perioden 1986-1995 som var lavere enn 73 719 1995-kroner. Til sammenligning var årsgjennomsnittet av 10-årsinntektene i hele populasjonen og blant de fattige lik hhv. 127 188 og 46 730 1995-kroner.

Når vi finner at 31,8 prosent av de som hadde lavere 10-årsinntekt enn 1,25 w, dvs. lavere gjennomsnittlig årlig inntekt i 10-årsperioden 1986-1995 enn 73 719 1995-kroner, ikke noen gang ble registrert som fattige i forhold til de årlige fattigdomsindikatorerne, betyr det at disse personene i hvert av årene hadde høyere inntekt enn de årlige inntektsgrensene som ble brukt som grunnlag for å bestem-

me om en person skulle klassifiseres som fattig eller ikke.

Resultatet i tabellene 3.2 og 3.3 viser en klar tendens til vedvarende fattigdom; hele 67 prosent av de som hadde lavere inntekt enn fattigdomsgrensen (w) i 10-årsfordelingen ble registrert som fattige i mellom 6 og 10 av årene i perioden 1986-1995. Den svake inntektsmobiliteten blant de kronisk fattige kommer også til syne når vi øker nivået på fattigdomsgrensen med 25 prosent. Ved å kombinere resultatene for w og 1,25w i tabell 3.2 finner vi at bare en liten andel av de som hadde inntekt i intervallet mellom w og 1,25w opplevde å være fattige mer enn 2 av de 8 årene mellom 1986 og 1995.

Tabell 3.4 viser variasjonen i gjennomsnittlig årlig inntekt etter skatt for de som hadde lavere 10-årsinntekt enn hhv. w og 1,25w.

Tabell 3.4. **Gjennomsnittlig¹ inntekt i 10-årsperioden 1986-1995 med tilhørende årlige gjennomsnitt for personer med lavere 10-årsinntekt enn hhv. w og 1,25w. 1995-kroner**

Fattigdoms- grense	Gjennomsnittlig 10-års- inntekt	Tilhørende årlig gjennomsnitt									
		1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
w	467313 (22062)	50555 (4892)	47884 (3755)	46366 (3362)	48524 (5315)	41376 (4196)	45404 (4050)	42328 (3875)	47131 (5014)	42974 (4348)	54772 (4225)
1,25w	623928 (8682)	61772 (1649)	61332 (1643)	63362 (1455)	60958 (1622)	58879 (1559)	61864 (1392)	62671 (1651)	63789 (1648)	62510 (1648)	66793 (1495)

¹ Standardavvik i parentes.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.5. **Inntektssammensetningen blant kronisk fattige. Prosent av samlet inntekt (inntekt før skatt)**

	Lønns- inntekt	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt	Over- føringer	Samlet inntekt	Skatt	Renter
Alle personer	68	11	6	15	100	25	12
Kronisk fattige etter w	43	18	3	36	100	14	8
Kronisk fattige etter 1,25w	40	9	4	46	100	13	10

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Aaberge og Wennemo (1993) pekte på at stabilitet i personenes tilknytning til arbeidsmarkedet var en vesentlig faktor bak den lave inntektsmobiliteten som de fant i Norge, spesielt blant de med de laveste og høyeste inntektene.

Som nevnt ovenfor er barn som er født etter 1986 og personer som er døde etter 1986 utelukket fra populasjonen bak fordelingen av 10-årsinntektene. Selv om disse til sammen bare utgjør en liten del av de årlige populasjonene, kan de være representert blant de fattige i de årsspesifikke fordelingene.

Et interessant spørsmål er hva som er viktigste inntektskilde for de kronisk fattige. Informasjon som kaster lys over dette spørsmålet er gitt i tabell 3.5.

Ved å sammenligne tabell 3.5 med de tilsvarende årsspesifikke fordelingene i Aaberge et al. (1998) (basert på 50 prosent av medianen av årsinntekt etter skatt), finner vi at lønnsinntekt og overfø-

ringer er de dominerende inntektspostene både for kronisk og sporadisk fattige. For øvrig ser vi at næringsinntekten utgjør en betydelig større andel av inntektsgrunlaget til de fattigste (lavere 10-årsinntekt enn w) av de kronisk fattige enn det som er normalt i den norske befolkningen og blant sporadisk fattige.

Som et supplement til tabell 3.3 viser tabell 3.6 sannsynlighetene for at personer som registreres som fattige i de årsspesifikke fordelingene er kronisk fattige. Resultatene må tolkes i lys av at populasjonen av kronisk fattige (basert på w) er betydelig mindre (1,5 prosent) enn de årlige populasjonene av fattige (3,1-5,2 prosent). For øvrig viser vi til tabell 3.3 som viser hvor stor andel av de kronisk fattige som er fattige i de enkelte årsspesifikke fordelingene.

Tabell 3.6 viser at godt over halvparten av de som er registrert som fattige i hver av de årsspesifikke fordelingene ikke er registrert som kronisk fattige (fattige i

Tabell 3.6. **Andelen av fattige i de enkelte årsspesifikke fordelingene som også er kronisk fattige. Prosent**

Fattigdoms- grense	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
w	15,7	24,6	34,7	32,0	31,5	41,8	41,8	42,3	45,9	40,8
1,25w	34,1	57,8	66,4	49,7	55,5	74,0	61,7	60,5	60,5	49,7

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.7. Gjennomsnittlig 10-årlig inntekt til personer som er fattige i de enkelte årsspesifikke fordelingene, men ikke kronisk fattige. 1995-kroner

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Gjennomsnitts- inntekt	36 197	38 081	46 582	39 614	39 535	41 621	38 447	43 830	31 748	37 229
Gjennomsnittlig 10-årlig inntekt	940 865	947 699	827 138	941 214	874 365	817 968	860 876	902 997	859 932	900 439

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

10-årsfordelingen). Siden vi ovenfor har funnet at det er liten mobilitet og variasjon i de årlige inntektene blant de som er fattige definert på grunnlag av 10-årsfordelingen, kan dette bety at de årsspesifikke fattigdomsindikatorerne er dominert av personer som bare forbigående har lave inntekter. Resultatene i tabell 3.7 gir en bekrefteelse på dette. Vi ser at de gjennomsnittlige 10-årsinntektene for de som var fattige i de årsspesifikke fordelingene men ikke i 10-årsfordelingen, var nesten dobbelt så stor som gjennomsnittlig 10-årsinntekt til de som var fattige i 10-årsfordelingen. Dette viser at de årlige fattigdomsindikatorerne eger seg dårlig som grunnlag for å identifisere de som har vedvarende lave inntekter. Grunnen er at de årlige indikatorerne er dominert av personer som bare forbigående har

lave inntekter. Dette kan f.eks. være personer som er under utdanning eller personer som er knyttet til hushold der hovedpersonen er personlig næringsdrivende med lav netto næringsinntekt i et enkeltstående år, eller det kan skyldes målefeil.

Legg merke til at 940 000 kroner i 10-årsinntekt svarer til en gjennomsnittlig årlig inntekt på 94 000 kroner, mens de kronisk fattige hadde en gjennomsnittlig årlig inntekt i perioden 1986-1995 på 46 730 kroner.

Hva er så årsaken til at en person har lavere inntekt enn fattigdomsgrensen i 10-årsfordelingen, og hva kjennetegner de personene som blir identifisert som kronisk fattige?

Tabell 3.8. Fordelingen av personer med lavere 10-årsinntekt enn hhv. w og 1,25w, etter sivilstatus og familiefase. Gjennomsnittlige andeler (prosent) for perioden 1986-1995

Fattigdoms- grense	Sivilstatus og familiefase						Andre
	Enslige under 45 år	Enslige 65 år og over	Ektepar/ samboere u/barn hvor hovedperson er 65 år eller over	Ektepar/ samboere m/barn 0-6 år	Ektepar/ samboere m/barn 7-19 år	Enslige mødre m/barn 0-19 år	
w	29,4	0,0	0,4	36,5	5,9	17,4	10,5
1,25w	9,8	11,3	11,1	30,0	12,4	12,3	13,2

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Vi har tidligere funnet (se Aaberge og Wennemo 1993) at personer med vedvarende lav inntekt har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Denne gruppen består av studenter, skoleelever, vernepliktige, hjemmearbeidende, pensjonister og trygdede. Pensjonister og trygdede utgjør imidlertid bare ca. 15 prosent av de med mindre inntekt enn 50 prosent av medianinntekten (w) i 10-årsfordelingen. Hvis vi øker denne grensen med 25 prosent ($1,25w$), finner vi at andelen som er pensjonister og trygdede blir fordoblet.

Siden personenes sivilstatus og familiefase endrer seg over tid, skal vi med utgangspunkt i status for hvert av årene i perioden 1986-1995 belyse sammenhengen mellom disse kjennetegnene og lav 10-årsinntekt.

Tabell 3.8 viser at 60 og 55 prosent av personene med lavere 10-årsinntekt enn hhv. 589 760 1995-kroner (w) og 737 190 1995-kroner ($1,25w$) tilhørte barnefamilier. Dette svarer til en gjennomsnittlig årlig inntekt pr. forbruksenhet på hhv. 58 976 og 73 719 1995-kroner.

Basert på årlig inntekt som fattigdomsgrense fant Aaberge et al. (1998) at vel 50 prosent av de fattige personene tilhørte barnefamilier. Andelen barnefamilier som er kronisk fattige er altså enda høyere. Særlig andelen fattige i småbarnsfamilier øker når en går over fra å definere fattige på grunnlag av årlige inntekter til å definere dem på grunnlag av 10-årsinntekter.

3.3. Sammendrag og konklusjon

Tallfesting av fattigdom krever presisering av populasjon og inntektsbegrep, og bestemmelse av skala for interpersonlig sammenlignbarhet (ekvivalensskala) og fattigdomsgrense. Begrunnelsen for våre

valg er utdypet i Aaberge et al. (1996, 1998).

Empiriske analyser av fattigdom tar vanligvis utgangspunkt i fordelinger av årsinntekter (omregnet til ekvivalentinntekt) for separate år og karakteriserer fattigdommen ved antall personer som har lavere inntekt enn en gitt grense, kalt fattigdomsgrensen. Resultatene fra Aaberge et al. (1996, 1998) og Lund og Aaberge (1998) viser at valg av fattigdomskriterium særlig har betydning for nivået på fattigdommen. Uansett valg av fattigdomskriterium avtok andelen fattige i første halvdel av 1980-tallet, men økte igjen i andre halvdel av tiåret. Ser en hele perioden 1979-1995 under ett fant de imidlertid ikke grunnlag for å påstå at andelen fattige har endret seg i Norge.

Denne studien skiller seg fra de tradisjonelle fattigdomsstudiene ved å fokusere på den samlede inntekten i en 10-årsperiode i stedet for årsinntekten. Vi har benyttet individuelle inntektshistorier basert på gjentatte observasjoner av årsinntekter for de samme personene i perioden 1986-1995. Som alternativ til de årsspesifikke fattigdomsgrensene har vi benyttet 50 prosent av medianen i 10-årsfordelingen som fattigdomsgrense. Vi finner da at bare 1,5 prosent av populasjonen var kronisk fattige, dvs. har lavere 10-årsinntekt enn denne grensen, mens 6,4 prosent har inntekt som er lavere enn 125 prosent av fattigdomsgrensen. Videre finner vi at hele 67 prosent av de kronisk fattige ble klassifisert som fattige imellom 6 og 10 av årene i perioden 1986-1995. Ved å sammenligne inntektssammensetningen for de kronisk og sporadisk fattige (se Aaberge et al. 1998) finner vi at lønnsinntekt og overføringer er de dominerende inntektspostene. For øvrig finner vi at næringsinntekten utgjør en betydelig

større andel av inntektsgrunnlaget til de fattigste av de kronisk fattige enn det som er normalt i den norske befolkningen og blant sporadisk fattige.

Resultatene viser dessuten at det er lite variasjon i de årlige inntektene til de kronisk fattige. Dette står i sterk kontrast til inntektsforløpet til majoriteten blant de som klassifiseres som fattige etter de årlige indikatorene. Disse personene har bare forbigående lave inntekter. Dette kan være personer som er under utdanning eller personer som er knyttet til hushold der hovedpersonen er personlig næringsdrivende med lav netto næringsinntekt i et enkeltstående år. Følgelig egner de årlige indikatorene seg dårlig som grunnlag for å identifisere de som har vedvarende lave inntekter.

Kjetil Lund

4. Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga

Gardbrukarar hadde i 1994 om lag lik inntekt som lønsmottakarar. Men landbrukshushald hadde gjennomgåande høgare disponible inntekter enn hushald der hovudinntektstakaren var lønsmottakar og i gjennomsnitt lågare disponible inntekter enn sjølvstendige i andre næringar. På den andre sida var landbrukshushalda typisk større enn hushalda i dei andre gruppene. Ved samanlikning av inntekt per forbrukseining kom derfor ikkje landbruksbefolkninga inntektsmessig betre ut enn andre grupper. Den interne inntektsulikskapen blant landbrukshushalda var på nivå med inntektsulikskapen blant lønsmottakarar. Mellom 1992 og 1994 hadde likevel landbrukshushalda ei dårlegare inntektsutvikling enn andre grupper.

4.1. Innleiing

Formålet med dette kapitlet er å gjere greie for inntektssamansetnaden, inntektsfordelinga og inntektsnivået til landbruksbefolkninga samanlikna med andre grupper og internt etter produksjonsform. Datagrunnlaget for analysen er inntektstal frå mikrosimuleringsmodellen LOTTE (sjå boks 5). Tala vi presenterer er frå åra 1992 og 1994.

Kapitlet er basert på resultatata frå delprosjektet *Analyse av inntekt og inntektsfordeling i landbrukshushald*, som Statistisk sentralbyrå gjennomfører for Noregs forskingsråd sitt program *Levekår, utvikling og omstilling i landbruket*. Meir detaljerte tal frå analysen er å finne i Lund (1998). Våre resultat kan samanliknast med Bjerkholt, Wennemo og Aaberge (1988).

4.2. Landbrukshushald

Det finst ingen standard definisjon på omgrepet landbrukshushald. Hill (1996) skil mellom ein smal og ein vid definisjon. Den smale definisjonen av landbrukshushald inkluderer berre hushald der hovudinntekta til hovudinntektstakaren kjem frå næringsinntekt i landbruket. Den vide definisjonen inkluderer alle hushald der ein eller fleire personar har inntekt frå landbruket.

I mange hushald med næringsinntekt frå landbruket har ein eller fleire personar større inntekt frå arbeid utanfor bruket. Desse hushalda blir ekskluderte ved den smale definisjonen. Ved å klassifisere på denne måten vil ein derfor gå glipp av mykje av mangfaldet innan landbruksnæringa. Vidare er det eit problem med den smale definisjonen at inntektene frå

andre kjelder enn gardsbruket avgjer om ein blir rekna med eller ikkje. Til dømes vil ein einsleg person utan andre inntekter enn næringsinntektene frå landbruket bli rekna som eit landbrukshushald, medan eit hushald med større næringsinntekter frå landbruket enn førstnemnde, men med endå større inntekter frå andre kjelder, ikkje vil bli rekna som eit landbrukshushald.

Vi skal her leggje til grunn ein litt moderert versjon av Hill (1996) sin vide definisjon av landbrukshushald. Vi klassifiserer eit hushald som eit landbrukshushald dersom minimum ein person i hushaldet har inntekt frå sal av landbruksprodukt på meir enn 10 000 kroner.¹

Vi deler landbruksbefolkninga inn i tre grupper - mjølkeprodusentar, saueprodusentar og kornprodusentar - og samanliknar inntektstilhøva mellom desse tre gruppene internt. Vilkåra for klassifiseringa er at bruka har registrert årsverk innan denne produksjonsforma, og at minimum 51 prosent av inntektene frå sal av landbruksprodukt kjem frå denne typen produksjon.

Talet på saueprodusentar og kornprodusentar i utvalet er lite. Det gjer inntekts-tala for desse gruppene usikre. Det er derfor viktig å sjå gjennomsnittstala som blir presenterte i samanheng med standardavvika. Standardavvika multiplisert med ± 2 gjev grovt sett eit 95-prosents konfidensintervall for gjennomsnittstala. Gruppene lønsmottakarar og sjølvstendige i andre næringar består av hushald der hovudinntektstakaren har henholdsvis lønsinntekt og næringsinntekt frå andre

næringar som dei største inntektspostane.²

4.3. Inntekt

Den teoretiske definisjonen av inntekt er det maksimale forbruket ein kan tillate seg utan å tære på nettoformuen (Simons 1938). Inntektsomgrepet blir likevel mindre trivielt når ein skal operasjonalisere det. Etter den teoretiske definisjonen skal renteutgifter til gjeld på produksjonskapital ikkje reknast som inntekt. Renter til gjeld på reine konsumgode, som t.d. ei feriereise, skal derimot ikkje trekkast frå, sidan denne typen gjeld berre representerer ei tidsforskyving av konsum. I inntektsstatistikken er det for gardbrukarar uråd å skilje mellom den delen av renteutgiftene som går til å betale gjeld på produksjonskapitalen og den delen som er utgifter til gjeld på konsumgode. Ved å bruke *inntekt etter skatt* (dvs. samla inntekt minus skatt utan frådrag for gjeldsrenter) risikerer ein å rapportere for høg inntekt, sidan ein då rapporterer som inntekt ressursar som blir brukte til å dekkje "utgifter til inntekts ervervelse". Rentene til gjeld på produksjonskapital er større hos landbruksbefolkninga enn hos resten av befolkninga. Ved å bruke *disponibel inntekt* (dvs. samla inntekt minus skatt og gjeldsrenter) risikerer ein på den andre sida å rapportere for låg inntekt. Til dømes vil eit hushald som har lånt pengar til kjøp av ein dyr bil, ved bruk av sistnemnde inntektsomgrep, framstå som fattige i høve til eit hushald som har tilpassa seg med billigare bil (Aaberge og Wennemo 1988). Den *rette* inntekta ligg ein stad mellom desse to omgrepa. I hovudsak kjem vi i denne analysen til å fokusere på *disponibel inntekt*.

¹ Summen av postane 301 til og med 312 med unntak av post 309 (bier) i Næringsoppgåve for jordbruk, gartneri o.l.

² Viss inntektene frå sal av jordbruksprodukt er større enn 10 000 kroner, blir hushalda klassifiserte som landbrukshushald, sjølv om hovudinntekta kjem andre stader frå.

4.4. Inntektsulikskap

Den mest nærliggjande måten å framstille inntektsfordelinga i ein populasjon på, er å vise gjennomsnittsinntektene på ulike inntektsnivå. Ein kvintiltabell gjev ei slik oversikt. Det første kvintilet viser gjennomsnittleg inntekt for dei 20 prosentane av populasjonen som har lågast inntekt, det andre kvintilet viser gjennomsnittet til dei neste 20 prosentane - det øvste kvintilet viser gjennomsnittsinntekta til dei 20 prosentane med høgast inntekt.

I tillegg til kvintiltabellar presenterer vi estimat av det summariske ulikskapsmålet Gini-koeffisienten (sjå boks 1.5) for inntektsfordelinga i dei forskjellige populasjonane.

4.5. Ekvivalente inntekter

Hushalda i landbruket er større enn hushalda elles. Sidan talet på hushaldsmedlemmer og inntektene til desse påverkar kor stort konsum den enkelte kan tillate seg, vil ein-sidig fokus på hushaldsinntektene kunne oversjå ein viktig levekårsmessig skilnad mellom landbrukshushalda og andre grupper. Men det er viktig å ta omsyn til at det finst stordriftsfordelar i

hushald. Ein treng til dømes neppe eit nytt fjernsynsapparat eller eit nytt kjøleskap om ein får eitt barn til. For å oppnå eit mest mogleg levekårsrelevant inntektsomgrep bør ein justere for variasjon i storleiken og samansetnaden i hushalda og samanlikne ekvivalente inntekter (inntekt per forbrukseining) (sjå boks 1.4). Vi presenterer også tal over inntekt per forbrukseining i dei ulike gruppene.

4.6. Fordelinga av inntekter blant gardbrukarar

La oss først sjå korleis inntektene fordeler seg blant gardbrukarar samanlikna med andre grupper. Tabell 4.1 viser gjennomsnittleg samla inntekt, gjennomsnittleg inntekt etter skatt og gjennomsnittleg disponibel inntekt for landbruksbefolkninga, lønsmottakarar og sjølvstendige i andre næringer i åra 1992 og 1994. Gjennomsnittsgardbrukaren opplevde ein nedgang i inntekt etter skatt i denne perioden. Men ettersom også renteutgiftene vart kraftig reduserte, som følge av rentefallet, skjedde det nesten inga endring i disponibel inntekt. Dei andre to gruppene opplevde ein auke i disponibel inntekt i løpet av desse to åra. Relativt til

Tabell 4.1. Gjennomsnittsinntekter på individnivå for gruppene gardbrukarar, lønsmottakarar og sjølvstendige i andre næringer. Standardavvik i kursiv. Alle tal i 1 000 1994-kroner

	Gardbrukarar		Lønsmottakarar		Sjølvstendige i andre næringer	
	1992	1994	1992	1994	1992	1994
Samla inntekt	247	234	224	224	295	344
	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>10</i>	<i>12</i>
-Skatt	59	61	56	59	83	107
	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Inntekt etter skatt	188	173	168	165	212	237
	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>7</i>	<i>9</i>
-Gjeldsrenter	48	29	29	17	60	42
	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>4</i>	<i>2</i>
Disponibel inntekt	140	144	139	148	151	195
	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>6</i>	<i>8</i>

Kjelde: Skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå.

dei to andre gruppene hadde derfor gardbrukarar i gjennomsnitt ei dårleg inntektsutvikling mellom 1992 og 1994. Inntektsnivået til gardbrukarar og lønsmottakarar var i 1994 om lag det same.

Kvintiltabellen 4.2 over disponibel inntekt for dei tre gruppene indikerer at dei 40 prosentane av gardbrukarane med lågast disponibel inntekt, hadde lågare disponibel inntekt enn dei tilsvarende 40 prosentane av lønsmottakarane, men høgare disponibel inntekt enn dei tilsvarende 40 prosentane blant sjølvstendige i andre næringer. I dei øvste kvintila hadde gardbrukarane like høge inntekter som lønsmottakarane, men langt lågare enn sjølvstendige i andre næringer. Tabell 4.2 viser også Gini-koeffisienten i fordelinga av disponibel inntekt for dei tre gruppene i åra 1992 og 1994. Gini-koeffisienten er eit mål som gjev liten intuisjon aleine, men det er framifrå til å samanlikne intern ulikskap mellom grupper. Tabellen viser at disponibel inntekt i 1994 var meir ujamt fordelt mellom sjølvstendige i landbruket enn mellom lønsmottakarar, men signifikant meir jamt fordelt enn mellom sjølvstendige i andre næringer.

4.7. Inntektfordeling etter produksjonsform

I tabell 4.3 har vi sett opp inntektssamansetnaden etter produksjonsform. Ikkje uventa finn vi dei klart høgaste næringsinntektene frå jordbruket i den arbeidsintensive mjølkeproduksjonen, men næringsinntektene til denne gruppa fall i den perioden vi studerer.

Tabellen viser at det er ein viss skilnad i inntektsnivået mellom dei tre produksjonsformene. I 1992 hadde til dømes ein gjennomsnittleg saueprodusent signifikant lågare disponibel inntekt enn gjennomsnittet i dei to andre gruppene. Tek vi utgangspunkt i *inntekt etter skatt* blir denne skilnaden endå større, sidan mjølkeprodusentane og kornprodusentane i gjennomsnitt betalte meir gjeldsrenter enn saueprodusentane. Mjølkeprodusentane hadde lågare inntekt etter skatt i 1994 enn i 1992. Men inntektsreduksjonen synest langt på veg å ha blitt kompensert for ved reduserte renteutgifter. I dei to andre gruppene er standardavvika så store at inntektsauken som tabellen indikerer, kan vere tilfeldig.

Tabell 4.2. Kvintilfordeling og Gini-koeffisientar for disponibel inntekt for gruppene gardbrukarar, lønsmottakarar og sjølvstendige i andre næringer. Alle tal i 1 000 1994-kroner. Standardavvika til Gini-koeffisientane i kursiv. Personar

Kvintil	Gardbrukarar		Lønsmottakarar		Sjølvstendige i andre næringer	
	1992	1994	1992	1994	1992	1994
1	57	67	75	81	36	52
2	104	109	109	117	85	102
3	135	136	131	139	120	139
4	165	166	154	161	160	192
5	239	243	225	242	355	489
Gjennomsnitt	140	144	139	148	151	195
Gini-koeffisient	0,260 <i>0,010</i>	0,245 <i>0,013</i>	0,216 <i>0,005</i>	0,215 <i>0,005</i>	0,414 <i>0,021</i>	0,439 <i>0,020</i>

Kjelde: Skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.3. Inntektsfordelinga på individnivå for gruppene mjølkeprodusentar, saueprodusentar og kornprodusentar. Standardavvik i kursiv. Alle tal i 1000 1994-kroner

	Mjølkeprodusentar		Saueprodusentar		Kornprodusentar	
	1992	1994	1992	1994	1992	1994
Samla inntekt	257	230	193	203	292	276
	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>8</i>	<i>10</i>	<i>13</i>	<i>20</i>
-Skatt	63	61	47	52	67	72
	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Inntekt etter skatt	194	169	146	152	225	204
	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>10</i>	<i>17</i>
-Gjeldsrenter	51	32	24	18	68	35
	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>8</i>	<i>4</i>
Disponibel inntekt	143	137	122	134	157	169
	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>5</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>16</i>
Næringsinntekt frå jordbruket	195	175	44	56	60	59
	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>14</i>

Kjelde: Skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå.

4.8. Inntektsfordelinga på hushaldsnivå

Ein skal vere forsiktig med å trekke konklusjonar om levekår på bakgrunn av inntektsdata på individnivå. Dei fleste deler hushald med andre personar, og

inntektene til desse vil påverke konsumet til den enkelte. Konsumet kan vere større eller mindre enn det ein sjølv tener. Det andre hovudargumentet for å fokusere på hushald snarare enn på individ er at inntekter og frådrag ofte blir fordelte mellom ektefellane.

Tabell 4.4. Gjennomsnittlege inntekter på hushaldsnivå for dei tre gruppene sjølvstendige i landbruket, tilsette og sjølvstendige i andre næringar for åra 1992 og 1994. Standardavvik i kursiv. Alle tal i 1994-kroner. 1 000 kroner

	Sjølvstendige i landbruket		Løsmottakarar		Sjølvstendige i andre næringar	
	1992	1994	1992	1994	1992	1994
Samla inntekt ¹	449	418	361	362	489	571
	<i>9</i>	<i>7</i>	<i>5</i>	<i>3</i>	<i>17</i>	<i>18</i>
-Skatt	100	101	87	92	129	167
	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Inntekt etter skatt	348	317	274	270	360	403
	<i>7</i>	<i>5</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>13</i>	<i>13</i>
-Gjeldsrenter	63	41	47	28	87	60
	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>6</i>	<i>3</i>
Disponibel inntekt	284	276	227	242	273	343
	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>11</i>	<i>13</i>

¹ Samla inntekt = lønsinntekt (løn, dagpengar, pensjonar, mottekne bidrag) + næringsinntekt + kapitalinntekt + skattefrie inntekter (stipend, sosialhjelp, bustøtte, barnetrygd, småbarnstrygd, forsørgjarfrådrag).

Kjelde: Skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå.

Først ser vi på hushaldsinntektene til landbruksbefolkninga under eitt samanlikna med andre grupper utan å vekte med ein ekvivalensskala. Tabell 5.4 viser gjennomsnittleg samla inntekt, gjennomsnittleg inntekt etter skatt og gjennomsnittleg disponibel inntekt for landbrukshushalda, lønsmottakarar og næringsdrivande i andre grupper i åra 1992 og 1994.

Frå 1992 til 1994 fall samla inntekt til eit gjennomsnittleg norsk landbrukshushald med nesten 7 prosent. Renteutgiftene fall også kraftig i denne perioden, men sjølv om tabellen indikerer at også disponibel inntekt fall, er standardavvika for store til at vi på bakgrunn av dette datamaterialet kan fastslå det sikkert.

Eit gjennomsnittleg hushald der hovudinntektstakaren var lønsmottakar eller sjølvstendig næringsdrivande hadde til samanlikning ei noko anna inntektsutvikling. For desse gruppene er utvala såpass store at måla blir langt sikrare. I den førstnemnde gruppa skjedde det nesten inga endring i samla inntekt, men reduksjonen i gjeldskostnader gjorde at

disponibel inntekt auka. Sjølvstendige i andre næringar opplevde ein stor inntektsauke same kva inntektsomgrep ein legg til grunn. Relativt til inntektsutviklinga til dei andre to gruppene er det derfor sikkert at landbrukshushalda kom dårlegast ut i denne toårsperioden. Men sjølv om inntektene til landbrukshushald og lønsmottakarhushald nærma seg kvarandre i åra 1992 og 1994, hadde likevel landbrukshushalda i gjennomsnitt signifikant høgare disponibel inntekt enn lønsmottakarhushalda også i 1994.

Kvintilindelinga av disponibel inntekt i tabell 4.5 viser at landbrukshushald i alle inntektsklasser har høgare disponibel inntekt enn lønsmottakarhushalda. I 1994 hadde dei i gjennomsnitt ein del lågare inntekt enn hushald der hovudinntektstakaren var sjølvstendig næringsdrivande i andre næringar, men i dei to nedste kvintila (dei "fattigaste" 40 prosentane) låg landbruksbefolkninga også over denne gruppa. Dette mønsteret blir stadfesta av at den interne ulikskapen målt ved Gini-koeffisienten viser liten skilnad mellom gruppene sjølvstendige i landbruket og lønsmottakarar. Inntektsulikskapen blant

Tabell 4.5. Kvintilfordeling og Gini-koeffisientar for disponibel hushaldsinntekt for gruppene sjølvstendige i landbruket, lønsmottakar og sjølvstendige i andre næringar. Standardavvik for Gini-koeffisienten i kursiv. Tal for 1992 og 1994. Alle tal i 1 000 1994-kroner

Kvintil	Sjølvstendige i landbruket		Lønsmottakarar		Sjølvstendige i andre næringar	
	1992	1994	1992	1994	1992	1994
1	125	122	100	109	80	110
2	210	210	157	165	156	201
3	267	263	214	225	219	273
4	328	323	270	286	309	371
5	492	463	394	423	602	762
Gjennomsnitt	284	276	227	242	273	343
Gini-koeffisient	0,255 <i>0,008</i>	0,247 <i>0,018</i>	0,264 <i>0,006</i>	0,266 <i>0,005</i>	0,378 <i>0,019</i>	0,377 <i>0,019</i>

Kjelde: Skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.6. **Ekvivalent disponibel inntekt per person for gruppene sjølvstendige i landbruket, lønsmottakarar og sjølvstendige i andre næringar. Tal i 1 000 1994-kroner**

	Sjølvstendige i landbruket	Løns- mottakarar	Sjølvstendige i andre næringar
1	84	96	82
2	123	129	127
3	147	152	165
4	178	179	214
5	245	257	433
Gjennomsnitt	156	162	204
Tal på vaksne	2,66	1,99	2,38
Tal på barn	0,78	0,54	0,78

Kjelde: Skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå.

hushald av sjølvstendige i andre næringar er derimot signifikant større. Det skjedde inga endring i ulikskapen for nokon av gruppene i løpet av desse to åra.

Ulikskapen i disponibel inntekt målt på hushalds nivå er langt mindre enn ulikskapen i individuelle inntekter. Det gjeld for alle tre gruppene.

Når vi samanliknar ekvivalente inntekter, kjem derimot ikkje landbrukshushalda betre ut enn hushald der hovudinntektstakaren er lønsmottakar (sjå tabell 5.6). Landbrukshushalda har høgare disponible hushaldsinntekter enn hushald der hovudinntektstakaren er lønsmottakar, men sidan dei er fleire i kvart hushald, har kvar enkelt hushaldsmedlem mindre til disposisjon.

4.9. Avslutning

Resultata av ein analyse basert på eit utval vil alltid i nokon grad vere usikre, og dei vil også vere påverka av korleis ein har operasjonalisert objektet for analysen. Vi har her lagt til grunn ein vid definisjon

av landbrukshushald. Fokuset vårt har ikkje berre vore retta mot *heiltidsbonden*.

Val av inntektsomgrep vil også påverke kva resultat ein kjem fram til. Ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen LOTTE er vi i stand til å simulere skattane og kome fram til disponibel inntekt. Men det heilt rette bilete av inntekta får ein ikkje av å bruke skattedata. Vi har til dømes ikkje hatt høve til å skilje ut den delen av renteutgiftene som går til å betale produksjonskapitalen.

Når analysen viser at landbruksbefolkninga hadde like gode disponible inntekter som lønsmottakarane, tyder ikkje det at denne inntekta nødvendigvis var resultatet av nøyaktig like mange timar arbeid som hos lønsmottakarane. Inntekta kan vere resultatet av fleire eller færre timars arbeid. Datamaterialet inneheld ikkje opplysningar om arbeidstid, og ein veit derfor ikkje kor stor arbeidsinnsats som ligg bak dei registrerte inntektene. Inntektsanalysar seier ikkje noko om tilpassinga mellom arbeid og fritid, dei seier bare noko om det økonomiske resultatet av denne tilpassinga og om kor mykje ein har att til konsum og sparing. Vår analyse tyder på at i så måte kjem landbruksbefolkninga om lag likt ut som lønsmottakarane.

Dennis Fredriksen

5. Minstepensjon, særtillegg og regulering av grunnbeløpet*

Ytelsen til minstepensjonistene har økt med 1 000 kroner per måned fra 1. mai 1998, eller med 12 000 kroner på årsbasis. Reformen innebærer en ytterligere svekkelse av sammenhengen mellom tidligere lønnsinntekt og pensjonsytelse fra folketrygden, etter at vi gjennom hele 1990-tallet har beveget oss i retning av et system som vil gi lik pensjon for alle. Økningen i minstepensjonen vil bringe oss nærmere en situasjon hvor også pensjonister som har full opptjening og har jobbet heltid, men i et lavtlønnsyrke, tilnærmet vil ende opp som minstepensjonister. Hvis reguleringen av grunnbeløpet framover følger praksis fra de siste 15 årene, vil trolig 30 prosent av kvinnene bli minstepensjonister selv når folketrygden er fullt utbygd.

5.1. Innledning

Pensjonsytelsene fra folketrygden utgjør og vil også framover utgjøre en vesentlig del av pensjonistenes inntekter i Norge. Disse ytelsene, spesielt tilleggspensjonene, er rettighetsbasert og beskrevet i detalj i folketrygdloven¹ og andre offentlige dokumenter. Prinsipielt skulle da hver enkelt av oss kunne beregne sin egen pensjon fra folketrygden, og tilpasse øvrig (pensjons)sparing i forhold til dette. Når det gjelder reguleringen av grunnbeløpet, er det imidlertid et vesentlig gap mellom de intensjoner som kommer til uttrykk i offentlige dokumenter og

den justering som faktisk finner sted. Vi kan her sitere for eksempel St.prp. nr. 60 (1990-91):

"Siktemålet for reguleringa skal vere å gi pensjonistar med folketrygdpensjon ei inntektsutvikling om lag på linje med venta utvikling for yrkesaktive og i tråd med dei prinsipp og mål som er lagt til grunn for gjennomføringa av det inntektspolitiske opplegget elles. Venta inntektsutvikling for yrkesaktive blir fastsett med utgangspunkt i inntektsoppgjera for offentleg tilsette og LO/NHO-oppgjeret."

* Kapitlet er en bearbejdet versjon av en artikkel i Økonomiske analyser 3/98. Artikkelen ble skrevet på bakgrunn av en foreslått økning i grunnbeløpet på 3,5 prosent, mens den faktiske økningen fra 1997 til 1998 ble på 5,6 prosent. Dette medfører at den særskilte økningen i særtillegget ble vesentlig lavere enn opprinnelig foreslått, og forklarer det meste av endringene i tallene.

¹ Lov av 17. juni 1966, nr. 12, om folketrygd.

Når folketrygden er fullt utbygd vil en gjennomsnittlig lønsmottaker, med dagens regler og en regulering av grunnbeløpet i tråd med sitatet over, få en pensjon som utgjør om lag 50 prosent av brutto gjennomsnittslønn for de til enhver tid yrkesaktive. Den faktiske politikken, også i de senere årene, innebærer en klart svakere vekst i grunnbeløpet og en betydelig, men ujevn vekst i minstepensjonen. Dette vil ha viktige konsekvenser for folketrygden. I dette kapitlet ser vi på noen av disse virkningene på bakgrunn av økningen i minstepensjonen/særtillegget fra 1. mai 1998.

En viktig konsekvens hvis den observerte utviklingen i grunnbeløpet og særtillegget videreføres, er at folketrygden gradvis vil bevege seg fra et system med en vesentlig tilleggspensjon til alle tidligere yrkesaktive, over til et system med en lik pensjon for alle. Vi diskuterer ikke her om dette er

en god eller dårlig beslutning, men nøyer oss med å vise at dette faktisk vil bli resultatet. Det kan imidlertid påpekes at denne viktige beslutningen ser ut til å bli til gjennom mange små, litt usynlige og litt tilfeldige skritt i de årlige inntektsoppgjørene for pensjonistene. Videre kan den svakere veksten i grunnbeløpet skape en egen usikkerhet, kanskje unødvendig sådan, om hvilke pensjonsytelser dagens yrkesaktive kan forvente å få som pensjonister.

Kapitlet starter med en kortfattet beskrivelse av pensjonsytelsene i folketrygden med noen prinsipielle betraktninger om hvordan justeringer av minstepensjon, grunnbeløp og særtillegg vil påvirke pensjonssystemet. Boks 5.2 beskriver tilleggspensjonene i litt mer detalj slik at noen av disse effektene kan forstås bedre. Framskrivningene av pensjonsytelsene er utført med modellverktøyet MOSART, og

Boks 5.1. Framskrivningsmetoder

Virkningene på pensjonsytelsene i dag og i framtiden er analysert med mikrosimuleringsmodellen MOSART, se Fredriksen (1998) for en nærmere omtale. Denne modellen starter med et utvalg av befolkningen i 1993 og simulerer det videre livsløpet for hvert enkelt individ i dette utvalget. Begivenheter og andre kjennetegn som simuleres er inn- og utvandring, dødsfall, fødsler, husholdningsdannelse, skolegang, overganger inn i pensjonssystemet og yrkesdeltaking og -inntekt. Pensjonsytelser fra folketrygden blir beregnet på grunnlag av de simulerte yrkeshistoriene og pensjonsstatus. For hvert år som går legges nye individer til simuleringen, og resultat blir en modellpopulasjon med livshistorien for hvert enkelt individ. Når simuleringen omfatter et tilstrekkelig stort antall individer, vil modellen kunne si noe om utviklingen framover gitt de forutsetningene man gjør omkring hyppigheten av de ulike begivenhetene. Normalt vil disse forutsetningene bestå i at vi holder alt på samme nivå som i en kortere eller lenger periode forut for framskrivningsperioden, enten dette gjelder innvandring eller studietilbøyelighet.

Sentrale forutsetninger i forhold til framskrivningen av pensjonssystemet er utviklingen i yrkesdeltaking, fordeling av arbeidsinntekt og de regler og satser som skal gjelde i folketrygden. I disse beregningene har vi forutsatt at yrkesprosentene etter kjønn, alder, utdanning og pensjoniststatus holder seg på samme nivå som i 1993. Videre forutsetter vi at fordelingen av arbeidsinntekt og variasjonene i arbeidsinntekt over livsløpet skal være den samme som i perioden 1967-1993, dog korrigeret for økningen i kvinners yrkesdeltaking. Hvilke forutsetninger vi gjør om lønnsveksten, er av mindre betydning så lenge veksten i lønn ikke påvirker forskjellen mellom veksten i grunnbeløpet og i lønnsnivået. Vi har derfor forutsatt konstant lønnsnivå og grunnbeløp i referansebanen. Øvrige regler og satser holdes som i 1998, inkludert den siste økningen i særtillegget. I noen virkningsberegninger ser vi på effekten av å holde særtillegget på sitt gamle nivå og av en fortsatt svakere vekst i grunnbeløpet enn i lønnsnivået.

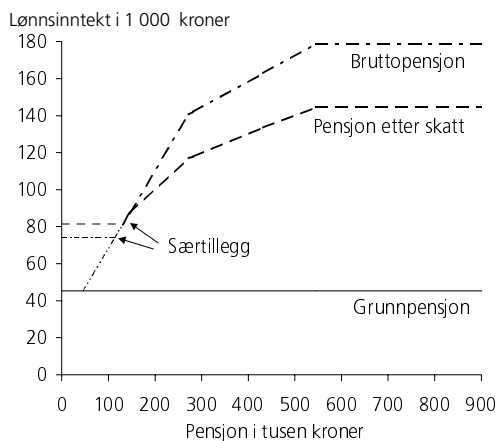
vi gir i boks 5.1 en kort beskrivelse av modellen med vekt på sentrale forutsetninger som ligger til grunn for analysen. Til slutt vises virkningen på pensjonsytelsene og fordelingen av disse under to ulike forutsetninger om den framtidige utviklingen i grunnbeløpet; at grunnbeløpet vokser i takt med lønnsnivået og at grunnbeløpet vokser 0,75 prosentpoeng mindre per år enn lønnsnivået. Vi går ikke inn på hvordan regelendringene vil påvirke fordelingen av inntekt, da modellapparatet i begrenset grad beskriver inntektsstørrelser utenom lønn og pensjon.

5.2. Folketrygdens pensjonsytelser

Alders- og uførepensjon fra folketrygden består av grunnpensjon, tilleggspensjon og særtillegg. Ytelsene fra folketrygden har en egen måleenhet kalt *grunnbeløpet*, som i 1998 vil få en gjennomsnittsverdi på 44 400 kroner, og dette tallet ligger til grunn for beregningene og figurene. Ett vesentlig poeng med grunnbeløpet er at all pensjongivende inntekt omregnes til pensjospoeng ved å dividere med grunnbeløpet som gjaldt på det tidspunktet inntekten ble tjent, mens pensjonsytelsene beregnes ved å gange opp de samme pensjospoengene med grunnbeløpet som gjelder på det tidspunktet pensjonen blir utbetalt. Når vi drøfter utviklingen i tilleggspensjonene framover har vi lagt til grunn at grunnbeløpet skal vokse i takt med gjennomsnittlig lønnsnivå, med mindre annet er sagt.

Enslige pensjonister og pensjonister som forsørger ektefellen mottar en *grunnpensjon* på ett grunnbeløp, mens øvrige pensjonister mottar en grunnpensjon på 75 prosent av grunnbeløpet. *Tilleggspensjonen* beregnes ut fra pensjongivende inntekt, det vil si arbeidsinntekten som yrkesaktiv, og er basert på hvor lenge man har jobbet og hvor mye man tjente. For midlere inntekter vil grunnpensjonen

Figur 5.1. Pensjon og tidligere lønn

Kilde: Trygdeberegningsmodellen MOSART, Statistisk sentralbyrå.

og tilleggspensjonen til sammen utgjøre om lag 50 prosent av det tidligere lønnsnivået. Se for øvrig boks 5.2 for en nærmere beskrivelse av tilleggspensjonene og begreper som pensjospoeng og opptjeningsstak. Pensjonister uten eller med lav tilleggspensjon har krav på et særtillegg. Denne ytelsen avkortes krone for krone mot en eventuell tilleggspensjon, slik at grunnpensjonen pluss særtillegget utgjør "minstepensjonen" i folketrygden. Etter 1. mai 1998 er særtillegget på 0,7933 grunnbeløp for enslige pensjonister, mens den for andre pensjonister avhenger av forsørgerbyrden. Før 1. mai 1998 var det tilsvarende særtillegget på 0,632 grunnbeløp.

Regulering av grunnbeløpet og særtillegget

De årlige justeringene av pensjonsytelsene skjer gjennom indeksering av grunnbeløpet og (opp)justering av særtillegget, mens størrelsen på grunnpensjonen (målt i grunnbeløp) har vært uendret siden folketrygden ble opprettet. Endringer i grunnbeløpet og særtillegget vil påvirke pensjonsytelsene og -systemet på tre måter:

Boks 5.2. Folketrygdens tilleggspensjoner

Tilleggspensjonene i folketrygden beregnes ut fra den lønnsinntekten man hadde som yrkesaktiv, og er til en viss grad rettigheter den enkelte opparbeider. Nedenfor følger en kort beskrivelse av beregningsreglene som gjelder fra 1998, se for eksempel Fredriksen (1998) for detaljer omkring overgangsordninger og andre særregler.

For hvert år fra man er 17 år til man fyller 69 år omregnes arbeidsinntekten til pensjonspoeng, ved at arbeidsinntekten utover ett grunnbeløp divideres med grunnbeløpet som gjelder dette året. Folketrygden har et *opptjeningstak* ved at inntekt utover 6 grunnbeløp divideres med 3 ganger grunnbeløpet, og at inntekt utover 12 grunnbeløp ikke gir større pensjonspoeng. Poengår utgjør antallet år hvor arbeidsinntekten overstiger ett grunnbeløp, og full opptjening oppnås med 40 poengår (man godskrives da heller ikke mer enn 40 år). Sluttpoengtallet er gjennomsnittet av de 20 høyeste (positive) pensjonspoengene. Ut fra disse størrelsene og grunnbeløpet som gjelder når pensjonen skal utbetales kan tilleggspensjonen beregnes som:

Tilleggspensjon = tilleggsprosenten x (poengår/40) x (sluttpoengtallet x grunnbeløpet)

Første ledd i uttrykket, tilleggsprosenten, er andelen tilleggspensjonen skal utgjøre av opptjeningsgrunnlaget, og er 42 prosent for pensjonspoeng opptjent fra og med 1992. Andre ledd i uttrykket, (poengår/40), er opptjeningsbrøken. Siste ledd i uttrykket, (sluttpoengtallet x grunnbeløpet), er inntektsgrunnlaget, og kan litt omtrentlig beskrives som inntektsnivået som yrkesaktiv indeksert med veksten i grunnbeløpet. Omtrentlig fordi det bare er de 20 beste årene som tas med, og fordi inntekt under ett grunnbeløp neglisjeres og fordi det som nevnt er et opptjeningstak. Det betyr også at jo tidligere i livet pensjonsopptjeningen ligger, det vil si hvilke år som inngår i sluttpoengtallet, jo mer betyr indeksering av grunnbeløpet.

Dette er hovedregelen som dagens yrkesaktive står ovenfor, men det finnes en rekke særregler og overgangsordninger. Blant annet er det bare inntekter etter 1967 som inngår i beregningen av tilleggspensjoner, og personer som er født før 1937 kan ikke nå full opptjening. Disse årskullene har derfor særskilte regler som delvis kompenserer for den manglende muligheten for full opptjening. Likevel vil hvert nytt kull av pensjonister fram til de født rundt 1950 oppnå større tilleggspensjoner på grunn av lengre opptjeningstid. I tillegg vil økningen i kvinners yrkesdeltaking gjennom de siste 30 årene bidra til at dagens unge kvinner vil ha høyere yrkesdeltaking bak seg som pensjonister enn dagens eldre generasjoner av kvinner. Personer som blir uføre får framført pensjonspoeng beregnet på grunnlag av tidligere inntekt fram til de ville gått av med alderspensjon. Personer som blir uføre før de fyller 26 år får i den sammenheng tilordnet ett pensjonspoeng på 3,3.

Kvinner (og menn) med tunge omsorgsoppgaver, for eksempel foreldre med barn under 7 år, er fra og med 1992 sikret et pensjonspoeng på 3,0 i hvert av årene med slike forpliktelser. Enker (og enkemenn) kan velge mellom egen tilleggspensjon og 55 prosent av summen av egen tilleggspensjon og den avdødes tilleggspensjon. Samtidig vil reglene for tilleggspensjon normalt favorisere personer med ujevn inntekt, noe kvinner har i større grad enn menn på grunn av kortere og lengre perioder med deltid og opphold i yrkesdeltakingen. Kvinner født etter 1970 vil derfor oppnå relativt gode tilleggspensjoner (se tabell 5.1), til tross for at kvinners gjennomsnittlige arbeidsinntekt i framskrivingene bare utgjør to tredjedeler av nivået for menn. Når en stor andel av de eldre generasjoner av kvinner er minstepensjonister, skyldes dette at de har deltatt mindre i yrkeslivet og at overgangsreglene for de født før 1937 "straffer" personer med ujevn yrkesdeltaking.

Fra 1992 ble opptjeningstaket i folketrygden senket ved at grensen for hvilken inntekt som skal deles med tre ble redusert fra 8 til 6 grunnbeløp. Samtidig ble andelen som tilleggspensjonen skulle utgjøre av sluttpoengtallet senket fra 45 prosent til 42 prosent (se formel). Dette gjaldt bare framtidig opptjening, ved at andelen 45 prosent og 42 prosent skal vektas med andelen pensjonspoeng før 1992.

Boks 5.2 (forts.). Folketrygdens tilleggspensjoner

Sammenhengen mellom grunnpensjonen, sært tillegg og tilleggspensjonen og tidligere lønnsnivå er illustrert i figur 5.1, under forutsetning av at lønnsnivået og grunnbeløpet er konstant. Figuren gir også en illustrasjon av pensjonen når grunnbeløpet og lønnsnivået vokser i takt, slik intensjonen er i folketrygdloven. Samordningen av sært tillegg og tilleggspensjonen gjør at tilleggspensjonen må ha en viss størrelse før den bidrar til økt pensjonsytelse. Dette framgår av figuren ved at en person med full opptjening må ha en tidligere årlig arbeidsinntekt på minst 110 000 kroner i sine 20 beste inntektsår for å oppnå en pensjon som er større enn minstepensjonen.

(i) En økning i grunnbeløpet gir en økning i verdien av hittil opptjente pensjonsrettigheter ved at pensjonspoengene måles i grunnbeløp. Øker grunnbeløpet like mye som lønnsnivået vil hver enkelt pensjonist ha en like sterk brutto inntektsvekst som lønsmottakere.

(ii) En økning i grunnbeløpet har ingen direkte innvirkning på verdien av framtidige pensjonspoeng, fordi denne endringen i grunnbeløpet vil inngå både i nevner og teller i beregningen av tilleggspensjonen. Imidlertid er det bare inntekter inntil ett visst beløp som tas med i beregningen av tilleggspensjoner, og denne grensen måles i grunnbeløp. Ved en vedvarende svakere vekst i grunnbeløpet enn i lønnsnivået vil derfor stadig mer av arbeidsinntektene komme over opptjeningsstaket.

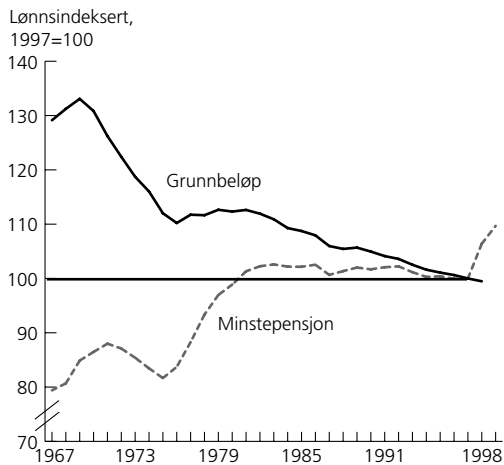
(iii) En økning i sært tillegg (målt i grunnbeløp) vil kun komme minstepensjonistene til gode.

Figur 5.2 viser utviklingen i grunnbeløpet og minstepensjonen målt relativt til lønnsnivået, fra folketrygden ble opprettet i 1967 og inkludert økningen i minstepensjon fra 1. mai 1998. Grunnbeløpet har vokst svakere enn lønn per normalårsverk i det meste av denne perioden, spesielt på begynnelsen av 1970-tallet da det var sterk reallønnsvekst. Siden begynnelsen av 1980-tallet har utviklingen i grunnbeløp og minste-

pensjon målt relativt til lønnsnivået vært meget stabil, og vi viderefører denne utviklingen i ett av framskrivingsalternativene. Grunnbeløpet økte i gjennomsnitt 0,75 prosentpoeng mindre per år enn lønn per normalårsverk i perioden 1982 til 1997. Det er ingen tendens til at forskjellen har vært mindre i de senere årene i denne perioden. Selv økningen i grunnbeløpet fra 1. mai 1998 ser ut til å være noen promille for lav til å gi en vekst i grunnbeløpet på linje med de yrkesaktive.

Den faktiske utviklingen i grunnbeløpet innebærer at den enkelte tilleggspensjonist har hatt en svakere inntektsutvikling enn gruppen av lønsmottakere. Spesielt

Figur 5.2. **Grunnbeløp og minstepensjon; g=99,7 minstepensjon=109,6**

Kilde: Trygdeberegningsmodellen MOSART, Statistisk sentralbyrå.

personer som blir uføre i ung alder blir rammet av dette, og 0,75 prosentpoeng per år vil over hele livsløpet akkumulere seg opp til 30-40 prosentpoeng svakere inntektsutvikling enn resten av samfunnet. Når gjennomsnittspensjonisten har fått bedre råd, skyldes dette i hovedsak at de nye pensjonistene har hatt lengre opptjeningstid i folketrygden, og får dermed vesentlig høyere tilleggspensjoner.

Minstepensjonen har blitt regulert relativt uavhengig av grunnbeløpet ved at særtillegget ble introdusert i 1969 og som følge av senere oppjusteringer av denne ytelsen, spesielt på slutten av 1970-tallet. Fra begynnelsen av 1980-tallet og fram til i dag har minstepensjonen økt om lag like mye som lønnsnivået. Hvis minstepensjonistene som gruppe har hatt en svakere inntektsutvikling enn andre grupper de siste årene, må dette tilskrives endringer i andre inntektskomponenter enn minstepensjon og lønn. Epland (1997) påviser noen slike effekter blant annet med hensyn til kapitalinntekter.

Ser man isolert på bruttoytelsene, utgjorde minstepensjonen om lag 34 prosent av maksimal pensjon i 1991. I 1992 ble opptjeningstaket senket, og tilleggsprosenten for nye poengår ble redusert fra 45 til 42 (se formel i boks 5.2). Med den siste økningen i særtillegget vil minstepensjonen nå utgjøre 46 prosent av den maksimale pensjonen fra folketrygden for pensjonister med all opptjening etter 1992. Etter skatt vil den nye minstepensjonen utgjøre drøyt 70 prosent av disponibel inntekt for en pensjonist med full opptjening og som hadde en årslønn på 260 000 kroner som yrkesaktiv². Økningen i særtillegget medfører også at alle som har en gjennomsnittsinntekt under

130 000 kroner gjennom sine 20 beste inntektsår nå vil bli minstepensjonister, mens grensen med satsene før 1. mai 1998 var på 110 000 kroner, se figur 5.1 i boks 5.2. For 1999 anslår vi at tallet på minstepensjonister vil øke med om lag 40 000 personer som følge av reformen.

Det er viktig å understreke at ingen får dårligere råd av at de blir minstepensjonister som følge av økt særtillegg *alene*, snarere tvert imot. Det problematiske er at en økning i særtillegget sammen med en fortsatt svakere vekst i grunnbeløpet enn i lønnsnivået kan føre til at en meget stor andel av befolkningen faller utenfor ordningen med tilleggspensjoner. Og at de som faller utenfor, er de 20 til 40 prosentene med lavest arbeidsinntekt.

Minstepensjon, skatter og andre offentlige overføringer

Nettovirkningen på pensjonistenes inntekter av økt minstepensjon avhenger ikke bare av pensjonsutbetalingen, men også av hvordan økningen i særtillegget påvirker skattene og andre offentlige overføringer og -ytelser. For eksempel kan en økning i særtillegget gi rom for svekket vekst i grunnbeløpet, hvis man legger liten vekt på inntektsutviklingen for tilleggspensjonistene. Nettovirkningen av økt minstepensjon kan dermed bli mindre hvis tilleggspensjonene blir redusert samtidig. Økt minstepensjon kan også føre til at flere mister retten til sosialhjelp, bostøtte, offentlige tjenstepensjoner og andre (inntektsavhengige) overføringer. Disse forholdene er det vanskelig å gi anslag på, dels fordi regelverket varierer fra kommune til kommune, dels fordi tilgangen på data er dårligere. Derimot er det noe enklere å anslå virkningen på skattene av økt minstepensjon.

² 260 000 kroner er forventet gjennomsnittlig lønn per normalårsverk i 1998. Gjennomsnittlig årslønn vil være lavere på grunn av deltidsarbeid. Anslaget på drøyt 70 prosent forutsetter konstant lønn og grunnbeløp, og vi ser bort fra at tidligere yrkesaktive ofte har en tjenstepensjon.

Pensjonister beskattes lempeligere enn andre inntektsmottakere, se Gravningsmyhr (1995) for en nærmere omtale av disse skattereglene. Spesielt skal minstepensjonister med moderate tilleggsinntekter og liten formue slippe å betale skatt. Samtidig skal pensjonister med høy inntekt følge mer ordinære skatteregler, noe som betyr at marginalskatten for midlere pensjoner må bli høy fordi skattefordelen trappes ned med økende inntekt. Med bare pensjonsinntekt vil en enslig pensjonist begynne å betale skatt når årsinntekten går over 87 000 kroner (1998). Marginalskatten på pensjonsinntekt vil for denne personen være på 44 prosent, mens den for kapitalinntekter vil være på 55 prosent.

Økningen i minstepensjonen gjør at mange minstepensjonister med moderate tilleggsinntekter nå vil komme over grensen for skattefritak, og må dermed betale skatt av det økte særtillegget. I forbindelse med den foreslåtte økningen i minstepensjonen er det anslått at om lag 22 prosent av den økte minstepensjonen vil komme tilbake til statskassen i form av økt skatt i 1998. Skal skattesystemet endres slik at minstepensjonister i samme grad skal være skjermet mot skatt, må fribeløpet i skattebegrensingsregelen for pensjonister økes. En slik endring i skattereglene vil imidlertid komme alle pensjonister til gode, med mindre man vil øke marginalskatten for tilleggspensjonister fra det allerede høye nivået på 44 (55) prosent. Samlet vil det gi en skattelette i samme størrelsesorden som utgiftene til økt minstepensjon, 3 milliarder kroner, og beløpet vil øke over tid etter hvert som det blir flere tilleggspensjonister.

5.3. Virkninger på pensjonsytelsene

Utviklingen i alderspensjonen under ulike forutsetninger om grunnbeløp og særtillegg er rapportert i tabell 5.1. Minstepen-

sjonen har økt med 12 000 kroner per år fra 1. mai 1998, men da inkludert den ordinære økningen i minstepensjonen som følge av at grunnbeløpet ble oppjustert samtidig. Reguleringen av grunnbeløpet økte alene minstepensjonen for en enslig minstepensjonist med 4 700 kroner. "Nettoøkningen" i minstepensjonen blir dermed på 7 300 kroner, og særtillegget økte fra 0,632 til 0,7933 grunnbeløp for en enslig pensjonist. Disse to satsene er referert til som henholdsvis gammelt og nytt særtillegg i tabell 5.1 og 5.2. Tabellene viser også virkningen av at grunnbeløpet vokser 0,75 prosentpoeng mindre per år enn lønnsnivået, som også er gjennomsnittlig forskjell over de siste 15 årene. Samtidig økes da særtillegget slik at minstepensjonistene kompenseres, men det er ikke lagt inn noen særskilte økninger i minstepensjonen slik som på slutten av 1970-tallet eller som i 1998.

Hvis grunnbeløpet øker i takt med lønnsnivået, alternativ A i tabell 5.1, vil pensjonsytelsene øke med 30 til 40 prosent i forhold til lønnsnivået fram mot år 2030. Økningen kommer fordi nye kull av pensjonister fram til da vil ha lengre opptjenings tid og fordi kvinners yrkesdeltaking vil ligge høyere enn i tiårene bak oss. Gjennomsnittlig pensjon for menn vil i år 2030 utgjøre om lag halvparten av lønnsnivået for heltidsarbeidende menn samme år. Økningen i minstepensjonen og særtillegget vil ha en viss betydning for gjennomsnittspensjonen for kvinnelige pensjonister i de nærmeste 10-20 årene.

Ved en fortsatt svakere vekst i grunnbeløpet enn i lønnsnivået, alternativ B i tabell 5.1, vil pensjonsytelsene vokse langt mindre, og er forskjellen på 0,75 prosentpoeng per år vil gjennomsnittlig pensjon begynne å avta i årene etter år 2020. Dagens unge yrkesaktive vil bli pensjonister fra år 2040, og vil med denne svakere

Tabell 5.1. Gjennomsnittlige alderspensjoner. 1 000 kroner¹

Kjønn/år	Alternativ A Grunnbeløpet lønnsindekseres Særtillegg		Alternativ B Grunnbeløpet vokser 0,75 prosentpoeng mindre per år enn lønn ² Særtillegg	
	Gammelt	Nytt	Gammelt	Nytt
Menn				
2000	112	113	110	111
2010	130	131	118	119
2020	139	139	117	118
2030	138	138	109	110
2040	135	135	101	102
2050	133	133	96	96
2060	133	133	91	92
2070	133	133	86	88
2080	133	133	82	84
Kvinner				
2000	81	85	80	84
2010	91	93	84	87
2020	102	104	89	91
2030	111	113	90	92
2040	117	117	89	90
2050	120	120	87	88
2060	120	120	83	85
2070	120	120	80	83
2080	120	120	77	80

¹ Deflatert med lønnsnivået slik at ytelsene korresponderer med et grunnbeløp på 44 400 kroner. Gjennomsnittlig minstepensjon utgjør om lag 68 000 kroner og 75 000 kroner med henholdsvis gammelt og nytt særtillegg.

² Særtillegget øker så mye at minstepensjonen øker like mye som lønnsnivået.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, trygdeberegningsmodellen MOSART.

veksten i grunnbeløpet bare i begrenset grad få pensjonsytelser utover minstepensjon. Dette gjelder spesielt kvinner, hvor pensjon utover den nye minstepensjonen reduseres fra 40 000 kroner til under 20 000 kroner. Grunnen er todelt, dels blir verdien av pensjonspoengene man opptjener mindre verdt over tid, dels blir opptjeningstaket lavere sammenlignet med det alminnelige lønnsnivået. Den sistnevnte effekten kan motvirkes ved å heve opptjeningstaket (målt i grunnbeløp) etter hvert som grensene blir urimelig lave. Men så sent som i 1992 ble opptjeningstaket senket, til tross for at dette gjorde folketrygden mer komplisert.

Fordeling av egen tilleggspensjon ved full utbygging

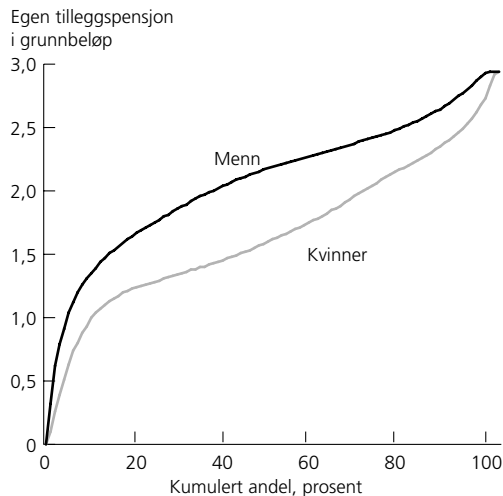
Hvordan økninger i minstepensjon og særtillegg vil påvirke fordelingen av pensjoner kan også belyses ved å se på fordelingen av tilleggspensjoner målt i grunnbeløp. Figur 5.3 viser den kumulerede fordelingen for menn og kvinner etter størrelsen på egen tilleggspensjon (det vil si andelen av befolkningen som har lik eller lavere tilleggspensjon enn den rapporterte). Fordelingen bygger på at alle har oppnådd full opptjening og at grunnbeløpet vokser i takt med lønnsnivået. Det må understrekes at figuren bare gir et anslag på utviklingen, og at fordelingen i

den "venstre halen" er spesielt usikker. Dette skyldes at anslaget her avhenger av hvor godt vi fanger opp personer som har en systematisk svak yrkestilknytning gjennom hele livet, og ikke bare av andelen som står utenfor arbeidsmarkedet til ethvert tidspunkt (og som kan observeres).

Vi anslår likevel at mindre enn 10 prosent av befolkningen vil bli minstepensjonister, også med den siste økningen i minstepensjon fra 1. mai 1998. Til grunn for dette bildet ligger at over 95 prosent av mennene i aldersgruppen 25 til 45 år har arbeidsinntekt. For kvinnene er tallet lavere, anslagsvis 85 til 95 prosent, men her vil større inn- og utstrømning bidra til at flere av kvinnene har vært innom yrkeslivet i løpet av denne fasen av livet. Den lavere yrkesdeltakingen blant kvinner må også ses i sammenheng med småbarnsperioder, og kvinner (og menn) er sikret et pensjonspoeng på minst 3,0 i hvert av disse årene uavhengig av egen inntekt. I tillegg vil enker (og enkemenn) arve pensjonsrettigheter, men dette er ikke inkludert i figuren. Vi anslår at dagens unge kvinner i gjennomsnitt vil øke sin pensjon med om lag 0,1 grunnbeløp som følge av arvede rettigheter, men dette anslaget er følsomt for giftermåls- og skilsmissehyppigheter, samt for samvariasjonen i ektefellers yrkesdeltaking og -inntekt.

Det framgår også av figur 5.3 at andelen som er minstepensjonister når folketrygden er fullt utbygd vil være relativt upåvirket av den siste økningen i minstepensjonen. Andelen minstepensjonister vil heller ikke bli særlig stor med enda én økning i minstepensjonen lik den i 1998. Imidlertid vil andelen kvinner som *nesten* er minstepensjonister øke betydelig hvis det kommer én eller to tilsvarende økninger i minstepensjonen i tiårene framover.

Figur 5.3. Fordeling av egen tilleggspensjon

Kilde: Trygdeberegningsmodellen MOSART, Statistisk sentralbyrå.

Andelen minstepensjonister

Drøftingen rundt figur 5.3 bygde på at grunnbeløpet vil vokse i takt med lønnsnivået, og denne forutsetningen har vi løst på i tabell 5.2. Denne tabellen rapporterer andelen minstepensjonister blant menn og kvinner under de samme to antakelsene om utviklingen i grunnbeløpet og særtillegget som i tabell 5.1. Ved en fortsatt svakere vekst i grunnbeløpet enn i lønnsnivået, men slik at minstepensjonistene kompenseres, alternativ B i tabell 5.2, vil rundt 35 prosent av kvinnene bli minstepensjonister i år 2030. Da er arv av pensjonsrettigheter inkludert, basert på egne rettigheter vil over 40 prosent av kvinnene være minstepensjonister. Den høye andelen skyldes til en viss grad at det omtalte opptjeningstaket blir lavere (se figur 5.1 i boks 5.2), imidlertid får ikke effekten av opptjeningstaket særlig betydning for andelen minstepensjonister før etter år 2030. Vi anslår derfor at 30 prosent av kvinnene vil bli

minstepensjonister selv når folketrygden er fullt utbygd, hvis grunnbeløpet fortsetter å vokse med 0,75 prosentpoeng min-

dre per år enn lønnsnivået, men samtidig som opptjeningstaket heves.

Tabell 5.2. **Prosentandelen minstepensjonister blant alderspensjonistene**

Kjønn/år	Alternativ A Grunnbeløpet lønnsindekseres Særtillegg		Alternativ B Grunnbeløpet vokser 0,75 prosentpoeng mindre per år enn lønn ² Særtillegg	
	Gammelt	Nytt	Gammelt	Nytt
Menn				
2000	10	14	11	14
2010	5	6	6	8
2020	3	3	5	5
2030	2	3	5	7
2040	2	4	6	9
2050	2	3	7	13
2060	2	2	9	15
2070	1	2	11	20
2080	1	2	15	31
Kvinner				
2000	50	58	52	60
2010	30	37	37	47
2020	17	24	28	38
2030	10	15	23	31
2040	6	9	19	30
2050	4	6	22	34
2060	4	6	26	39
2070	4	5	31	44
2080	4	5	36	56

¹ Særtillegget øker så mye at minstepensjonen øker like mye som lønnsnivået.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, trygdeberegningsmodellen MOSART.

Erik Fjærli

6. Betydningen av uregistrerte formuesinntekter for observert inntektsulikhet

Inntektsulikhet kan avhenge av inntektens sammensetning og innslaget av uregistrerte formuesinntekter. Vi finner en klar økning i ulikheten målt ved Gini-koeffisienten når vi legger til grunn en bred innteksdefinisjon som omfatter anslag på husholdningenes andel av selskapsoverskudd som ikke deles ut som aksjeutbytte, men som holdes tilbake i selskapssektoren og som tilflytter aksjonærene som verdistigning. Leieverdien av egen bolig og annen konsumkapital bidrar også til inntektsulikheten, men det har begrenset betydning for nivået på ulikheten hvorvidt en tar hensyn til bolig m.m. direkte, med eksplisitte anslag på leieverdien og fradrag for renteutgifter, eller om en som en tilnærming i stedet lar være å trekke fra renteutgifter i inntektsbegrepet.

6.1. Innledning

Inntektsfordelingsanalyser tar sikte på å beskrive hvordan økonomisk velferd er fordelt mellom husholdninger og/eller individer. Imidlertid kan resultatene av slike analyser være følsomme for hvilket inntektsmål en legger til grunn. Ideelt sett bør en velge en definisjon av inntekt som best mulig samsvarer med det underliggende velferdsbegrep, men i praksis er valg av inntektsmål problematisk. Dels står man overfor måleproblemer, dels møter en problemer av mer teoretisk natur. Dette gjelder for eksempel spørsmålet om verdsettingen av fritid og tid brukt på ulønnet husholdningsproduksjon. Når to personer eller husholdninger bruker ulik tid på å oppnå samme inntekt, er det ikke gitt at de har like stor velferd selv om de er registrert med lik inntekt i

inntektsstatistikken. Avkastning av konsumkapital, i hovedsak leieverdien av egen bolig, er også et vanskelig punkt. Videre er det forbundet med teoretiske og praktiske problemer å anslå inntekt av næringsvirksomhet i eget firma og avkastningen av finansielle plasseringer i form av aksjer.

Det er vanskelig å gi en rigorøs innteksdefinisjon, blant annet fordi inntektsbegrepet kan utformes ulikt avhengig av hvilket formål innteksdefinisjonen skal tjene.

En definisjon som ble framholdt spesielt av Irving Fisher (Fisher 1906, 1937) tar utgangspunkt i distinksjonen mellom eiendom på den ene side og på den annen side den avkastning eiendom gir i form av

tjenester. For ikke-varige konsumgoder gir distinksjonen mellom eiendom og avkastning liten mening, fordi anskaffelsen og "avkastningen" faller sammen i tid. For kapitalgjenstander derimot, vil verdien være betinget av de framtidige tjenester som kapitalen gir, og det er forbruket av disse underliggende verdiene som altså er inntekt ifølge Fisher. Denne nytteorienterte inntektsdefinisjonen legger derfor individets faktiske konsum til grunn, ikke konsum*potensialet*. Dette får konsekvenser for hvordan inntekten periodiseres, idet mottatte renter ikke regnes som "inntekt" før de manifesteres i form av konsum. Med Fishers inntektsdefinisjon vil tjenestene fra varige kapitalgoder som bolig bli regnet som inntekt med den årlige leieverdien (disse godene konsumeres altså etter hvert som de "produseres"), mens finansiell sparing og verdiendringer av formuen er unntatt fra inntektsbegrepet (dvs. at dette først medtas i inntektsbegrepet i den grad og på det tidspunkt som formuen realiseres som konsum).

Formue øker individets økonomiske og politiske makt og dets sosiale status. Det konsum*potensiale* som individet besitter gjennom eiendom og arbeidskraft kan derfor være en mer naturlig inntektsdefinisjon enn realisert konsum. Ideelt sett kunne en legge til grunn nåverdien av individets livsinntekt, men dette er i praksis ikke mulig, og ulikhetsanalyser baserer seg vanligvis på periodiserte inntekter¹. Et inntektsbegrep som kan føres tilbake til Adam Smith, er formulert av J.R. Hicks (Hicks 1946) som verdien av det en kan konsumere i løpet av en periode, samtidig som formuen ved utgangen av perioden kan forventes å være uendret. Denne inntektsdefinisjonen tar altså utgangspunkt i konsum*potensiale* og ikke

realisert konsum. Imidlertid involverer Hicks' inntektsbegrep vanskelige spørsmål om forventninger så vel som varighet (permanentinntekt), og kan derfor være vanskelig å operasjonalisere.

Det inntektsbegrepet som kanskje er mest populært i sammenheng med fordelingsanalyser, er det såkalte Schanz-Haig-Simons (SHS) inntektsbegrep (Haig 1921, Simons 1938). Dette er eksplisitt utviklet for skatteformål og er således forholdsvis lett operasjonaliserbart, med enkelte forenklinger. Denne inntektsdefinisjonen er i likhet med Hicks' mer teoretiske definisjon basert på individets konsum*potensiale*. Ved SHS defineres inntekten som summen av konsum og kapitalakkumulasjon i perioden, og som inntekt regnes både penger og alt som kan måles i penger (naturalia m.m.). Det følger også av definisjonen at rene verdiendringer av formuen skal regnes som inntekt når de påløper.

6.2. Inntektsbegrepet og bruk av selvangivelsesdata i fordelingsanalyser

I fordelingsstudier er en ofte henvist til å bruke statistikk basert på personlige selvangivelser og dermed skattbar inntekt. Fordi det kan være vanskelig å implementere de teoretiske inntektsbegrepene i praksis, og fordi skattereglene også ivaretar andre hensyn, vil husholdningens skattbare inntekt ofte avvike fra de mer omfattende inntektsbegrepene som vi har referert foran.

Her i dette kapitlet skal vi se nærmere på to slike kilder til underrapportering av inntekt i selvangivelsesdata, nemlig *leieverdien av egen bolig* og *annen konsumkapital* og husholdningenes andel av

¹ Andersen og Sannarnes (1998) gir en interessant analyse av ulikhet i simulerte livstidsinntekter. Det vises her at inntektsulikheten blir lavere når en tar hensyn til at en stor del av skatter og overføringer kan betraktes som overføringer over tid for samme individ.

verdiskapningen i aksjeselskapssektoren. Uansett om en legger til grunn faktisk konsum eller konsummuligheter, er det klart at det å se bort fra boligkapitalen i fordelingsanalyser innebærer at en viktig komponent i husholdningenes materielle levekår faller bort. Når det gjelder hvor stor del av selskapsoverskuddene som kommer til syne i personstatistikken, vil det avhenge av selskapenes utbyttepolitikk og i hvilken grad husholdningene realiserer kursgevinster. Fordi utbytteandelene har økt i de senere år, gir nok mottatte aksjeutbytter et bedre bilde av avkastningen av aksjeplasseringer nå enn tidligere. Ettersom noe av økningen i aksjeutbytte rett og slett bare representerer en synliggjøring av inntekter som har vært der hele tiden, kan det være misvisende å betrakte hele økningen som inntektsøkning for de rikeste.

I Epland (1997) rapporteres det en sterk økning i inntektsulikheten fra 1986 til 1995. Spesielt er det en klar økning i ulikhet fra 1991-1992 til 1994-1995, som kan knyttes til en økning i aksjeutbytte. Noe av økningen skyldes økt lønnsomhet i selskapssektoren, og noe kan føres tilbake til endret utbytteatferd i selskapene. Nedenfor skal vi se nærmere på hvordan den målte ulikheten kan påvirkes av selskapenes utbyttepolitikk. Videre skal vi se nærmere på betydningen av bolig og hvordan resultatene påvirkes av hvordan leieverdien av egen bolig hensyntas. Resultatene som publiseres her er delvis hentet fra det pågående forskningsprosjektet *Definisjon og måling av inntekt: Betydningen av eierinntekt og kapitalinntekt* (SSB)².

6.3. Mer om inntekter opptjent i selskapssektoren

Urealiserte kursgevinster kan utgjøre en stor del av husholdningens formuesvekst, og innenfor et inntektsbegrep som omfatter sparing bør denne formuesøkningen tas med. Kursgevinster kan i stor grad tilskrives at en del av selskapsoverskuddet holdes tilbake i bedriftene. Bak hver krone i mottatt aksjeutbytte kan det altså ligge store inntekter som ikke blir synliggjort i den offisielle inntektsstatistikken. Begrunnelsen for å medta tilbakeholdte overskudd i inntektsbegrepet er at en krone investert på denne måten i gjennomsnitt vil gi minst en krone i verdistigning på aksjene. Var det ikke slik, ville jo ikke selskapene ha fått gjennomslag i markedet for å holde tilbake deler av overskuddet. Ikke alle vil være enige i at slike påløpte gevinster skal regnes som inntekt. Utgangspunktet vårt er at med et inntektsbegrep som omfatter sparing, kan ikke inntektsdefinisjonen være avhengig av individets valg av spareform. Om en overskuddskrone tas ut av selskapet og plasseres i bank, om den reinvesteres i selskapssektoren eller om den holdes tilbake i selskapet, må være uten betydning for inntektsfastsettelsen.

Den forventede avkastningen på husholdningenes aksjeformue kan imputeres med utgangspunkt i opplysninger om aksjeformuen og en antatt avkastningsrate, eller beregnes med utgangspunkt i opplysninger om husholdningenes mottatte aksjeutbytte og en antakelse om hvor stort bedriftsoverskudd det skjuler seg bak hver krone som deles ut som utbytte. Andersen et al. (1990) bruker imputerte avkastningsrater for å finne avkastningen på aksjeformuen. Her skal vi bruke en annen metode, nemlig å blåse opp mottatt aksjeutbytte med en faktor lik den inverse av

² Aaberge, Aarbu og Fjærli (1998).

den totale utbytteandelen i de aksjeselskaper som deler ut utbytte. Dette svarer til å tilordne husholdningene en andel av selskapenes samlede overskudd, ikke bare den delen av overskuddet som deles ut som utbytte. Dersom utbytteandelen for eksempel er 0,2 multipliseres de mottatte aksjeutbytter med faktoren $1/0,2=5$, for å fordele de utdelende selskapenes samlede overskudd blant husholdningene, som om hele overskuddet var blitt delt ut. Merk at denne metoden ikke fanger opp avkastningen på aksjer hos husholdninger som ikke mottar aksjeutbytte, dvs. overskudd fra selskaper som ikke deler ut utbytte. Bakgrunnen for å bruke denne metoden er at den fokuserer på endringen i utbytteatferd som har skjedd i forbindelse med skattereformen av 1992: I 1991 utgjorde aksjeutbyttet under halvparten av det samlede overskuddet i de selskapene som hadde positivt aksjeutbytte. I 1992 steg forholdstallet mellom samlet utbytte og samlet overskudd i utdelende selskaper til 0,96³. I 1994 var forholdet om lag 1 og i 1995 faktisk litt i overkant av 1⁴. Samtidig har overskuddet i selskapssektoren økt kraftig, dvs. at grunnlaget for aksjeutbytterne er blitt større. Selv om denne måten å anslå avkastning av aksjer på er enkel og ganske grov og dessuten gir et litt ufullstendig bilde av inntektsforhold knyttet til aksjeinvesteringer, vil den likevel illustrere effekten av to prinsipielt helt forskjellige årsaker til økningen i registrerte inntekter i inntektsstatistikken for husholdninger.

Vi benytter ulike oppblåsningsfaktorer for småselskaper med et stort innslag av "eget firma" og for store foretak med et

stort innslag av børsnoterte selskaper⁵. Den delen av selskapenes årsoverskudd som settes av til aksjeutbytte kommer til syne i mottakernes selvangivelse året etter regnskapsåret. Dette innebærer at vi bruker selskapenes utbytteandel for 1991 til å korrigere husholdningenes utbytter i 1992 osv.

6.4. Mer om leieverdien av egen bolig

For leietakere vil konsumet av boligjenester inngå som en del av inntektens anvendelsesside og redusere det beløpet som er tilgjengelig for annet forbruk. Konsumet av boligjenester vil dermed inngå i inntekten enten en legger til grunn opptjente inntekter eller faktiske konsumutgifter som inntektsmål. Imidlertid utgjør selveierboliger og andelsboliger hovedtyngden av boligmassen. Verdien av dette boligkonsumet fanges i beskjedent grad opp i fordelingsanalyser, på grunn av observasjonsproblemer.

FN anbefaler et inntektsbegrep for statistikk- og analyseformål som omfatter leieverdien av egen bolig og der renteutgifter knyttet til næringsvirksomhet og investering i egen bolig trekkes fra (UN 1977). I FNs anbefalinger inngår leieverdien av bolig i inntektsbegrepet med den antatte markedslønnen for tilsvarende bolig minus utgifter til vedlikehold og pantegjeldsrenter.

Når det gjelder praktisk implementering av leieverdien av egen bolig, møter en måleproblemer i forhold til variasjoner i leieverdien som skyldes størrelse, beliggenhet, bomiljø og andre kvalitetsforskjeller. En vanlig måte å imputere leieverdier

³ Inntekts- og formuesundersøkelsen for etterskuddspliktige (SSB).

⁴ Beregnet med tall fra Brønnøysundregisteret.

⁵ En forutsetning for å bruke denne metoden er at det ikke er systematiske forskjeller mellom husholdningene mht. til utbytteandel i selskapene de har eierinteresser i. Derfor benytter vi ulike faktorer for ulike selskapstyper, i den utstrekning det er grunnlag for det i dataene.

på er å ta utgangspunkt i den langsiktige leieprisen som vil gjelde i et perfekt marked, som er normal nominell forrentning av kapitalen pluss vedlikeholdsutgifter og ev. avskrivninger (minus verdistigning). Deretter trekker en fra lånerenter og vedlikehold som "utgift til inntekts erverv". En sitter da tilbake med realrenten multiplisert med markedsverdien av boligen minus ev. lånerenter. Dessverre mangler vi et godt grunnlag for å lage anslag på verdien av husholdningenes boligkapital. Ut fra de data som er tilgjengelige, vil en ved beregning av leieverdien måtte ta utgangspunkt i ligningstakster og en antakelse om den langsiktige renten på alternative plasseringer. Ligningstakstene er jevnt over mye lavere enn markedsverdiene, og en må da blåse opp disse med en faktor for å anslå markedsverdien. En annen måte å hensynta leieverdien av bolig på, er å la være å trekke fra renteutgifter i inntektsbegrepet (se f.eks. Epland 1997). Dette kan gi om lag samme resultat som imputering for en husholdning med 100 prosent lånefinansiert bolig, men inntektsbegrepet fanger da ikke opp forskjeller i disponibel inntekt mellom husholdninger med ulik grad av egenkapital. I de empiriske eksemplene under vil vi forsøksvis bruke begge metodene for å hensynta leieverdien av egen bolig, hytte og annen konsumkapital.

Inntekter måles i penger og prinsipielt bør en derfor ta hensyn til endringer i pengeverdien i fordelingsanalyser. Endringer i pengeverdien har først og fremst betydning for sammenligninger over tid og for sammenligning av netto kreditorer og netto debitorer. Det er imidlertid ikke alltid klart hvilke formueskomponenter som er inflasjonssikret, og hvilke som ikke er det. Det er heller ikke klart i hvilken grad realendringer i formuesverdiene får umiddelbare følger for husholdningenes økonomi. I de enkle eksemplene under

har vi ikke inflasjonskorrigert tallene, unntatt ved beregningen av leieverdien av bolig m.m., der det er lagt realrente til grunn. I forhold til de nominelle renteutgifter (og -inntekter) vil leieverdien av bolig og konsumkapital bli forholdsvis forsiktig anslått, dog betraktelig høyere enn den skattemessige boliginntekten. Prisstigningen var om lag like stor i 1992 og 1995 (hhv. 2,3 og 2,4 prosent).

6.5. Ulikhet ved tre forskjellige inntektsdefinisjoner

Tabell 6.1 viser tre alternative inntektsdefinisjoner. "DISP 1" svarer til det skattemessige inntektsbegrepet, minus skatt, men der renteutgifter og leieverdien av egen bolig er holdt utenfor. Her antar en altså implisitt at renteutgifter og leieverdier går opp i opp. Videre har vi lagt til skattefrie overføringer som sosialhjelp m.m. DISP 1 svarer stort sett til inntektsbegrepet i Epland (1997), som finner en klar økning i ulikhet fra 1986 til 1995. I "DISP 2" har vi lagt til anslag på husholdningenes andel av tilbakeholdte overskudd i selskapssektoren, som altså antas å gi en tilsvarende verdiøkning på aksjeformuene. I "DISP 3" er leieverdier av konsumkapital hensyntatt på en alternativ måte, ved å legge til imputert leieverdi av bolig, hytte og annen konsumkapital og trekke fra renteutgifter. Også her er aksjeutbytte blåst opp med en faktor som gir et anslag på samlet overskudd (i selskap som deler ut utbytte). DISP 2 og DISP 3 er altså begge mer omfattende enn DISP 1 gjennom anslaget på aksjeavkastning, men ivaretar leieverdi av bolig og annen konsumkapital på ulike måter.

Tabell 6.2 viser disponibel inntekt etter definisjon DISP 3, samt renteutgifter, imputert leieverdi av bolig og beregnet inntekt av utbyttegivende aksjer. Her er husholdningene sortert og delt i 10 like store grupper (desiler) etter disponibel

Tabell 6.1. **Inntektsdefinisjoner**

Inntektstype	DISP 1	DISP 2	DISP 3
Lønnsinntekt	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen
Næringsinntekt	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen
Pensj. & overf.	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen
Renteutg.	Nei	Nei	Som på selvangivelsen
Div. kapitalinntekt ¹	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen	Som på selvangivelsen
Leieverdi	Nei	Nei	Beregnet
Inntekt av aksjer	Aksjeutbytte som på selvangivelsen	Beregnet andel av selskapsoverskudd	Beregnet andel av selskapsoverskudd
Skatt	Beregnet i LOTTE	Beregnet i LOTTE	Beregnet i LOTTE

¹ Vesentlig renteinntekter.

inntekt i hhv. 1992 og 1995. For å gjøre husholdningene sammenlignbare, har vi brukt inntekt pr. forbruksenhet gjennom å bruke en såkalt ekvivalensskala, der husholdningsinntekten fordeles på medlemmene etter en bestemt nøkke: For å ta hensyn til at flerpersonshusholdninger har mindre inntektsbehov pr. hode enn enslige, divideres husholdningsinntekten på kvadratrotten av antall husholdningsmedlemmer. I en firepersonshusholdning divideres altså husholdningsinntekten på 2. Dette gir flerpersonshusholdningene høyere ekvivalentinntekt enn om man ganske enkelt hadde dividert husholdningsinntekten på antall medlemmer. Denne metoden innebærer at en tar hensyn til at det er stordriftsfordeler i husholdningen.

For inntektsåret 1995 er den beregnede aksjeinntekten i tabell 6.2 satt omtrent lik husholdningenes registrerte aksjeutbytte dette året, fordi det utbetalte aksjeutbyttet i 1994 var om lag like stort som det samlede selskapsoverskuddet. I 1991 ble om lag 44 prosent av det samlede overskuddet delt ut som utbytte. Husholdningenes beregnede aksjeinntekt i 1992 framkommer derfor som det observerte aksjeutbyttet ganget med faktoren 2,25.

Som det framgår av tabellen, er inntekt av aksjer ekstremt skjevt fordelt, både i 1992 og 1995. Imidlertid utgjør denne inntektskomponenten en relativt liten andel av totalinntekten. Tabell 6.2 indikerer at selv om en legger til grunn et inntektsbegrep som ikke bare tar med motatt aksjeutbytte, men også omfatter anslag på husholdningenes andel av ikke-utdelt overskudd, har avkastningen av aksjeplasseringer økt siden 1992. Inntektsøkningen i den øverste del av inntektsfordelingen er altså ikke bare et utslag av endret utbytteatferd, men også et utslag av bedre konjunkturer. Når det gjelder renteutgiftene og imputert leieverdi av bolig m.m., utgjør de i gjennomsnitt om lag like mye i 1995. Imidlertid er renteutgiftene jevnere fordelt enn leieverdiene. Husholdningenes renteutgifter var atskillig høyere i 1992 - nedgangen i renteutgifter utgjør faktisk om lag halvparten av økningen av disponibel inntekt fra 1992 til 1995. Som en ser av tabellen, har dette relativt sett særlig kommet de tre nederste desilgruppene til gode. Reduserte renteutgifter gjennom lavere utlånsrente og ev. lavere gjeld utgjør her omtrent like mye som, eller mer enn hele økningen i disponibel inntekt.

Tabell 6.2. Desilfordelt husholdningsinntekt pr. forbruksenhet (DISP 3), renteutgifter, imputerte leieverdier og imputert avkastning av aksjer. Løpende priser

	Disponibel inntekt, DISP 3		Renteutgifter		Leieverdi, bolig, hytte, m.m. ¹		Inntekt av aksjer (beregnet)	
	1992	1995	1992	1995	1992	1995	1992	1995
Alle	144 170	16 5130	25 290	15 400	15230	16 940	1 270	4 610
Desil 1	53 110	60 020	19 710	8 400	4 220	3 140	0	10
2	85 960	94 680	18 910	8 460	8 070	7 710	20	50
3	100 430	113 770	24 120	12 080	12 430	11 680	40	70
4	113 910	130 560	23 060	13 380	13 580	12 860	30	50
5	127 720	146 020	26 740	16 310	14 190	15 380	120	110
6	141 390	160 910	26 000	17 020	15 790	17 540	180	250
7	155 920	176 540	27 020	16 490	16 350	18 870	390	470
8	173 690	197 300	25 490	17 560	18 990	21 370	650	840
9	201 640	226 810	27 130	19 850	21 880	25 600	1 120	1 490
10	287 920	344 730	34 690	24 430	26 750	35 240	10 110	42 770

¹ I 1992 var alternativrenten på egenkapital bundet i bolig høyere enn i 1995. Til gjengjeld var boligprisene mye lavere. Vi har valgt å la dette gå opp i opp ved å bruke samme oppblåsningsfaktor for ligningstakster og samme realrente ved imputering av leieverdiene. Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen/skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå.

Når det gjelder leieverdien av bolig m.m., vil fordelingsresultatet påvirkes noe av *hvordan* man tar hensyn til denne, siden lånerenten vil svinge mer fra år til år enn den langsiktige renteforutsetningen som ligger til grunn for beregningene av boligkapitalens leiepris. Sammenlignet med alternativet der en bruker imputerte leieverdier minus lånerenter, ville det å ta med utgiftene til lånerenter i inntekten gi et større inntektstillegg i 1992 enn i 1995.

Tabell 6.3 viser utviklingen i ulikhet ved de tre innteksdefinisjonene, målt ved *Gini-koeffisienten* (G) (se boks 1.5).

I likhet med Epland (1997) finner vi en klar økning i ulikheten målt ved Gini-koeffisienten fra 1992 til 1995, når vi legger til grunn innteksdefinisjon DISP 1. Korrigeres aksjeutbytte for at ikke hele selskapsoverskuddet deles ut (DISP 2), får dette noe større effekt på ulikheten i 1992 enn i 1995. Nivået på ulikheten er større i begge år når en legger til grunn et videre inntektsbegrep, mens økningen i ulikhet fra 1992 til 1995 blir noe lavere. Det er likevel en ganske klar økning i ulikhet også med innteksdefinisjonen DISP 2.

Tabell 6.3. Ulikhet ved Gini-koeffisienten under alternative innteksdefinisjoner

	1992	Forholdstall mellom Gini-koeffisientene (1992)		1995	Prosentvis endring 1992-1995
DISP 1	0,238		0,248	4,10	
DISP 2	0,241	G2/G1	1,013	0,25	3,90
DISP 3	0,243	G3/G2	1,008	0,252	3,67
		G3/G1	1,021		

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen/skattemodellen LOTTE, Statistisk sentralbyrå. Standardavvikene til Gini-koeffisientene er om lag 0,003.

Tar en hensyn til renteutgifter og leieverdien av bolig og konsumkapital, er den målte ulikheten enda større i begge år. Både renteutgifter og leieverdier er skjevt fordelte. Siden renteutgiftene er negative og skjevt fordelt vil det å trekke de fra i inntekt virke negativt på ulikheten, på samme måte som en progressiv skatt. Leieverdiene er også skjevt fordelte og det trekker i motsatt retning. Nettoeffekten av denne måten å ta hensyn til konsumkapital på er økt ulikhet i forhold til DISP 1 og DISP 2.

Forholdstallene G2/G1 og G3/G1 i tabellen viser at det å utvide aksjeinntekter til å omfatte et anslag på påløpte kursgevinsten har størst effekt på den observerte ulikheten. Hvordan en tar hensyn til inntekt av bolig m.m. ser ut til å ha mindre betydning, idet de to inntektsbegreperne DISP 2 og DISP 3 gir om lag samme resultat. Som en ser av G3/G2 øker Gini-koeffisienten likevel noe (0,8 prosent) når en tar hensyn til leieverdier eksplisitt som i DISP 3. Alt i alt innebærer utvidelsen av inntektsbegrepet at ulikheten i 1992 øker med en faktor 1,021 (G3/G1), eller med 2,1 prosent I 1995 er effekten noe mindre.

De mest slående forskjellene på inntektens sammensetning i 1992 og 1995 er at renteutgifter⁶ har halvert sin innteksandel mens inntekt av aksjer (inklusive tilbakeholdte overskudd) har økt sin andel. Siden følsomheten i Gini-koeffisienten for små endringer i en inntektskomponent øker med komponentens innteksandel, vil endringer i selskapenes utbyttepolitikk slå sterkere ut for den observerte ulikheten med 1995-nivå på aksjeutbyttet enn med nivået i 1992. For å demonstrere

Tabell 6.4. Ulikhet ved Gini-koeffisienten under innteksdefinisjon DISP 1 og alternative forutsetninger om selskapenes utbytteandel i 1995

	1992	1995	Prosentvis endring 1992-1995
Observert utbytte	0,238	0,248	4,10
Simulering: Halvert utbytteandel i selskapene i 1995	0,238	0,24	0,50

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen/egne beregninger, Statistisk sentralbyrå.

dette har vi gjennomført en simulering basert på det tradisjonelle inntektsbegrepet DISP 1 (som bruker husholdningenes observerte aksjeutbytte), men der utbytteandelene i selskapssektoren som et eksperiment er tenkt halvert. Dette bringer utbytteandelen ned mot 1992-nivå. Tabell 6.4 viser at med en utbytteandel noe i overkant av 1992-nivået ville den observerte ulikheten målt ved Gini-koeffisienten ha vært en del lavere. Ulikheten ved dette eksperimentet er faktisk ikke særlig høyere enn i 1992. Selv om aksjeutbyttet ved denne simuleringen er kraftig redusert i forhold til det faktiske, er det likevel nominelt høyere enn i 1992. Dette betyr at det må ha skjedd andre, utjevnerende endringer i inntektsforholdene fra 1992 til 1995 som motvirker effekten av økte aksjeutbytter.

Resultatet av simuleringen viser at selv om mottatte aksjeutbytter på grunn av de høye utbytteandelene kanskje ga et rimelig dekkende bilde av fordelingsprofilen til inntektene i selskapssektoren i 1995, er ulikheten blitt mer følsom for endringer i selskapenes utbyttepolitikk.

⁶ I disse simuleringene har vi brukt realrenten ved beregning av boligkapitalens alternativavkastning. En konsekvent bruk av realrente på alle plasseringsformer og gjeld ville ha påvirket resultatene ytterligere. Spesielt ville renteutgiftenes utjevnerende effekt ha blitt redusert, gjennom lavere inntektsandel.

6.6. Oppsummering

Definisjon av inntekt kan by på både teoretiske og praktiske problemer. Særlig møter en problemer når det kommer til det å operasjonalisere inntektsdefinisjonene. Vi har sett nærmere på to inntektskomponenter som i prinsippet skulle være forholdsvis ukontroversielle deler av et mer uttømmende inntektsbegrep av SHS-typen, nemlig leieverdien av bolig og annen konsumkapital og påløpte kursgevinster som skyldes tilbakeholdte overskudd i selskapssektoren. Andre inntektskomponenter som i prinsippet bør medtas, men som vi ikke har sett på her, er inflasjonsgevinster og -tap (dvs. inflasjonsjustering av kapitalinntekter og -utgifter). Det kan nok finnes innvendinger mot den framgangsmåten som er valgt, spesielt imputeringen av husholdningenes andel av det samlede selskapsoverskudd. Prinsippet bør likevel være greit, nemlig at målt ulikhet ikke bør være avhengig av måten husholdningen sparer på (dvs. på egen hånd eller gjennom selskaper man har eierandeler i).

Som det framgår av eksemplene i forrige avsnitt, har valg av inntektsdefinisjon betydning for den målte ulikheten, både på et gitt tidspunkt og for observert utvikling. I vårt eksempel innebærer den ene operasjonaliseringen av inntektsbegrepet (DISP 1), der leieverdier, renteutgifter og tilbakeholdte selskapsoverskudd er holdt utenfor, et lavere absolutt nivå på ulikheten, men en større økning i ulikhet over tid enn den andre operasjonaliseringen (DISP 3) som ligger nærmere det ideelle SHS-begrepet.

Den imputerte leieverdien av bolig, hytte og annen konsumkapital står for en stor del av ulikheten i fordelingen av DISP 3 (se tabell 6.3), og er altså en ikke ubetydelig faktor i fordelingsammenheng. Imidlertid synes det ikke som det har stor

betydning hvordan man tar hensyn til avkastning av konsumkapital. Både det å utelate renteutgifter (DISP 1 og DISP 2) og det å medta imputerte leieverdier (DISP 3), men trekke fra renter gir om lag samme nivå på den målte ulikheten. Dette vil naturligvis endre seg dersom gjeldsmønsteret i befolkningen endrer seg, og kan i tillegg være avhengig av rentenivået. Dette taler for å medta både renteutgifter og imputerte leieverdier i inntektsbegrepet.

Aksjeeierskap er ekstremt skjevt fordelt i befolkningen. Det at inntekter fra selskapssektoren stort sett bare kommer til syne i inntektsstatistikken i den grad de deles ut som utbytte, kan derfor føre med seg at inntektsulikheten undervurderes. I de senere år har utbyttet fra selskapssektoren under ett vært så høyt at mottatt aksjeutbytte trolig har vært en rimelig god tilnærming for aksjonærinntekter, forutsatt at sammensetningen av selskapsoverskuddet på utbytte og gevinster er jevnt fordelt blant aksjonærer med ulik inntekt. Imidlertid vil et inntektsbegrep som bygger på registrerte aksjeutbytter kunne føre til at endringer i utbytteatferd feilaktig blir oppfattet som endringer i ulikhet. Spesielt vil dette kunne være et problem i perioder med høye selskapsoverskudd og/eller høye utbytteandeler.

I vår sammenheng er det fristende å framholde inntektsdefinisjonen DISP 3, som inneholder leieverdier, renteutgifter og et mer realistisk anslag på aksjeavkastning enn registrerte aksjeutbytter. Denne definisjonen ligger for det første nærmere det teoretiske inntektsbegrepet og for det andre viser den seg mer egnet til å fange opp virkningen av endrede rammebetingelser i økonomien enn den røffere inntektsdefinisjonen DISP 1. Når det gjelder avkastningen av aksjer, kan det innvendes mot inntektsdefinisjoner av

SHS-typen at årsoverskuddene varierer mye fra år til år, og aller mest tilfredsstillende hadde det kanskje vært om en hadde lagt til grunn et inntektsbegrep basert på den langsiktige avkastningen. I siste hånd vil valg av inntektsbegrep likevel måtte avhenge av kvaliteten på datagrunnlaget.

Referanser

- Andersen, C. og J.G. Sannarnes (1998): Fordelingsvirkninger av skatter og overføringer i et livsløpsperspektiv. Simuleringer med modellen LIVSMOD, *Norsk Økonomisk Tidsskrift* **112**, 87-122.
- Andersen, C., K.P. Hagen og J.G. Sannarnes (1990): Inntektsbeskatning og inntektsfordeling, Arbeidsnotat nr. 100/90, SNF.
- Arneberg, M.W., H.A. Gravningsmyhr, K. Hansen, N. Langbraaten, B. Lian og T.O. Thoresen (1995): *LOTTE – en mikro-simuleringsmodell for beregning av skatter og trygder*, Rapport 95/19, Statistisk sentralbyrå.
- Bjerkholt, O., T. Wennemo og R. Aaberge (1988): Ulikhet i jordbruksinntekter – fordelings effekter av økte offentlige tilskudd, *Norsk Økonomisk Tidsskrift* **102**, 61-85.
- Epland, J. og L. Korbøl (1992): "Duration of Poverty in Norway in the 1980s. Some Longitudinal Results from the Norwegian Socio-economic Panel". Report from Multidisciplinary Research Conference on Poverty and Distribution Oslo, November 16-17, 1992, Arbeidsnotat fra Avdeling for personstatistikk, Statistisk sentralbyrå.
- Epland, J. (1997): Inntektsfordelingen 1986-1995: Hvorfor øker ulikheten? *Økonomiske analyser* 1997, 5, Statistisk sentralbyrå.
- Epland, J. (1998): *Endringer i fordelingen av husholdningsinntekt: 1986-1996*, Rapport 98/17, Statistisk sentralbyrå.
- Fisher, I. (1906): *The Nature of Capital and Income*, Macmillan, London.
- Fisher, I. (1937): Income in Theory and Income Taxation in Practice, *Econometrica* **5**, 1-55.
- Fredriksen, D. (1998): *Projections of Population, Education, Labour Supply and Public Pension Benefits, Analyses with the Dynamic Microsimulation Model MOSART*, Sosiale og økonomiske studier 101, Statistisk sentralbyrå.
- Gravningsmyhr, H. (1995): Pensjonister, pensjon og skattlegging, *Økonomiske analyser* 1995, 3, Statistisk sentralbyrå.
- Haig, R.M. (1921): "The Concept of Income – Economic and Legal Aspects" i R.M. Haig (red.): *The Federal Income Tax*, New York: Columbia University Press, 1-28.

- Hicks, J.R. (1939/1946): *Value and Capital: An Inquiry into Some Fundamental Principles of Economic theory*, Oxford University Press.
- Hill, B. (1996): Monitoring incomes of agricultural households within the EU's information system – new needs and new methods, *European Review of Agricultural Economics* **23**, 1, 27-48.
- Kirkeberg, M.I. (1997): Barnefamilier i Oslo: Høyest inntekt på Vindern – lavest på Grünerløkka, *Samfunnsspeilet* 1997, 4, Statistisk sentralbyrå.
- Kornstad, T. og T.O. Thoresen (1998): Limited Changes in the Tax System. The Gains from Adding Behavioural Analyses to Tax-benefit Model Calculations, Rapport 50, Forskning om skatteøkonomi, Norges forskningsråd, 1998, 5-22.
- Kornstad, T. og T.O. Thoresen (1999): Universell eller inntektsavhengig barne-trygd? *Økonomiske analyser* 1999, 4, Statistisk sentralbyrå, 11-17.
- Langset, B. og T.O. Thoresen (1999): Økningen i minstepensjonen. Er pensjonistenes inntekter blitt jevnere fordelt? *Økonomiske analyser* 1999, 4, Statistisk sentralbyrå, 3-10.
- Lund, K. (1998): Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga, *Landbruksøkonomisk Forum* 2/98.
- Lund, K. og R. Aaberge (1998): "Effekten av val av ekvivalensskala på tallfesting av omfang, fordeling og utvikling av fattigdom i Norge 1982-1995". Mimeo, Statistisk sentralbyrå.
- NOU (1996:3): *Offentlige overføringer til barnefamilier*, Barne- og familiedepartementet, Oslo: Akademika.
- NOU (1997:7): *Flatere skatt*, Finansdepartementet, Oslo: Akademika.
- Rainwater, L. (1988): Inequalities in the Economic Well-Being of Children and Adults in Ten Nations, LIS Working Paper. No. 19.
- Simons, H.C. (1938): *Personal Income Taxation*, University of Chicago Press, Chicago.
- Statistisk sentralbyrå (1997a): *De offentlige sektorers finanser 1988-1995*, NOS C 373.
- Statistisk sentralbyrå (1997b): Tabell 1. Offentlig forvaltning. Utvalgte hovedtall, *Ukens statistikk* 1997, 20, s. 45.
- Statistisk sentralbyrå (1998a): Tre av fire med toppskatt er menn, *Ukens statistikk* 1998, 11.
- Statistisk sentralbyrå (1998b): Tabell 1. Offentlig forvaltning. Utvalgte hovedtall, *Ukens statistikk* 1998, 18, s. 79.
- Statistisk sentralbyrå (1998c): *Sjølvmeldingsstatistikk 1996*, NOS C 461.
- St.prp. nr. 60 (1990-91): Om retningslinjer for årleg regulering av grunnbeløpet i folketrygda, Sosialdepartementet, 1991.
- Thoresen, T.O., I. Aslaksen, C. Koren og K. Lund (1998): Kontantstøtte – noen betraktninger om effektivitet og fordeling, *Sosialøkonomen* 52, 12-21.

- Thoresen, T.O. (1998): *Mikrosimulering i praksis. Analyser av endringer i offentlige overføringer til barnefamilie*, Sosiale og økonomiske studier 98, Statistisk sentralbyrå.
- Thoresen, T.O., Kjetil Lund og Bård Lian (1998): Arbeidsincentiver, husholdningsinntekt og valg av barnetilsyn. Noen betraktninger om kontantstøttereformen, *Økonomiske analyser* 1998, 2, Statistisk sentralbyrå, 16-23.
- Thoresen, T.O., Kjetil Lund og Bård Lian (1998): Kontantstøttereformen og arbeidsmønsteret (The home care allowance and the supply of labour), Trygd & Pensjon (Utgitt av Skattebetalerforeningen), nr. 2/98, 4-7.
- United Nations (1977): *Provisional guidelines on statistics of the distribution of income, consumption and accumulation of households*, Study M 61.
- Aaberge, R. (1986): On the Problem of Measuring Inequality, Discussion Papers 14, Statistisk sentralbyrå.
- Aaberge, R. og T. Wennemo (1993): *Inntektsulikhet og inntektsmobilitet i Norge 1986-1990*, Sosiale og økonomiske studier 82, Statistisk sentralbyrå.
- Aaberge, R., A.S. Andersen og T. Wennemo (1996): "Omfang, nivå og fordeling av lavinntekter i Norge, 1979-1993" i Gustavsson og Pedersen (red.): *Den nordiske fattigdomens utvikling og struktur*, Tema Nord, Nordisk Ministerråd.
- Aaberge, R., A.S. Andersen og T. Wennemo (1998): "Årlig og kronisk fattigdom i Norge 1979-1995", Manuskript.
- Aaberge, R. og T. Wennemo (1988): *Inntektsulikhet i Norge 1973-1985*, Rapporter 88/15, Statistisk sentralbyrå.
- Aaberge, R., K.O. Aarbu og E. Fjærli (1998): "The Impact of Dividend Policy on Income Inequality. Empirical Evidence from Norway" i *Skatteforum* 1998, Rapport nr. 50, Forskning om skatteøkonomi (NFR).
- Aarbu, K.O. og T.O. Thoresen (1997): The Norwegian Tax Reform; Distributional Effects and the High-income Response, Discussion Papers 207, Statistisk sentralbyrå.
- Aarbu, K.O. og T.O. Thoresen (1998): The Norwegian Tax Reform; Distributional Effects and the High-Income Response. Rapport 51, Forskning om skatteøkonomi (Economic Research Programme on Taxation), Norges forskningsråd.

Tabellvedlegg

Vedlegg A

Offentlige inntekter og utgifter i OECD-land

Tabell A1. Inntektsskatter i alt, etter skatteform, i prosent av bruttonasjonalprodukt. 1996¹

Land	Skatt på inntekt og formue	Trygde- og pensjonspremier	Eiendoms-skatt	Produksjonsskatt ²	Andre skatter	Skatteinntekter i alt
Danmark	30,9	1,6	1,7	17,1	0,3	51,9
Sverige	21,2	15,4	2,0	12,0	1,3	51,9
Finland	18,3	15,9	1,3	13,4	0,0	48,8
Belgia	10,9	19,5	0,6	15,5	0,0	46,6
Frankrike	19,0	11,9	1,0	13,8	0,1	45,7
Østerrike	8,0	18,9	2,2	12,0	2,9	44,1
Luxembourg	11,8	17,6	1,9	12,5	0,2	44,0
Nederland	16,8	11,5	3,4	12,2	0,0	43,9
Tsjekkia	12,9	13,7	1,3	15,6	0,3	43,7
Italia	13,7	1,0	2,0	26,3	0,5	43,5
Polen	11,7	14,6	0,6	12,0	3,1	42,0
Hellas	14,4	14,0	2,2	10,7	0,1	41,4
Norge	15,0	9,5	1,2	15,7	0,0	41,4
Ungarn	9,3	11,0	0,6	17,3	0,3	38,5
Tyskland	10,8	15,6	1,1	10,6	0,0	38,2
Canada ¹	22,1	0,0	2,0	12,8	0,4	37,2
New Zealand	16,5	6,0	3,8	9,2	0,5	36,0
Storbritannia ¹	14,5	4,8	1,7	14,0	0,4	35,3
Sveits	13,0	6,2	3,7	12,2	0,1	35,1
Spania	12,8	12,5	2,3	6,0	0,0	33,7
Irland	9,8	12,1	1,8	9,9	0,0	33,6
Portugal	9,4	8,7	0,8	14,3	0,2	33,4
Island	18,1	0,0	2,7	9,2	2,2	32,2
Australia	10,8	2,7	2,6	15,0	0,0	31,1
Japan ¹	10,4	10,3	3,3	4,3	0,1	28,5
USA ¹	12,8	7,0	3,1	5,0	0,0	27,9
Tyrkia	6,6	4,0	0,5	9,7	4,4	25,1
Mexico	4,0	2,4	0,0	9,2	0,3	16,0

¹ Tallene er fra 1995.² Inneholder bl.a. mva. og avgift på investeringer.

Kilde: "Revenue Statistics of OECD Member Countries".

Tabell A2. **Offentlige inntekter og utgifter i prosent av bruttonasjonalprodukt. Utvalgte land. 1996**

Land	Brutto- ¹ nasjonal- produkt pr. inn- bygger. Indeks	Inntekter		Utgifter				
		I alt	Av dette brutto- skatter i alt	Subsidier og stønader til private i alt	Offentlig konsum			
					I alt	Av dette militære formål	Netto- sparing ²	Netto- skatter i alt ³
	OECD=100			Prosent				
Norge	120	51,7	42,8	18,6	20,3	2,2	8,2	24,2
Danmark ⁴	110	55,5	48,9	24,4	26,8	1,7	-1,5	24,6
Finland	93	54,1	47,5	26,0	21,9	1,7	-1,9	21,5
Sverige	95	61,5	54,1	27,7	26,2	..	-1,5	26,4
Belgia	108	49,8	45,9	23,9	14,5	..	-1,9	22,0
Frankrike	101	48,2	44,4	23,6	19,4	..	-3,4	20,8
Hellas ⁴	63	35,7	32,1	14,1	15,9	..	-5,7	18,0
Italia	98	45,6	41,9	21,2	16,3	..	-3,8	20,6
Nederland	103	49,3	44,5	25,0	14,0	..	-0,8	19,6
Spania	74	39,1	35,4	17,5	16,5	..	-2,1	17,9
Storbritannia	92	38,1	33,9	7,4	21,1	..	-3,3	26,5
Sveits	125	33,8	30,5	15,5	14,5	..	33,8	15,0
Tyskland	104	45,3	42,0	19,5	19,8	..	-1,3	22,4
Østerrike	105	47,9	43,4	20,1	19,8	..	-0,2	23,3
Canada	106	19,2	17,2	6,4	20,9	..	-1,4	10,8
USA	137	32,4	30,1	12,6	15,7	..	-1,4	17,5
Japan	115	31,7	28,4	14,9	9,7	0,9	3,3	13,5

¹ Statistisk årbok 1998, tabell 547.² Anvendt til netto realinvestering og endring i fordringer/gjeld (finansinvesteringer).³ Bruttoskatter i alt minus subsidier og stønader til private i alt.⁴ Tallene er for 1995.

Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

Tabell A3. Utviklingen i totale skatter. Prosent av bruttonasjonalproduktet. Utvalgte land

Land	Bruttoskatter i alt	Subsidier og stønader til private i alt	Nettoskatter i alt ¹
Norge			
1994	42,2	20,5	21,6
1995	42,5	19,4	23,1
1996	42,8	18,6	24,2
Danmark			
1994	49,7	25,1	24,6
1995	48,9	24,4	24,6
1996	..	..	..
Finland			
1994	47,7	28,7	19,0
1995	45,9	27,3	18,6
1996	47,5	26,0	21,5
Sverige			
1994	49,8	30,7	19,1
1995	50,0	28,8	21,1
1996	54,1	27,7	26,4
Frankrike			
1994	42,7	23,1	19,5
1995	43,1	23,1	20,0
1996	44,4	23,6	20,1
Nederland			
1994	45,8	26,9	18,9
1995	44,8	25,7	19,1
1996	44,5	25,0	20,0
Storbritannia			
1994	33,1	15,1	18,0
1995	34,3	7,4	26,9
1996	33,9	7,7	26,2
Tyskland			
1994	42,5	18,6	24,0
1995	42,6	18,8	23,8
1996	42,0	19,0	23,3

¹ Bruttoskatter i alt minus subsidier og stønader til private i alt.
Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

Tabell A4. **Bruttoskatter, etter skatteform. Utvalgte land. Prosent**

Land	I prosent av bruttonasjonalproduktet			I prosent av skatter i alt		
	Trygde- premier	Skatt på inntekt og formue	Produksjons- skatter ¹	Trygde- premier	Skatt på inntekt og formue	Produksjons- skatter ¹
Norge						
1994	10,1	15,8	16,3	23,8	37,6	38,6
1995	9,9	16,3	16,4	23,2	38,4	38,5
1996	9,6	17,0	16,2	22,4	39,8	37,8
Danmark						
1994	1,6	30,6	17,5	3,3	61,6	35,2
1995	1,6	30,1	17,3	3,2	61,4	35,3
1996	..	..	..	..	..	..
Finland						
1994	15,9	17,2	14,5	33,5	36,1	30,5
1995	15,0	17,2	13,8	32,6	37,5	30,0
1996	14,3	19,0	14,3	30,1	40,0	30,0
Sverige						
1994	13,7	21,2	14,9	27,4	42,6	30,0
1995	14,0	21,6	14,4	28,1	43,2	28,8
1996	15,2	22,3	16,5	28,1	41,3	30,6
Frankrike						
1994	19,1	9,4	14,1	44,9	22,1	33,1
1995	19,3	9,5	14,2	44,8	22,1	33,0
1996	19,6	10,0	14,6	44,0	22,5	33,4
Nederland						
1994	19,0	14,0	12,8	41,4	30,6	28,0
1995	18,9	13,0	12,8	42,3	29,1	28,6
1996	18,0	13,4	13,2	40,3	30,0	29,7
Storbritannia						
1994	6,3	12,7	14,1	19,1	38,3	43,0
1995	6,3	13,5	14,4	18,5	39,5	42,1
1996	6,3	13,4	14,3	18,5	39,4	42,2
Tyskland						
1994	18,1	11,1	13,3	42,7	26,0	31,4
1995	18,4	11,3	12,9	43,1	26,5	30,3
1996	18,8	10,4	12,8	44,8	24,8	30,4

¹ Produksjonsskatter er avgifter på produksjon av varer (tidligere: indirekte skatter).

Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

Tabell A5. **Bruttoskatter fordelt på statsforvaltning og kommuneforvaltning. På beløpte skatter. Utvalgte land. Prosent**

Land	I prosent av bruttonasjonalprodukt		I prosent av skatter i alt ¹	
	Skatter ¹ til statsforvaltning	Skatter til kommuneforvaltning	Skatter ¹ til statsforvaltning	Skatter til kommuneforvaltning
Norge				
1994	33,5	8,6	79,5	20,5
1995	34,2	8,3	80,4	19,6
1996	34,8	8,0	81,4	18,6
Danmark				
1994	34,3	15,5	68,9	31,1
1995	33,4	15,5	68,3	31,7
1996	..	..	..	..
Finland				
1994	37,0	10,6	77,7	22,3
1995	35,8	10,1	78,0	22,0
1996	36,7	10,8	77,2	22,8
Sverige				
1994	33,1	16,7	66,5	33,5
1995	34,1	15,8	68,3	31,7
1996	36,7	17,4	67,8	32,2
Frankrike				
1994	38,2	4,5	89,6	10,4
1995	38,7	4,4	89,8	10,2
1996	39,7	4,7	89,4	10,6
Nederland				
1994	44,1	1,7	96,4	3,6
1995	43,1	1,7	96,2	3,8
1996	42,7	1,8	95,9	4,1
Storbritannia				
1994	33,1	0,0	99,9	0,1
1995	34,3	0,0	99,9	0,1
1996	33,9	0,0	99,9	0,1
Tyskland				
1994	30,9	11,6	72,7	27,4
1995	31,0	11,6	72,8	27,2
1996	30,4	11,5	72,5	27,5

¹ Omfatter trygdepremier.

Kilde: OECD National Accounts 1984-1996. Volume II.

Vedlegg B

Gjennomsnittsskatt og marginalsatt for noen familietyper

Tabell B1. Utviklingen i inntektsskatter (medregnet trygdepremier) i prosent av inntekt deflatert med gjennomsnittlig lønnsvekst pr. normalårsverk

Brutto lønnsinntekt i 1998	1995	1996	1997	1998
Enslige				
Kr 100 000	22,9	23,0	23,1	23,2
" 125 000	24,4	24,4	24,5	24,6
" 150 000	25,3	25,4	25,4	25,5
" 175 000	26,3	26,4	26,4	26,6
" 200 000	27,5	27,6	27,6	27,7
" 225 000	28,4	28,5	28,5	28,6
" 250 000	29,4	29,4	29,4	29,4
" 275 000	30,8	30,9	30,8	30,9
" 300 000	32,3	32,4	32,3	32,5
" 325 000	33,7	33,7	33,6	33,8
" 350 000	34,8	34,9	34,8	34,9
" 375 000	35,8	35,8	35,8	35,9
" 400 000	36,6	36,7	36,6	36,7
Ektefeller uten barn				
Kr 100 000	15,6	15,7	15,9	16,2
" 125 000	18,5	18,6	18,8	19,0
" 150 000	20,5	20,6	20,7	20,9
" 175 000	22,1	22,3	22,3	22,6
" 200 000	23,8	24,0	24,0	24,2
" 225 000	25,2	25,3	25,3	25,5
" 250 000	26,2	26,3	26,4	26,5
" 275 000	27,1	27,2	27,2	27,4
" 300 000	27,9	28,0	28,0	28,1
" 325 000	29,5	29,6	29,5	29,7
" 350 000	30,9	31,0	30,9	31,1
" 375 000	32,1	32,2	32,1	32,3
" 400 000	33,2	33,3	33,2	33,4
Ektefeller med to barn				
Kr 100 000	-13,7	-12,9	-12,0	-10,2
" 125 000	-4,9	-4,3	-3,6	-2,1
" 150 000	1,0	1,5	2,0	3,3
" 175 000	5,4	5,9	6,4	7,5
" 200 000	9,2	9,6	10,0	11,0
" 225 000	12,2	12,5	12,9	13,8
" 250 000	14,5	14,9	15,2	16,0
" 275 000	16,5	16,8	17,1	17,8
" 300 000	18,2	18,5	18,7	19,3
" 325 000	20,5	20,8	20,9	21,6
" 350 000	22,5	22,8	22,9	23,6
" 375 000	24,3	24,6	24,7	25,3
" 400 000	25,9	26,1	26,2	26,8

Kilde: Skatteberegningsmodellen LOTTE-TYPEHUS, Statistisk sentralbyrå.

Tabell B2. **Utviklingen i marginale inntektsskatter (medregnet trygdepremier) for inntekt deflatert med gjennomsnittlig lønnsvekst pr. normalårsverk. Prosent**

Brutto lønnsinntekt i 1998	1995	1996	1997	1998
Enslige				
Kr 100 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 125 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 150 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 175 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 200 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 225 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 250 000	45,3	45,3	45,3	45,3
" 275 000	45,3	45,3	45,3	49,5
" 300 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 325 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 350 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 375 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 400 000	49,5	49,5	49,5	49,5
Ektefeller uten barn				
Kr 100 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 125 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 150 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 175 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 200 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 225 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 250 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 275 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 300 000	45,3	45,3	45,3	45,3
" 325 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 350 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 375 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 400 000	49,5	49,5	49,5	49,5
Ektefeller med to barn				
Kr 100 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 125 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 150 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 175 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 200 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 225 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 250 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 275 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 300 000	45,3	45,3	45,3	45,3
" 325 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 350 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 375 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 400 000	49,5	49,5	49,5	49,5

Kilde: Skatteberegningsmodellen LOTTE-TYPEHUS, Statistisk sentralbyrå.

Tabell B3. Utviklingen i inntektsskatter (medregnet trygdepremier) i prosent av konstante realinntekter deflatert med konsumprisindeksen

Brutto lønnsinntekt i 1998	1995	1996	1997	1998
Enslige				
Kr 100 000	23,5	23,3	23,3	23,2
" 125 000	24,8	27,7	24,7	24,6
" 150 000	25,7	25,6	25,6	25,5
" 175 000	27,0	26,9	26,7	26,6
" 200 000	28,1	28,0	27,9	27,7
" 225 000	29,0	28,9	28,7	28,6
" 250 000	30,6	30,2	29,9	29,4
" 275 000	32,2	31,8	31,4	30,9
" 300 000	33,7	33,3	32,9	32,5
" 325 000	34,9	34,5	34,1	33,8
" 350 000	35,9	35,6	35,2	34,9
" 375 000	36,8	36,5	36,2	35,9
" 400 000	37,6	37,3	37,0	36,7
Ektefeller uten barn				
Kr 100 000	16,7	16,5	16,4	16,2
" 125 000	19,4	19,2	19,1	19,0
" 150 000	21,2	21,1	21,0	20,9
" 175 000	23,2	22,9	22,8	22,6
" 200 000	24,8	24,6	24,4	24,2
" 225 000	26,0	25,8	25,7	25,5
" 250 000	27,0	26,8	26,7	26,5
" 275 000	27,8	27,6	27,5	27,4
" 300 000	29,5	29,0	28,5	28,1
" 325 000	31,0	30,6	30,1	29,7
" 350 000	32,3	31,9	31,5	31,1
" 375 000	33,5	33,1	32,7	32,3
" 400 000	34,5	34,1	33,8	33,4
Ektefeller med to barn				
Kr 100 000	-10,3	-10,7	-10,7	-10,2
" 125 000	-2,2	-2,5	-2,5	-2,1
" 150 000	3,2	2,9	3,0	3,3
" 175 000	7,8	7,4	7,3	7,5
" 200 000	11,3	11,0	10,9	11,0
" 225 000	14,0	13,7	13,6	13,8
" 250 000	16,2	15,9	15,9	16,0
" 275 000	18,0	17,7	17,7	17,8
" 300 000	20,5	19,9	19,5	19,3
" 325 000	22,7	22,2	21,8	21,6
" 350 000	24,6	24,2	23,8	23,6
" 375 000	26,3	25,8	25,5	25,3
" 400 000	27,7	27,3	27,0	26,8

Kilde: Skatteberegningsmodellen LOTTE-TYPEHUS, Statistisk sentralbyrå.

Tabell B4. **Utviklingen i marginale inntektsskatter (medregnet trygdepremier) for konstante realinntekter deflatert med konsumprisindeksen**

Brutto lønnsinntekt i 1998	1995	1996	1997	1998
Enslige				
Kr 100 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 125 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 150 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 175 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 200 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 225 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 250 000	45,3	45,3	45,3	45,3
" 275 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 300 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 325 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 350 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 375 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 400 000	49,5	49,5	49,5	49,5
Ektefeller uten barn				
Kr 100 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 125 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 150 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 175 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 200 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 225 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 250 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 275 000	45,3	35,8	35,8	35,8
" 300 000	49,5	49,5	45,3	45,3
" 325 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 350 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 375 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 400 000	49,5	49,5	49,5	49,5
Ektefeller med to barn				
Kr 100 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 125 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 150 000	30,2	30,2	30,2	30,2
" 175 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 200 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 225 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 250 000	35,8	35,8	35,8	35,8
" 275 000	45,3	35,8	35,8	35,8
" 300 000	49,5	49,5	45,3	45,3
" 325 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 350 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 375 000	49,5	49,5	49,5	49,5
" 400 000	49,5	49,5	49,5	49,5

Kilde: Skatteberegningsmodellen LOTTE-TYPEHUS, Statistisk sentralbyrå.

Vedlegg C

Inntekt og skatt for næringsvirksomhet

Tabell C1. Utvikling i totale inntekter og skatter for næringsdrivende, etter hovedinntektens art¹. 1993-1996

	Mill. kroner				Relativ endring 1993=100		
	1993	1994	1995	1996	1994	1995	1996
Antall næringsdrivende	355 280	357 268	356 241	347 778			
Primærnæring	71 822	70 443	66 401	64 298			
Annen næring	116 265	117 398	116 090	115 548			
Lønn og pensjon	167 193	169 427	173 750	167 932			
Alminnelig inntekt	60 758	67 428	70 047	74 852	110	115	123
Primærnæring	10 405	11 078	10 958	11 218	106	105	108
Annen næring	21 827	25 543	26 408	28 888	117	121	132
Lønn og pensjon	28 527	30 807	32 682	34 746	108	115	122
Sum skatt	22 589	24 811	26 007	27 481	110	115	122
Primærnæring	3 387	3 695	3 731	3 828	109	110	113
Annen næring	8 992	10 217	10 426	11 305	114	116	126
Lønn og pensjon	10 210	10 900	11 850	12 348	107	116	121
Av dette							
Inntektsskatt	15 440	17 032	17 683	18 893	110	115	122
Primærnæring	2 520	2 684	2 665	2 735	107	106	109
Annen næring	5 932	6 816	7 035	7 692	115	119	130
Lønn og pensjon	6 988	7 532	7 983	8 466	108	114	121
Trygdeavgift	5 250	5 601	5 837	5 988	107	111	114
Primærnæring	641	707	738	750	110	115	117
Annen næring	2 171	2 359	2 361	2 497	109	109	115
Lønn og pensjon	2 438	2 535	2 738	2 741	104	112	112
Skattens andel av positiv alminnelig inntekt	35	35	36	36			
Primærnæring	32	33	34	34			
Annen næring	38	38	37	37			
Lønn og pensjon	35	34	35	35			

¹ Viser hvilken type inntekt som gir det største bidraget til den næringsdrivendes samlede inntekter.
Kilde: Selvangivelsesstatistikk og Skattestatistikk for forskuddspliktige skattytere.

Tabell C2. Utvikling i totale inntekter og skatter for næringsdrivende. 1993-1996

	Mill. kroner				Relativ endring 1993=100		
	1993	1994	1995	1996	1994	1995	1996
Antall næringsdrivende	355 280	357 268	356 241	347 778			
Alminnelig inntekt	60 758	67 428	70 047	74 852	110	115	123
Sum personinntekt	65 251	68 915	71 195	72 665	106	109	111
Lønn og pensjoner	34 498	35 627	36 795	37 095	103	107	108
Beregnet personinntekt fra næring	30 753	33 288	34 401	35 570	108	112	116
Primærnæring	7 283	6 879	8 594	8 707	94	118	120
Annen næring	22 979	25 462	24 812	25 776	111	108	112
Sykepengar til næringsdrivende	491	947	994	1 087	193	202	221
Sum utlignet skatt	22 589	24 811	26 007	27 481	110	115	122
Inntektsskatt	15 440	17 032	17 683	18 893	110	115	122
Toppskatt	1 903	2 076	2 155	2 235	109	113	117
Trygdeavgift	5 250	5 601	5 837	5 988	107	111	114
Lav sats	171	175	174	176	102	102	103
Mellomsats lønn	2 236	2 314	2 410	2 429	103	108	109
Mellomsats primærnæring	596	653	692	702	110	116	118
Høy sats annen næring	2 123	2 323	2 416	2 525	109	114	119
Mellomsats på inntekt over 12 G	122	134	146	157	110	120	129
Skatt på formue	1 286	1 513	1 594	1 645	118	124	128
Annet	-1 290	-1 412	-1 261	-1 280	109	98	99
Skattens andel av positiv alminnelig inntekt	35	35	36	35			

Kilde: Selvangivelsesstatistikk og Skattestatistikk for forskuddspliktige skattytere, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C3. Utviklingen i totale inntekter og skatter for etterskuddspliktige skattytere. 1992-1996

	1992	1993	1994	1995	1996
	Mill. kroner				
Alminnelig inntekt	63 388	82 832	96 421	114 344	136 419
Landbasert virksomhet	39 001	59 920	68 819	83 023	86 255
Sokkelvirksomhet ¹	24 387	22 912	27 602	31 321	50 164
Sum skatt	29 011	31 144	36 029	42 105	54 747
Landbasert virksomhet	11 997	15 666	17 977	22 049	22 540
Sokkelvirksomhet	17 014	15 478	18 051	20 056	32 207
	Relative tall				
Alminnelig inntekt	100	100	100	100	100
Landbasert virksomhet	62	72	71	73	63
Sokkelvirksomhet	38	28	29	27	37
Sum skatt	100	100	100	100	100
Landbasert virksomhet	41	50	50	52	41
Sokkelvirksomhet	59	50	50	48	59
Alminnelig inntekt	100	131	151	180	215
Landbasert virksomhet	100	154	175	213	221
Sokkelvirksomhet	100	94	113	128	206
Sum skatt	100	107	124	145	189
Landbasert virksomhet	100	131	150	184	188
Sokkelvirksomhet	100	91	106	118	189

¹ Selskaper skattlagt med hjemmel i petroleumsskatteloven.

Kilde: Skattestatistikk for etterskuddspliktige, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C4. Utvikling i inntekt og skatter for etterskuddspliktige skattytere ekskl. sokkelselskaper¹. 1992-1996. Mill. kroner

	1992	1993	1994	1995	1996
Antall skattytere	57 379	60 431	67 458	71 273	74 542
Alminnelig inntekt	39 001	59 920	68 819	83 023	86 255
Sum skatt	11 997	15 666	17 977	22 049	22 540
Skatt på inntekt	4 600	6 856	6 832	7 193	6 620
Fellesskatt	6 295	9 731	12 355	15 949	17 355
Skatt på formue	709	678	671	697	732
Skatt på aksjeutbytte	392	.	.	.	.
Tonnasjeskatt	.	.	.	.	17
Godtgjørelsesfradrag	.	1 599	1 880	1 791	2 184
Skattens andel av alminnelig inntekt	31	26	26	27	26

¹ Selskaper skattlagt med hjemmel i petroleumsskatteloven.

Kilde: Skattestatistikk for etterskuddspliktige, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C5. Utvikling i inntekt og skatter for sokselskaper¹. 1992-1996. Mill. kroner

	1992	1993	1994	1995	1996
Antall skattytere	223	241	220	266	300
Alminnelig inntekt	24 387	22 912	27 602	31 321	50 164
Norske selskaper	23 511	22 179	27 306	30 274	49 367
Utenlandske selskaper	876	733	296	1 047	798
Særskatteinntekt	20 368	18 127	20 780	22 577	36 322
Sum skatt	17 014	15 478	18 051	20 056	32 207
Norske selskaper	16 767	15 273	17 969	19 766	31 984
Utenlandske selskaper	247	205	82	290	223
Skatt på alminnelig inntekt	6 830	6 415	7 660	8 767	14 046
Særskatt	10 184	9 063	10 391	11 289	18 161
Skattens andel av alminnelig inntekt	70	68	65	64	64
Norske selskaper	71	69	66	65	65
Utenlandske selskaper	28	28	28	28	28

¹ Selskaper skattlagt med hjemmel i petroleumsskatteloven.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for sokselskaper og Skattestatistikk for etterskuddspliktige, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C6. Selvangivelsesregnskap for personlig næringsdrivende, etter hovedinntektens art¹.
Gjennomsnitt. 1996. Kroner

	Alle	Primær- næring ²	Annen næring					Lønn og pensjon
			I alt	Hånd- verk ³	Handel ⁴	Indu- stri ⁵	Frie yrker ⁶	
Sum bruttoinntekt	277 130	219 793	319 160	237 876	259 289	269 457	367 701	270 165
Lønn og pensjoner	106 656	20 978	18 238	9 560	12 371	9 565	23 601	200 298
Næringsinntekt jord/skog/fiske	39 706	172 324	2 202	4 890	1 191	2 637	1 705	14 734
Næringsinntekt annen næring	97 108	4 468	260 569	203 302	214 723	237 494	294 715	20 106
Sykepengen i næring	3 134	5 364	5 487	7 117	4 149	3 451	5 665	661
Nettoinntekt av fast eiendom	2 877	2 075	3 770	2 085	5 102	742	4 143	2 569
Andre kapital- inntekter mv.	27 650	14 584	28 894	10 922	21 753	15 569	37 872	31 796
Sum fradrag	62 876	49 736	64 726	41 900	61 930	47 503	74 104	66 634
Minstefradrag og fra- drag for faktiske utgifter	14 647	4 542	3 854	2 390	2 699	2 377	4 815	25 942
Underskudd i næring og ved utleie av fast eiendom	8 582	5 380	12 752	2 422	14 555	3 472	16 145	6 938
Gjeldsrenter	27 506	25 888	36 853	30 128	38 334	36 811	38 330	21 694
Andre fradrag	12 141	13 926	11 267	6 960	6 342	4 843	14 814	12 060
Korreksjon for negativ inntekt	3 836	1 769	8 353	1 164	9 091	3 277	10 738	1 519
Alminnelig inntekt før særfradrag	218 084	171 825	262 771	197 140	206 449	225 231	304 309	205 049
Sum personinntekt	209 073	151 597	223 635	193 352	150 720	162 575	262 794	221 059
Lønn og pensjoner	106 656	20 978	18 238	9 560	12 371	9 565	23 601	200 298
Personinntekt fra næring	102 416	130 619	205 398	183 792	138 349	153 010	239 192	20 761
Beregnet personinntekt fra primærnæring	25 159	122 912	907	2 012	509	727	734	4 418
Beregnet personinntekt fra annen næring	72 595	2 331	198 025	173 856	132 704	148 832	231 664	13 193
Beregnet personinntekt fra aksjeselskap og sykepenge utbetalt til næringsdrivende	4 663	5 377	6 466	7 923	5 135	3 451	6 794	3 149
Antall personer i utvalget	4 871	647	2 798	566	621	306	1 305	1 426

¹ Viser hvilken type inntekt som gir det største bidraget til den næringsdrivendes samlede inntekter, og er en inndeling som i hovedsak bygger på Standard for næringsgruppering.

² Omfatter jordbruk, skogbruk og fiske.

³ Omfatter bygge- og anleggsvirksomhet.

⁴ Omfatter varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet.

⁵ Omfatter bergverksdrift og industri.

⁶ Omfatter transport, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting, helse- og veterinærtjenester og personlig tjenesteyting og uoppgitt næring.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personlig næringsdrivende 1996, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C7. Selvangivelsesregnskap for aksjeselskaper fordelt på næring¹. 1996. Totaltall. Mill. kroner

	I alt	Industri og bergverk	Bygge- og anleggsvirksomhet	Varehandel	Hotell- og restaurantdrift
Sum inntekter	178 527	43 923	5 597	31 684	2 897
Netto næringsinntekt ²	115 479	27 554	4 409	25 679	2 321
Kapitalinntekter ³	37 851	10 563	709	3 489	216
Mottatt konsern-/aksjonærbidrag ⁴	24 809	5 595	462	2 481	359
Andre inntekter	388	212	17	35	1
Sum fradrag i inntekten	73 474	17 030	2 135	10 976	1 733
Renter av gjeld	45 170	11 294	1 046	5 922	949
Underskudd næring/drift fast eiendom	27 687	5 509	1 051	5 023	784
Andre fradrag	617	227	38	31	0
Inntekt før framførbart underskudd	105 054	26 893	3 462	20 708	1 164
Benyttet udekket underskudd	27 007	4 881	1 007	3 809	624
Inntekt før fradrag for ytet bidrag	78 047	22 012	2 455	16 899	541
Ytet konsern-/aksjonærbidrag ⁵	23 116	4 894	349	4 950	443
Alminnelig inntekt	54 931	17 119	2 106	11 949	98
Av dette positiv (skattbar) inntekt	73 507	20 240	2 964	16 353	762
Av dette negativ inntekt	18 576	3 122	858	4 404	664
Antall oppgaver i utvalget	6 189	936	490	2 044	302
	Samferdsel	Finans-tjenester	Forr.messig tjenesteyting, eiendomsdrift	Andre tjenester	Andre næringer
Sum inntekter	10 428	17 899	56 262	1 799	8 039
Netto næringsinntekt ²	6 601	9 232	34 462	1 559	3 662
Kapitalinntekter ³	1 362	8 185	10 254	178	2 894
Mottatt konsern-/aksjonærbidrag ⁴	2 455	473	11 504	62	1 420
Andre inntekter	10	10	42	0	63
Sum fradrag i inntekten	5 691	8 041	23 470	797	3 602
Renter av gjeld	2 150	5 538	15 917	323	2 032
Underskudd næring/drift fast eiendom	3 532	2 499	7 279	474	1 536
Andre fradrag	8	4	274	0	34
Inntekt før framførbart underskudd	4 737	9 859	32 792	1 002	4 437
Benyttet udekket underskudd	1 487	4 429	9 668	107	998
Inntekt før fradrag for ytet bidrag	3 251	5 430	23 124	895	3 439
Ytet konsern-/aksjonærbidrag ⁵	2 236	2 197	7 109	265	674
Alminnelig inntekt	1 015	3 233	16 015	631	2 765
Av dette positiv (skattbar) inntekt	3 487	3 937	20 313	1 164	4 286
Av dette negativ inntekt	2 472	705	4 298	534	1 520
Antall oppgaver i utvalget	349	122	1 332	228	386

¹ Foretakene er fordelt etter Standard for næringsgruppering. Andre næringer inkl. jordbruk, skogbruk, fiske og fangst, investerings-selskaper, holdingselskaper o.l. samt foretak med uoppgitt næringskode.

² Inkl. jordbruks- og skogbruksinntekt, nettoinntekt av fiskerinæring, annen næringsinntekt og nettoinntekt av fast eiendom. Annen næringsinntekt utgjør størstedelen av posten.

³ Inkl. renteinntekter, avkastning på "sparedelen" på livsforsikring, aksjeutbytte fra norske og utenlandske selskaper.

⁴ Inkl. postene mottatt skattepliktig del av konsernbidrag og aksjonærbidrag.

⁵ Inkl. postene ytet fradragberettiget del av konsernbidrag og aksjonærbidrag.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for aksjeselskaper 1996, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C8. **Selvangivelsesregnskap for aksjeselskaper, etter foretak som omfattes av delingsmodellen og øvrige foretak. 1996. Totaltall. Mill. kroner**

	I alt	Foretak som omfattes av delingsmodellen	Øvrige foretak
Sum inntekter	178 527	28 388	150 140
Netto næringsinntekt ¹	115 479	23 361	92 118
Kapitalinntekter ²	37 851	3 560	34 291
Mottatt konsern-/aksjonærbidrag ³	24 809	1 457	23 353
Andre inntekter	388	10	378
Sum fradrag	73 474	10 695	62 778
Renter av gjeld	45 170	7 245	37 925
Underskudd næring/drift fast eiendom	27 687	3 392	24 295
Andre fradrag	617	58	559
Inntekt før framførbart underskudd	105 054	17 693	87 361
Benyttet udekket underskudd	27 007	3 582	23 425
Inntekt før fradrag for ytet bidrag	78 047	14 110	63 936
Ytet konsern-/aksjonærbidrag ⁴	23 116	2 454	20 661
Alminnelig inntekt	54 931	11 656	43 275
Av dette positiv (skattbar) inntekt	73 507	15 526	57 981
Av dette negativ inntekt	18 576	3 870	14 705
Antall oppgaver i utvalget	6 189	2 691	3 498

¹ Inkl. jordbruks- og skogbruksinntekt, nettoinntekt av fiskerinæring, annen næringsinntekt og nettoinntekt av fast eiendom. Annen næringsinntekt utgjør størstedelen av posten.

² Inkl. renteinntekter, avkastning på "sparedelen" på livsforsikring, aksjeutbytte fra norske og utenlandske selskaper.

³ Inkl. postene mottatt skattepliktig del av konsernbidrag og aksjonærbidrag.

⁴ Inkl. postene ytet fradragsberettiget del av konsernbidrag og aksjonærbidrag.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for aksjeselskaper 1996, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C9. **Inntektsregnskap for sokkelselskaper. 1996. Mill. kroner**

	Totalt	Norske olje- utvinnings- og rør- ledningselskaper	Utenlandske sokkelselskaper
Bruttoinntekt	61 035	55 630	5 405
+/- Finansposter	-4 007	-3 973	-434
- Underskudd/finanskostn. fra tidligere år	1 844	1 844	
- Direkte kostnader	3 840		3 840
- Avskrivninger	220		220
+/- Annet	-1 044	-453	-191
+ Korreksjon for negativ nettoinntekt	85	7	78
Alminnelig inntekt (grunnlag for skatt)	50 164	49 367	798

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for sokkelselskaper 1996, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C10. **Beregning av personinntekt¹ for personlig næringsdrivende, etter virksomhetens næring. Gjennomsnitt. 1996. Kroner**

	Alle ²	Primærnæring	Annen næring
Korrigert næringsinntekt overført fra næringsoppgave³	143 129	102 560	172 534
+ Faktiske kapitalkostnader	9 936	-	17 137
- Faktiske kapitalinntekter	4 966	-	8 565
- Kapitalavkastning	36 977	37 879	36 323
- Lønnsfradrag	3 770	177	6 374
- Fradrag for framførbar negativ beregnet personinntekt fra foregående år	32 551	34 033	31 477
Beregnet personinntekt	74 798	30 474	106 927
Positiv personinntekt (overføres selvangivelsen)	117 862	76 292	147 993
Negativ personinntekt (framførbar)	43 064	45 818	41 067
Antall oppgaver i utvalget	3 770	1 044	2 726

¹ Tallene er hentet fra skjema for beregning av personinntekt.

² Omfatter ikke deltakerlignede selskaper.

³ Beløpet er overført fra næringsoppgave for primærnæring og annen næring.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personlig næringsdrivende 1996, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C11. **Beregnet personinntekt for aktive eiere i aksjeselskap, etter næring¹. 1996.**
Mill. kroner

	I alt	Industri og bergverk	Bygge- og anleggsvirksomhet	Varehandel	Hotell- og restaurandrift
Korrigert næringsinntekt fra alminnelig næringsoppgave	18 740	3 615	1 662	6 415	247
+ Tillegg for kapitalkostnader	90 877	1 479	935	2 628	415
- Fradrag for kapitalinntekter	8 131	914	364	1 829	86
- Fradrag for kapitalavkastning	21 785	4 130	2 128	8 065	781
Foreløpig personinntekt etter kapitalavkastning	-2 089	50	105	-852	-205
- Lønnsfradrag	3 909	818	644	1 279	197
Årets beregnede personinntekt	-5 998	-768	-539	-2 131	-402
- Benyttet fremførbar personinntekt	1 621	333	159	524	54
Beregnet personinntekt	-7 618	-1 101	-698	-2 655	-456
Positiv beregnet personinntekt	4 102	851	418	1 650	34
Negativ beregnet personinntekt	11 720	1 951	1 116	4 305	490
Antall oppgaver i utvalget	4 852	575	723	1 924	259
	Samferdsel	Finanstjenester eiendomsdrift	Forr.messig tjenesteyting,	Andre tjenester	Andre næringer
Korrigert næringsinntekt fra alminnelig næringsoppgave	572	114	4 689	696	730
+ Tillegg for kapitalkostnader	528	53	2 591	93	365
- Fradrag for kapitalinntekter	570	143	3 533	125	576
- Fradrag for kapitalavkastning	1 044	21	4 612	374	630
Foreløpig personinntekt etter kapitalavkastning	-514	3	-866	290	-102
- Lønnsfradrag	113	6	549	176	127
Årets beregnede personinntekt	-626	-3	-1 415	114	-229
- Benyttet fremførbar personinntekt	68	3	292	13	175
Beregnet personinntekt	-694	-6	-1 706	101	-404
Positiv beregnet personinntekt	201	31	532	310	76
Negativ beregnet personinntekt	895	36	2 239	208	480
Antall oppgaver i utvalget	235	41	760	199	136

¹ Foretakene er fordelt etter Standard for næringsgruppering. Andre næringer inkluderer jordbruk, skogbruk, fiske og fangst, investeringselskaper, holdingselskaper o.l. samt foretak med uoppgitt næringskode.

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for aksjeselskaper 1996, Statistisk sentralbyrå.

Tidligere utgitt på emneområdet

Rapporter

- 88/15 Aaberge, R. og T. Wennemo: Inntektsulikhet i Norge 1973-1985
- 95/19 Arneberg, M.W., H.A. Gravningmyhr, K. Hansen, N. Langbraaten, B. Lian og T.O. Thoresen: LOTTE – en mikrosimuleringsmodell for beregning av skatter og trygder
- 98/17 Epland, J.: Endringer i fordelingen av husholdningsinntekt: 1986-1996

Økonomiske analyser

- 3/95 Gravningmyhr, H.: Pensjonister, pensjon og skattlegging
- 5/97 Epland, J.: Inntektsfordelingen 1986-1995: Hvorfor øker ulikheten?
- 2/98 Thoresen, T.O., Kjetil Lund og Bård Lian: Arbeidsincentiver, husholdningsinntekt og valg av barnetilsyn. Noen betraktninger om kontantstøttereformen
- 4/99 Kornstad, T. og T.O. Thoresen: Universell eller inntektsavhengig barnetrygd?
- 4/99 Langset, B. og T. O. Thoresen: Økningen i minstepensjonen. Er pensjonistenes inntekter blitt jevnere fordelt?

Ukens statistikk

- 20/97 Offentlig forvaltning. Utvalgte hovedtall
- 6/98 Skattestatistikk 1996. Gjennomsnittstall for personlige skattytere

- 11/98 Skattestatistikk 1996. 3 av 4 med toppskatt er menn
- 12/98 Selvangivelsesstatistikk, 1996: Flere sparer i aksjefond
- 17/98 Skattestatistikk, 1996. Kraftig økning i inntektskatt til staten
- 18/98 Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger 1996
- 18/98 Offentlig forvaltning. Utvalgte hovedtall
- 23/98 Sjølvmeldingsstatistikk for folketrygdpensjonistar, 1996: Tenestepensjon stadig viktigare

Notater

- 98/43 Epland: Inntekt etter skatt. Revisjon av inntektsregnskapet i inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger

Statistiske analyser

- SA 20: Innvandrere i Norge
- SA 22: Sosialt utsyn 1998

Norges offisielle statistikk (NOS)

- C 373 De offentlige sektorers finanser 1988-1995
- C 428 Selvangivelsesstatistikk 1995
- C 461 Sjølvmeldingsstatistikk 1996

Samfunnsspeilet

- 97/1 Melby I.: Etter samlivsbruddet: Far har best økonomi
- 97/4 Kirkeberg, M.I.: Barnefamilier i Oslo: Høyest inntekt på Vindern – lavest på Grünerløkka
- 98/6 Breivik, E.: Arv og gaver: De som har skal få

- 99/1 Helde, I.: Pensjonsordninger utan for folketrygda: Tenestepensjonane avgjer inntektsnivået

Sosiale og økonomiske studier

- 82 Aaberge, R. og T. Wennemo: Inntektsulikhet og inntektsmobilitet i Norge 1986-1990, 1993
- 98 Thoresen, T.O.: Mikrosimulering i praksis. Analyser av endringer i offentlige overføringer til barnefamilie, 1998
- 101 Fredriksen, D.: Projections of Population, Education, Labour Supply and Public Pension Benefits, Analyses with the Dynamic Microsimulation Model MOSART

Andre publikasjoner

Aaberge, R: On the Problem of Measuring Inequality, Discussion Papers 14, 1986

Epland, J. og L. Korbøl: Duration of Poverty in Norway in the 1980s. Some Longitudinal Results from the Norwegian Socio-economic Panel, Arbeidsnotat fra Avdeling for personstatistikk, 1992

Aarbu, K.O. og T.O. Thoresen: The Norwegian Tax Reform; Distributional Effects and the High-income Response, Discussion Papers, 207, 1997

Social tryghed i de nordiske lande 1996. NOSOSKO. Nordisk Socialstatistiske komite, 1998

Lund, K. og R. Aaberge: Effekten av val av ekvivalensskala på tallfesting av omfang, fordeling og utvikling av fattigdom i Norge 1982-1995. Mimeo, 1998